

МАЙ
2022

Тошкент, Ўзбекистон



**ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР:
ФИЛОЛОГИЯ ВА ПЕДАГОГИКА СОҲАСИДА ЗАМОНАВИЙ
ТЕНДЕНЦИЯЛАР ВА РИВОЖЛАНИШ ОМИЛЛАРИ**

МАТЕРИАЛЛАР ТЎПЛАМИ

ХАЛҚАРО | ИЛМИЙ-АМАЛИЙ | МАСОФАВИЙ | КОНФЕРЕНЦИЯ
МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ

**"ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМДА РАҚАМЛИ
ТЕХНОЛОГИЯЛАР: ФИЛОЛОГИЯ ВА
ПЕДАГОГИКА СОҲАСИДА ЗАМОНАВИЙ
ТЕНДЕНЦИЯЛАР ВА РИВОЖЛАНИШ
ОМИЛЛАРИ"**

**"ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В
СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ:
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ФАКТОРЫ
РАЗВИТИЯ В ФИЛОЛОГИИ И ПЕДАГОГИКЕ"**

**"DIGITAL TECHNOLOGIES IN MODERN
EDUCATION: CURRENT TRENDS AND
DEVELOPMENT FACTORS IN PHILOLOGY AND
PEDAGOGY"**

Ушбу тўплам замонавий таълимда рақамли технологиялар: Филология ва педагогика соҳасида замонавий тенденциялар ва ривожланиш омиллари бағишланган тезисларни қамраб олган.

УЎК 37.018.43:004(062)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.6631451>

Ушбу тўпламнинг электрон шакли қуйидаги сайтларда

<https://tadqiqot.uz/conf/>

www.conferences.uz

Таҳририят кенгаши

1.Абдуллаева Барно Сайфутдиновна

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети проректори, п.ф.д., профессор

2.Шахобиддин Саидович Ашуров

Самарқанд давлат чет тиллари институти проректори, ф.ф.н., доцент

3.Джурарев Рисбой Хайдарович

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети академиги, п.ф.д.

4.Асқаров Ахмадали

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети академиги, т.ф.д.

5.Ли Ю Ми

(Жанубий Корея) Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети PHD

6.Лутфуллаев Махмуд Ҳасанович

Самарқанд давлат чет тиллари институти профессори, п.ф.д.

7.Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович

Самарқанд давлат чет тиллари институти доценти, ф.ф.д.

8.Насруллаева Нафиса Зафаровна

Самарқанд давлат чет тиллари институти доценти, ф.ф.д.

9.Кисилев Дмитрий Анатолевич

Самарқанд давлат чет тиллари институти доценти, ф.ф.д.

10.Сувонова Нигорабону Низамидиновна

Самарқанд давлат чет тиллари институти доценти, ф.ф.н.

11.Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич

Самарқанд давлат чет тиллари институти профессори, ф.ф.д.

12. Муслимов Нарзулла Алиханович

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети профессори, п.ф.д.

13.Халиков Аъзам Абдусаломович

педагогика Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети профессори, п.ф.д.

14.Урарова Марина Батировна

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети профессори, п.ф.д.

15.Мирсолиева Мухаббат Тухтасиновна

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети доценти, п.ф.д.

16.Мамадалиев Абдумажид

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети доценти, п.ф.н.

17.Садикова Альбина Венеровна

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети доценти, п.ф.н.

18.Авазов Шериммат

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети профессори, п.ф.н.

19.Мамаражабова Зулфия Нарбаевна

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети профессори, п.ф.н.

20.Адилова Саодат Хусановна

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети доценти, п.ф.н.

21.Расулов Анвар Баходирович

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети бўлим бошлиғи, PHD

22.Абдуазимов Азиз Абдусобирович

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети бўлим бошлиғи,

23.Рахимова Гулсанам Аширбековна -

Ўзбекистон Миллий Университети Хорижий Филология факультети Табиий йуналишлар бўйича чет тиллар кафедраси мудири

Тўпламга киритилган тезислардаги таълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир

©Муаллифлар жамоаси

©Tadqiqot.uz

Page Maker\Верстка\Саҳифаловчи: **Shakhram Fayziev**

Контакт редакций журналлов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,

улицв Амира Темура пр. 1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,

Amir Temur Street pr. 1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

ПЕДАГОГИКА

Abdullayeva D.N. PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA AMALIY MASHG'ULOTLAR SIFATINI OSHIRISHDA ISHLAB CHIQRARISH USTALARINING O'RNI.....	6
Erkinova N.M. MAKTAB O'QUVCHILARIDA IMLOVIY KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH.....	10
Fayzullayeva O.G. O'QUVCHILARDA IJTIMOYIY ADOLAT TUSHUNCHASINI SHAKLLANTIRISHDA MA'NAVIY MEROS NAMUNALARIDAN FOYDALANISH.....	13
Islomova H.Sh. INTERFAOL METODLAR BOSHLANG'ICH SINFLARNI O'QITISHDA ASOSOY TAMOIYIL SIFATIDA.....	15
Mamaroziqov F.D., Sotvoldiyeva M.B. SPORTCHILARNING MUSOBAQAGA PSIXOLOGIK TAYYORGARLIGI VA MUSOBAQA OLDI HOLATIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR.....	17
Asqarova M.A. ABDULLA QODIRIYNING „O'TKAN KUNLAR" ROMANIDA VATANPARVARLIK G'OYASI.....	21
Maxsudova M.L. ZAMONAVIY TA'LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR:FILOLOGIYA VA PEDAGOGIKA SOHASIDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA RIVOJLANISH OMILLARI.....	24
Некбоев М.Э. АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН МАТЕМАТИКА ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИШ.....	26
Najmiddinova G.M. MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA ELEMENTAR MATEMATIK TASAVURNI SHAKLLANTIRISH.....	28
Nazarova M.B. INNOVATIVE WAYS TO MANAGE TELECOMMUNICATIONS COMBS.....	30
Абдухамидова М.Т. ВЛИЯНИЕ ЭКСПОРТА АВТОМОБИЛЕЙ НА РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА.....	33
Гулрухбону З.Б. ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИКИ.....	36
Бобоева М.Н. "МАТРИЦАЛАР ҲАҚИДА ТУШУНЧА ВА УЛАР УСТИДА АМАЛЛАР" МАВЗУСИНИ МУАММОЛИ ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ ҲАҚИДА.....	38

ФИЛОЛОГИЯ

Utegenova O.P. PARAFRAZALARDA INSONNING NAZARIY BILIMI.....	41
Boboqulova M.M. ONA TILI VA ADABIYOT FANLARINI O'QITISHDA MILLIY KINO,SPEKTAKL VA AUDIO MATNLARDAN FOYDALANISH.....	44
Rajapboyeva D. CHET TILLARINI O'QITISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH MASALALARI.....	46
Fatxiddinova I.F. ERKIN VOHIDOV "RUHLAR ISYONI" ASARI XUSUSIDA.....	48
Masharipova A.O. EXPANSION OF THE SYNTACTIC FORM OF THE SENTENCE BY MEANS OF APPPOSITION.....	51
Masharipova A.O. HOMOGENEOUS PARTS AS A KEY ELEMENT TO SYNTACTIC EXPANSION OF THE SENTENCE.....	53
Qulmanova M.A. PRAGMATIC AND SOCIOLINGUISTIC APPROACHES TO HUMOUR IN INTERCULTURAL COMMUNICATION.....	55
Sharif Kh.N. SEMANTIC ORGANIZATION OF ENGLISH FOLK FAIRY TALES.....	57
Qahramonova Sh. KULGI QO'ZG'ATUVCHI AYRIM LEKSIK STILISTIK HODISALAR.....	59
To'xtamisheva M.M. O'ZBEK TILI DARSLARIDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH USULLARI.....	61
Turgunova M THE IMPORTANCE OF IMPLEMENTING AUDIO LINGUAL IN THE TEACHING OF SPEAKING.....	63
Turgunova M THE USAGE OF AUTHENTIC MATERIALS IN TEACHING LANGUAGE.....	65
Shoto'rayeva Z. THE EFFECT OF GENDER ON THE PATTERNS OF CLASSROOM INTERACTION.....	67
Begbudieva P.Sh. THE SOCIAL STATUS OF JADID SCHOOLS.....	69
Ismailova D.Sh. ZONIMLARNING O'RGANILISH TARIXIDAN.....	71
Зайтова О.Ю. ТИЛ ТАЪЛИМИДА ОНЛАЙН-ДАРСЛАРНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ.....	74
Хидиралиев Х. СМЫСЛ И ЗНАЧЕНИЕ СЛОВА "ILM" (ЗНАНИЕ), ВСТРЕЧАЮЩЕГОСЯ В ТЕКСТЕ КОРАНА.....	76

ПЕДАГОГИКА ЙЎНАЛИШИ

PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA AMALIY MASHG'ULOTLAR SIFATINI OSHIRISHDA ISHLAB CHIQRISH USTALARINING O'RNI

Abdullayeva Dilnoza Nurmuhamed qizi

Toshkent Davlat Agrar Universiteti
qoshidagi Bo'ka Agrotexnologiyalar
texnikumio'quv metodik bo'lim boshlig'i
Abdullayevadilnoza0905@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada professional ta'lim muassasalarida sifatli o'quv amaliyotlarini tashkil etishda ishlab chiqarish ta'lim ustalarining o'rni vazifalari hamda kasbiy sifatleri ko'rsatib o'tilgan.*

This article describes the role and professional qualities of masters of industrial education in the organization of quality training practices in vocational education institutions.

Kalit so'zlar: *ta'lim sifati, ishlab chiqarish ta'limi, Kasbiy-pedagogik kompetensiya, Ijtimoiy-shaxsiy kompetensiya, Umummadaniy kompetensiya.*

Respublikamizda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar fonida O'zbekiston iqtisodiyotida sezilarli yuksalish kuzatildi, ko'lam va sifat jihatdan jiddiy tarkibiy o'zgarishlar yuz berdi. SHu bilan birga, xalqaro mehnat bozori talablari, integratsion jarayonlarning jadallashuvi, raqamlashtirish, sanoatdagi texnologik inqiloblar davrida zamon talablariga mos malaka va ko'nikmalarga ega raqobatbardosh o'rta bo'g'in mutaxassislarini tayyorlashni, kasb-hunar ta'lim sohasida yangi tizimni xalqaro andozalarga mos professional ta'lim tizimini talab qildi. Natijada kasb-hunar ta'limi sohasida ham davlat siyosati tubdan o'zgardi.

Prezidentimiz tomonidan sohada tub islohotlarni amalga oshirish va zamonaviy professional ta'lim tizimini barpo etishning maqsad va ustuvor vazifalari belgilab berildi. Zamonaviy professional ta'lim tizimini barpo etishning mohiyati yangi sifat va formatda inson resurlarini rivojlantirish, yoshlarda ichki va tashqi mehnat bozori talab qilayotgan amaliy kvalifikatsiyalarni shakllantirish, ularning Vatanga muhabbatini, xalqiga sadoqatini yuksaltirishdan iboratdir.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy va ijtimoiy o'zgarishlar, iqtisodiyotning innovatsion yo'nalishda shakllantirilishi, jahon iqtisodiyotiga integrallashuvi ta'lim tizimi oldiga dolzarb masalalaridan biri bo'lgan sifatli mutaxassislarni tayyorlash vazifasini qo'yadi. Sifatli mutaxassisni tayyorlash esa faqatgina sifatli ta'lim muhitida amalga oshirilishi mumkin. Ta'lim sifati - davlat ta'lim standartlari va davlat talablarida belgilab qo'yilgan natijalarga erishishni ta'minlaydigan ta'lim faoliyati va ta'lim oluvchilar tayyorgarligining yuqori darajasi. Ta'lim sifati - ijtimoiy kategoriya hisoblanib, jamiyatda ta'lim jarayonining

holati va natijasini hamda shaxsning kasbiy, maishiy va fuqarolik kompetentligini shakllanishi va rivojlanishini jamiyat talabi va ehtiyojiga mos kelishini aniqlaydi.

Professional ta'lim muassasalarida o'quvchilarda kasbiy ko'nikma va malakalarni shakllantirish asosan o'quv amaliyoti jarayonida amalga oshiriladi. SHunday ekan o'quv amaliyotini to'g'ri tashkil etmasdan turib ta'lim sifatini ta'minlash hamda mehnat bozorida raqobatlasha oladigan malakali kadrlarni tayyorlash mumkin emas. Ishlab chiqarish ta'limi malakali mutaxassislar tayyorlash jarayonining asosiy tarkibiy qismidir.

Ishlab chiqarish ta'limi kasb hunar ta'limi muassasalarida malakali mutaxassislar tayyorlashning muhim qismidir. Shuning uchun ham kasbiy tayyorgarlikka ajratilgan umumiy vaqtning 40-45 foizi ishlab chiqarish ta'limiga beriladi. Uning mohiyatiga ko'ra ta'lim tarbiya jarayonida namoyon bo'ladigan muhandis pedagog, o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro bog'liq va bir birini taqozo qiladigan faoliyatlarida o'z aksini topadi. Bunday faoliyatning natijalari bo'lib, o'quvchilarda tarkib topgan amaliy bilimlar, kasbiy ish harakat usullari (ko'nikma, malaka) hamda shaxsiy fazilatlar hisoblanadi.

Ishlab chiqarish ta'limi maqsadi - boshlangich amaliy tajribani egallash yoki keyinchalik kasbiy faoliyatni amalga oshirish ushuncha zarur bo'lgan o'ziga xos kasbiy kompetentsiyalar va umumiy kompetentsiyalarni shakllantirish ushuncha amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish;

Amaliyotning asosiy vazifasi kelgusida malakali mutahassis bo'lib yetishayotgan o'quvchilarni muayyan kasb sohasida bevosita faoliyat ko'rsatishga tayyorlashdan, kasb sohasidagi mehnat faoliyatini bajarish bo'yicha bilim, ko'nikma, malakalar mazmunlarini egallashlarini ta'minlashdan, bilimlarni amaliyotga tadbiiq etishga o'rgatishdan, zarur kasb ko'nikmasi va malakasini shakllantirishdan iborat.

Professional ta'lim bitiruvchilari kasb jihatdan yetuk malakali mutahassis bo'lib shakllanishida ishlab chiqarish ta'limi o'qituvchisi (ishlab chiqarish ta'limi ustalari) ning kasbiy faoliyati muhim ahamiyat kasb etadi. Ular zimmasiga o'quv jarayonini tashkil etishning ilmiy asoslari va kasbiy ta'lim metodikasini shuqur bilish hamda yuqori pedogogik bilimdonlik va mahorat talab etiladi. Ishlab shiqarish ustalari o'quvshilarda sifatli mehnat faoliyatini, yuqori mehnat unumdorligini, mehnatning ilg'or (yangi) usullarini egallashni, texnik madaniyatni, mehnatga ijodiy yondashishni, kasbiy iqtisodiy va ekologik madaniyatni shakllantiradilar.

Professional ta'lim kasb ta'limi ustalariga ziyolilik, yuksak axloqiy fazilatlariga egaligi, o'z fanining chuqur bilishi, kasbiy maxorati, dunyoqarashining kengligi, pedagogik psixologiya asoslari, umumiy madaniyatning yuqori darajada bo'lishi, pedogogika va amaliy kasbiy ta'lim metodikasini chuqur bilishi, o'quvchi yoshlarga muxabbatli bo'lish talablari qo'yiladi.

Ishlab chiqarish ta'limi ustasining pedogogik faoliyatda shaxsiy uslubga ega ekanligi, pedogogik muloqot darajasi yuqoriligi, zamonaviy ta'lim-tarbiya metodlari va vositalarini chuqur egallaganligi, o'quvchilar bilan maqbul munosabatlar o'rnatishi va uni saqlab turish malakasi, yangilikka o'chligi, doimiy ijodiy faolliigi va xorijiy tilni bilishi, pedogogik jamoada ishlay olish malakasi, pedagogik maxoratini tashkil etadi.

Ishlab chiqarish ta'limi ustasi pedogogik maxoratini oshirib borishi uchun malaka oshirishning turli shakllarida ta'lim olishi, metodik ishlanmalar tayyorlashi, ilg'or pedagogik tajribalarni o'rganishi va ulardan foydalanishi, Pedogogik o'qishlar, konferentsiyalar va seminarlarda ishtirok etishi, ochiiq darslarga kirishi va ularni taxlil qilishi lozim.

Ishlab chiqarish ta'limi ustasi bilan o'quvchining hamkorlikdagi faoliyat usullari bo'lib, ular yordamida o'quvchilar tomonidan kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarning o'zlashtirilishiga erishiladi, ularda kasbiy maxorat asoslari shakllantiriladi, mehnatga munosabat, qarash va e'tiqodlar tarbiyalanadi, aqliy va jismoniy kuchlar hamda ijodiy qobiliyatlar rivojlantiriladi.

Ishlab chiqarish ta'limi ustalarining kasbiy pedogogik mahorat, shaxsiy va umummadaniy

hususiyatlarining shakllanganlik darajasi uning kompetensiyasi hisoblanadi va u quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Kasbiy-pedagogik kompetensiya-mehnat va o'quv jarayonida o'quvchilarni o'z ksbiga qiziqtirish, kasbiy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish qobiliyati.

2. Ijtimoiy-shaxsiy kompetensiya-jamoa bilan birgalikda ish yuritish va o'z o'zini baholay olish qobiliyati.

3. Umummadaniy kompetensiya-milliy v umuminsoniy qadriyatlarga ega bo'lish, mamlakatning ijtimoiy hayotida ishtirok etish, oilasiga urf odatlarga hurma, ijtimoiy ko'nikmalarga ega bo'lish. Ilm fanning inson hayotiga va dunyo rivojiga ta'sirini anglay olishi va o'quvchi yoshlarga tushuntira olishi.

Amaliy kasbiy ta'limni nazorat qilish amaliy kasbiy ta'lim mazmunining tarkibiy qismlariga mos ravishda tizimli, yani amaliyotning har bir turiga qo'yilgan maqsad va erishilgan natijalar tashxisi (joriy, oraliq, yakuniy nazorat) asosida o'quvchilarda yangi ko'nikma va malakalarning o'zlashtirilishi, xolis baxolashning amalga oshirilishi va yetarli kasbiy maxorat asoslarining shakllanishi ta'minlanishi zarur. Baxolash o'quvchilarning egallagan bilim ko'nikma va malaka va kompetensiyalarining sifati, xaqqoniyligi ularning o'quv ishlab chiqarish faoliyati natijalari haqida xulosalar chiqarishdir.

O'quvchilarni joriy baxolash o'qituvchi usta tomonidan, oraliq va yakuniy nazorat esa bevosita bo'lim boshliqlari, bosh usta kafedra mudirlari ishtirok etishi lozim. SHundagina sifat nazoratiga erishish mumkin. Oraliq nazorat va yakuniy nazorat topshiriqlari tajribali ustalar kafedra mudiri bilan birgalikda o'zlashtirilgan mavzular yuzasidan tuziladi. O'quvchilarni joriy kuzatish, og'zaki so'rash, suxbat, test savollvri vositasida o'zlashtirish hisobga olinadi va baxolanadi. Oraliq va yakuniy baxolari albatta bir biriga taqqoslani kerak. Natijada

- Baxolash realligi ortadi
- Ustalar faoliyatiga xaqqoniy baxo beriladi
- Ustalarda masuliyat ortadi

Xulosa sifatida professional ta'lim tizimida barkamol avlodni tarbiyalashda ishlab chiqarish ustalari nafaqat ma'naviy ahloqiy madaniyati bilan atrofdagilarga o'rnak bo'lishi, shu bilan bir qatorda pedagogik mahoratini namoyon eta olishi, kasbiy hususiyatlarni o'zida mujassam etgan bo'lishi, professional mutahassislarni tayyorlashga o'zining munosib hissasini qo'shishi lozim.

Ishlab chiqarish ta'lim ustalari namunaviy dasturlarga asoslangan xolda o'quv dasturdagi o'quv va ishlab chiqarish (diplom oldi,) amaliyotlari ishchi o'quv dasturlarini kasb standartlari talablariga muvofiq ishlab chiqish va takomillashtirib borishi;

-kompetentsiyaviy yondashuvga muvofiq amaliyotlarning mazmuniga qo'yiladigan talablar va tashkil etish shakllarini belgilashi;

-mexnat bozoriga raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashda kompetentsiyaga asoslangan yondashuvni xisobga olgan xolda o'quvchilarning amaliy mashgulotlari natijalarini baxolash bo'yicha yagona yondashuvlarni ishlab chiqish amaliyot natijalarini baxolash usullari va indikatorlarini amaliyot mavzular bo'yicha qo'llash baxolash mezoni ishlab chiqishda ishtirok etishi;

-pedagogika va amaliy kasbiy ta'lim metodikasini, zamonaviy ta'lim-tarbiya metodlari va vositalarini qo'llashi

-malaka oshirishning turli shakllarida ta'lim olishi, metodik ishlanmalar tayyorlashi, ilg'or pedagogik tajribalarni o'rganishi va ulardan foydalanishi;

-pedagogik o'qishlar, konferentsiyalar va seminarlarda ishtirok etishi, ochiq darslarga kirishi va ularni taxlil qilishi taminlashi;

-mutaxassis tayyorlashda amaliyot dasturining o'rni belgilangan kasbiy faoliyat turi doirasida amaliyotni tashkil etishning axamiyati va dolzarbligi yoritib borishi muhim

sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhat:

1. O'zbekiston Respublikasi ta'lim to'g'risidagi qonuni 2020 yil 23 sentyabr O'RQ 637.
2. Sh. Avazov N. uslimov. Sh. Qosimov "Kasb hunar kollejlari amaliy kasbiy ta'lim metodikasi va texnologiyalari Toshkent 2014 yil.
3. A. R. Xodjaboyev. Sh. U. Qosimov "Amaliy kasbiy ta'limni tashkil qilish va o'tkazish metodikasi Toshkent 2015 yil.
4. B. Haydarov, U. Eshonqulov, E. Po'latov, X. Raimjonov, A. Isoqov "O'quv amaliyotlari uchun o'quv metodik majmualar, innovatsion ta'lim texnologiyalari va ishlab chiqarish ta'lim ustasining portfoliyusini ishlab chiqish hamda takomillashtirish. Toshkent 2016 yil.

МАКТАБ О'QUVCHILARIDA IMLOVIY KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH

Erkinova Nodira Ma'murjon qizi
Andijon davlat universiteti
Filologiya fakulteti 3-bosqich talabasi

Anotatsiya: *Ushbu maqolada maktab o'quvchilarida imloviy savodxonlikni rivojlantirish bo'yicha ko'nikma va tavsiyalar berilgan.*

Kalit so'zlar: *imlo, yozuv malakalari, savodxonlikni oshirish, o'qitish uslubiyati, grammatika.*

Boshlang'ich maktabning muhim vazifalaridan biri kichik yoshdagi o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini o'stirishdir. Shubhasiz, hamma fanlar o'quvchilarning lug'at boyligini o'stirishga, imlodan savodxonligini oshirish va nutq ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. O'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish bilan birga ularning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va maktab o'quvchisini shaxs sifatida shakllantirish, uning fuqarolik sifatlarini tarbiyalash, bilimga qiziqishini, mustaqilligini, mehnatsevarligini, mas'uliyatlilikini, ish uchun javobgarligini, qiyinchiliklarni yenga olish qobiliyatini tarbiyalash boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitishning asosiy maqsadidir. Ona tilini muvaffaqiyatli o'qitishning muhim sharti ta'limni o'quvchilarning hayotiy tajribasi bilan, ularning bevosita ko'rganlari, kitoblardan o'qib bilganlari bilan bog'lash hisoblanadi. Ma'lumki, o'qish darsliklaridagi matnlar turli manbalardan olinganligi aniq. Ona tili darsini o'qish bilan bog'lansa, o'quvchilarning o'qish darsida o'qiganlari asosida olgan haqiqiy bilimlaridan foydalanishga imkon yaratiladi. Ona tili faning yaxshi o'zlashtirishda bizga imlo qoidalari yordam beradi.

Imlo so'zi (arab. - to'g'ri yozish) degan ma'noni anglatadi. Imlo, fonetika, leksika, grammatikaga oid eng oddiy ma'lumotlarni o'zlashtirish jarayonida bolalarda fikrlash qobiliyatlari, til materialini tahlil qilish, taqqoslash, guruhlashtirish va umumlashtirish, adabiy nutq qobiliyatlari va ko'nikmalari shakllanadi; asosiy til birliklari, so'zni, gapni ishlatish munosabatlari yuzaga keladi. Fonetika, grammatika, imlo boshlang'ich kursi o'rta maktabda o'tiladigan o'zbek tili fanining mazmuni bilan uzviy bog'langan va o'zbek tilining turli jihatlariga taalluqli bo'lgan keng ma'lumotlar doirasini qamraydi. O'quvchilar so'zning fonetik tarkibi, so'zning bo'g'inlarga va ma'noli qismlarga bo'linishi deyarli barcha so'z turkumlari va ularning muhim shakllari, gaplarning eng oddiy turlari, gap bo'laklari va qator imlo qoidalari bilan tanishadilar. Dastur shuningdek, o'quvchilarning so'zning leksik ma'nosi bilan omonimlar, sinonimlar, antonimlar bilan amaliy tanishishlarini nazarda tutadi.

O'zbek tili boshlang'ich kursida "Tovushlar va harflar", "So'z", "Gap" bo'limlari eng muhim bo'limlardan hisoblanadi. Ona tili o'qitish usuliyoti psixolingvistika fani bilan ham uzviy bog'liqdir. Psixolingvistika usuliyotga nutq haqida - nutqni talab qiluvchi, keltirib chiqaruvchi sabablar haqida, fikr bayon qilish darajasi haqida, fikr bayon qilish turlarini belgilovchi omillar haqida, "nutqni qabul qilish signallari" apparati haqida, individual munosabatga va ommaviy aloqaga nutqiy ta'sirning foydasi haqida ma'lumot beradi. Bu ma'lumotlar metodik masalalarni hal qilish uchun, ayniqsa, bog'lanishli nutqni o'stirish usuliyoti uchun juda muhimdir.

Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish usuliyoti didaktika bilan, ya'ni ta'limning umumiy nazariyasi bilan ham bog'lanadi. Usuliyot didaktika belgilab bergan qonuniyatlar, qoida vaprinsiplarga asoslanadi. Didaktikaning prinsiplariga, ya'ni o'rganiladigan materialning ilmiyligi va muvofiqligi, til materialini o'rgatish va mustahkamlashda qiziqish

ko'rsatmalilik onglilik bilim, ko'nikma va malakaning puxtaligi, doimiy takrorlash, o'quvchilar bilish faoliyatining faolligi, mustaqillik o'qitishni hayot bilan, bolalarning qiziqishlari bilan bog'lab olib borishga rioya qilish maktabda o'qitiladigan barcha predmetlardan, shu jumladan, ona tilidan ham o'quv jarayonini tashkil qilishda juda zarurdir. Pedagogika fani bolalarni har tomonlama rivojlantirish va ularni tarbiyalash masalalarini ilmiy tomondan ishlab beradi. Ona tili o'qitish usuliyoti pedagogika fani yangiliklariga, uning yuqorida qayd etilgan masalalarni ilmiy tomondan ishlab bergan ma'lumotlariga asoslanadi. Ona tili usuliyotini umumiy pedagogika bilan bog'lash ayniqsa boshlang'ich sinflarda muhimdir.

Kichik yoshdagi o'quvchilarning jamoa va shaxsiy o'quv faoliyatida zarur bo'lgan ko'p odat va ko'nikmalar hali tarbiyalanmagan bo'ladi. Tashkilotchilik jamoa ishiga tez kirishish, e'tibor bilan eshitish, o'qish va yozish, faol va mustaqil ishlash, barcha ishlarni puxta va saranjom, iloji boricha, chiroyli bajarish kabi ko'nikma va odatlar o'qituvchi va maktab tomonidan amalga oshiriladigan umumpedagogik tadbirlar tizimini tashkil etadi. Tarbiyaning shunga o'xshash nazariy va amaliy masalalarini pedagogika ishlab beradi. O'qituvchi pedagogik talablarni amalga oshirsagina, ona tiliga o'rgatishni ta'lim-tarbiya jihatidan foyda keltiradigan qilib uyushtira oladi. Shuni ham aytib o'tish lozimki, ona tili darsida o'qishdan beriladigan topshiriq o'ylanmasdan, puxta tayyorgarlik ko'rilmay, mavzuga moslamay berilsa, yaxshi natijaga erishib bo'lmaydi. Ona tilidan ko'zlangan maqsadga erishish uchun: Birinchidan, ona tili darsida o'qishdan beriladigan topshiriq oldindan tayyorgarlik ko'rib, puxta o'ylab so'ng berilishi; Ikkinchidan, ona tili darsida o'tilgan mavzuni mustahkamlashga imkon berishi hisobga olinishi.

O'qituvchi imloviy malakaning psixologik tabiatidan kelib chiqib, kichik yoshdagi o'quvchilarda imloga oid malakani shakllantirish ustida ishlash metodikasini belgilaydi. Imloviy malaka maxsus nutq malakasidir. To'g'ri yozuv - maxsus nutq faoliyatidir, yozuv ham murakkab harakat bo'lib, uning asosida nutq yotadi. Imloviy malaka nutq faoliyatining komponenti sifatida gapni sintaktik jihatdan to'g'ri tuzish, so'zni uslubiy aniq qo'llashni ham o'z ichiga oladi. Imloviy malaka murakkab malaka bo'lib, uzoq davom etadigan mashqlar jarayonida yaratiladi va so'zni fonetik tomondan tahlil qilish, uning morfemik tarkibini aniqlash ko'nikmasi kabilarga asoslanadi. Psixologiya malakani avtomatik harakat, ya'ni mashqlar natijasida asta-sekin avtomatlashgan ongli harakat deb belgilaydi. Avtomatla-shish o'rganilgan imlo qoidasining oson yoki qiyinligiga bog'liq. Imloviy malaka o'z tabiati bilan avtomatik hisoblanmaydi. Malaka asosiga qo'yilgan ko'nikma mustahkamlanadi, takomillashadi, yaxshilanadi (harakat tezlashadi, aniq va to'g'ri bo'la boshlaydi, ishonarli va tejamli bajariladi). Shuning bilan birga, faoliyatning tuzilmasi qayta quriladi: mayda birlik bilan ishlash kengroq, butun, qo'shilgan birliklar bilan ishlashga o'tadi (masalan, so'zni harflab ko'chirish, bo'g'inlab ko'chirish bilan, keyin so'zni yaxlit ko'chirish bilan, so'ngra u gapni ko'chirish bilan almashadi). Bir imlo malakasi avtomatlashadi, imloga oid boshqa hodisa o'rganiladi va asta-sekin so'zni to'g'ri yozish malakasi hosil bo'ladi. Umuman olganda, yozuv murakkab harakat sifatida ongli jarayonligicha qoladi. To'g'ri yozuv malakasining shakllanishi uchun o'quvchidan fikrlash faoliyati talab etiladi. Biror to'g'ri yozuv hodisasini o'zlashtirish uchun o'quv va yodda saqlashgina emas, balki analiz va sintez ham tatbiq etiladi.

Ma'lumki, grammatik bilim tilni ongli egallashni va savodli yozish malakasini shakllantirishning asosi hisoblanadi. Shuning uchun ham o'quvchilarning grammatikadan olgan bilimlari to'g'ri yozuv malakalarini shakllantirish bilan birga olib boriladi. To'g'ri yozuv malakasini rivojlantirishda imloviy tahlil, matnni ko'chirib yozish, ta'limiy diktant va bayondan mashq sifatida foydalanish maqsatga muvofiqdir. Imloviy mashqlarni amalga oshirishda ona tili darsligi sahifalarida berilgan mashqlardan foydalanish bilan birga boshqa materiallardan foydalanish yaxshi natija beradi. Chunki o'quvchilar yangi materialga

qiziqish bilan kirishadilar, o'ylashga, fikirlashga harakat qiladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.Mavlonova R va boshqalar. Pedagogika. Darslik. - Toshkent. 2018.
- 2.O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. Birinchi jild.Toshkent 2000-2005 yillar.
- 3.Mamayusupova S., Doniyorova Sh.Ona tili usuliyoti. O'quv qo'llanma. - Jizzax. 2013.
- 4.Azizxo'jayeva N. Pedagogik texnologiya va pedagogic mahorat. - Toshkent. 2003.

O'QUVCHILARDA IJTIMOYIY ADOLAT TUSHUNCHASINI SHAKLLANTIRISHDA MA'NAVIY MEROS NAMUNALARIDAN FOYDALANISH

Fayzullayeva Oysara G'ulomovna

Navoiy viloyati Zarafshon shahar

3 - sonly KBFCHO'IDUM boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy adolat tushunchalarini shakllantirish metodlari to'g'risida fikrlar keltirilgan.

Kalit so'z: ta'lim, tarbiya, o'qituvchi, o'quvchi, ijtimoiy adolat, metod.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy adolat to'g'risidagi tushunchalarni shakllantirish uning ijtimoiy jihatdan rivojlanishida juda katta ahamiyatga ega. Chunki sog'lom hayotni himoyalash va salomatlikni mustahkamlashga bolaning ijtimoiy maqsadlarga erishuv yo'lidagi sa'yi - harakatlariga yordam berish, uning ichki salohiyat qudratini yuksaltirish bugungi kunda zamonaviy ta'limda ijtimoiy pedagogikaning asosiy maqsadlaridan biri hisoblanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy adolat to'g'risidagi tushunchalarni shakllantirishda quyidagi tarbiyaviy ishlarni amalga oshirish ko'zda tutiladi:

1) Umuminsoniy axloq - odob qoidalarini o'zlashtirish ("Nima yaxshi - yu nima yomon" tushunchalarini shakllantirish, "Mumkin va mumkin emas", "Xohlamayman va burchliman" tushunchalarini ajrata olish, vaziyat taqozosiga muvofiq axloq - odob doirasidagi muomala va kayfiyatni tanlay bilish);

2) Katta yoshdagi kishilar, o'zidan kichik yoshdagilar bilan erkin muomala qila olish madaniyatini ular ongida shakllantirish;

3) Fe'l - atvorning ijobiy xususiyatlarini qaror toptirish (keng fe'llik, e'tibor, g'amxo'rlik, o'zaro yordam berish, mehribonlik, insonparvarlik, mehnatsevarlik, inson mehnati mahsullariga ehtiyotkor munosabat, qadriyatlarga hurmat va ijobiy munosabat, huquqiy ong asoslarini shakllantirish, go'zallikka, tabiat ajoyibotlariga, adabiy, badiiy, musiqiy asarlarga, amaliy san'at namunalariga va boshqalarga qiziqishni rivojlantirish);

4) O'zini erkin boshqara bilish (maqsad sari harakat qilish, bola uchun juda qiziqarli bo'lmagan holatlarda ham diqqat - e'tiborni yig'a olish orqali mas'uliyat va irodani chiniqtirish).

5) O'z sa'yi - harakatlarida o'zini erkin his etish, salbiy hatti - harakatlardan o'zini cheklash zarurligini tushunishi, turli hayotiy vaziyatlarda yuzaga keladigan sabablarning oqibatini anglashga o'rganish, ya'ni unda me'yor tuyg'usi tarbiyalanmog'i, xavfsizlik maqsadi uchun zarur bo'ladigan ehtiyotkorlik va o'ylab ish qilishni bilmog'i lozim;

6) Mustaqillikni rivojlantirish (o'z shaxsiy faoliyatini tashkil etish uchun turli xil vositalarni: o'yin, tomosha ko'rsatish, tasvirlash, qurish - yasash, o'yin faoliyatining turli turlari jarayonida yuzaga keladigan muammolarni mustaqil hal eta bilish);

7) Qobiliyatini, hatti - harakatini o'zi baholay bilishi, katta yoshdagilar, tengdoshlari o'zidan yosh jihatdan kichiklar davrasida o'z o'rnini anglay bilish, boshqa odamni tushunish, uning qiziqishlarini, ehtiyojlarini, istaklarini hurmat qilish, uning kayfiyatini, uning oldidagi muammolarini ko'ra bilish, o'z hatti - harakatlarini boshqa odam o'rnida turib baholay olish.

8) Bolaning o'z - o'zini anglashidagi muhim jihat uning o'z qadr - qimmatini his etish, o'ziga bo'lgan munosabatini shakllantirish.

Bundan tashqari boshlang'ich sinf o'quvchisi o'z shaxsiga ortiqcha baho berishi tabiiy va qonuniy holdir, buning uchun o'ziga "shaxsiy himoya", o'z kechinmalariga quloq tutish, o'zining hayajonli holatlarini ("men adolatli ish yuritdim", "men roziman", "menga yaxshi", "men nohaqlikka uchradim", "xafa bo'ldim" va boshqalar) tushunish,

boshqa birovga nisbatan: "Sen haqsan", "Zo'r" kabi so'zlarni ishlatish hisoblanadi. Bolalarga do'st tanlashni, do'stlik, o'rtoqlik munosabatlariga e'tibor bilan qarashlarini o'rgatish lozim, bu borada bola tarbiyasida hamkorlikning ahamiyati katta bo'lib, bunda oiladagi ota - ona tarbiyasi ham alohida o'rin egallaydi. Boshlang'ich sinf o'quvchisida ijtimoiy adolat to'g'risidagi tushunchalarni shakllantirishda badiiy adabiyot va xalq og'zaki ijodining ham roli katta. Buning uchun kitob tanlashning alohida ahamiyati bor. Masalan, Asqad Muxtorning "Adolat" nomli she'riy ertagini olaylik. Ma'lumki, bu ertakda mehnatsevar qiz Adolatning ijobiy fazilatlarini va o'z ismiga monand adolatli ekanligini tasvirlangan, yoki "Uch og'ayni botirlar", "Egri va To'g'ri", "Aql va nodonlik" kabi ertaklarda adolat, haqiqat to'g'risidagi g'oyalar yetakchi o'rinni egallaydi. Bu ertaklar emotsionalligi, jonli tilda bayon qilinganligi bilan bolaning e'tiborini tortadi.

Chet el adabiyoti orqali ham boshlang'ich sinf o'quvchilarining dunyoqarashini shakllantirishda samaraga erishish mumkin. Masalan, bolalar adabiyotida o'chmas iz qoldirgan Oskar Uayld o'z asarlarida ezgulik va yovuzlikning murakkab dunyosini ko'rsatib beradi. Ingliz tilida yaratilgan va keyinchalik dunyoning boshqa tillariga o'girilgan "Yulduzli bola" ertagida ijtimoiy adolat to'g'risidagi ilk tushunchalar sodda va ravon tilda keltiriladi. O'quvchi ertak matniga murojaat qilar ekan, go'yoki o'zi ijtimoiy munosabatlar sub'yektiga aylanib qolgandek tuyuladi: "Bir kuni qish sovug'ida ikki nafar daraxt kesuvchi osmondan yerga yorqin yulduz qulab tushganini ko'rib qoladilar. Chakmon qatida ular yulduzni emas, kichkina go'dakni ko'rdilar. Daraxt kesuvchilardan biri kambag'alligi va ochligiga qaramay bolani oladi va o'z uyiga olib ketadi.

Xullas, bugungi kunda respublikadagi har bir o'quv dargohi o'zining ta'lim tizimini mukammallashtirishga harakat qilmoqda. Yangi avlod darsliklarining yaratilishi, turli yo'nalishlardagi nazoratlar, xususan boshlang'ich ta'lim jarayonida faol o'qitish metodlaridan foydalanish va boshqa shu kabi tashkiliy ishlar amalga oshirilmoqda. Shuni alohida ta'kidlash joizki, har qanday ish uslubi joriy etilganda ham, o'quvchi shaxsi, uning bilimiga intilishi, mustaqil mushohada qilishi, ijtimoiy adolat tushunchalarini bola ongida shakllantirish asosiy muammo bo'lib qolaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1.Sh. M. Mirziyoyev. Maktab ta'limini rivojlantirish umumxalq harakatiga aylanishi zarur 23.08.2019 yildagi nutqi.

2.M. E. Jumayev, Z. G'. Tadjiyeva. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi Darslik. Toshkent 2005.

INTERFAOL METODLAR BOSHLANG'ICH SINFLARNI O'QITISHDA ASOSOY TAMOYIL SIFATIDA

Islomova Hulkar Shukrullayevna

Navoiy viloyati Navoiy shahar 16 - AFCHO'IM
boshlang'ich sinf o'qituvchisi

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanish bo'yicha tavsiyalar berilgan.*

***Kalit so'z:** interfaol, metod, boshlang'ich, sinf, o'qitish, o'qituvchi, o'quvchi.*

Har qanday davlat kelajagi yoshlarning olayotgan bilim salohiyatiga bog'liqligi albatta sir emas. Bu esa umumiy o'rta ta'limda berilayotgan ta'lim - tarbiyaning sifat darajasini yuqori saviyaga chiqarishni zamon talabiga aylantirmoqda. So'nggi yillarda ta'lim tizimida tub islohotlar amalga oshirilayotgani, hukumatimiz tomonidan ta'lim tizimiga alohida e'tibor qaratilayotgani, ushbu sohadagi vazifalar bajarilishi naqadar zarur ekanligini Prezidentimiz Sh. M. Mirziyoyev o'z nutqlarida doimiy takidlab kelmoqdalar. Maktab ta'limini rivojlanishi, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi ularning boshlang'ich sinflarda olgan ko'nikmalarining uzviy davomi hisoblanadi. Demak, kelajakning tamal toshi boshlang'ich sinflardan qo'yib boriladi. Boshlang'ich sinfda o'quvchilarning yosh xususiyatlari, o'zlashtirish darajasi, diqqatini jamlash vaqt davomiyligini hisobga olgan holda ularni to'laqonli dars jarayoniga jalb qilish bir muncha murakkab jarayondir. Albatta o'qituvchi dars tashkil etishda har bir darsdan turli ta'limiy, tarbiyaviy maqsadlarni ko'zlaydi. Har bir alohida darsning maqsadi darslar tizimining maqsadini aniqlab, uning yordamida o'qitilayotgan mavzuning mazmunini o'quvchilarga ochib beradi. Bu holda birinchi holda yangi tushunchalar bilan o'quvchilarni tanishtirish bo'lsa, ikkinchi holda tanishtirilgan tushunchani kengaytirish va chuqurlashtirish, uchinchisida, biror malaka va ko'nikmalarni hosil qilish, to'rtinchisida, bilim, malaka va ko'nikmalarni tekshirish va hokazolar bajariladi. Har bir darsda yuqorida aytilganlarning bir nechtasi yoritilishi mumkin. O'tilganlarni takrorlash oldin o'tilgan darslarni yangi tizimga solish, shu bilan bilimlarni tekshirishni o'z ichiga oladi.

Yangi materialni bayon qilish har doim mashqlar bajarish bilan davom ettiriladi. Bir necha yillar davomida maktablar tajribasi darsning ma'lum tizimini yaratdiki, ko'pchilik o'qituvchilar bu tizimga rioya qilib, ma'lum bir samarali natijalarga erishmoqda. Odatda darsning boshida uy vazifasi tekshiriladi yoki o'tgan mavzu takrorlanadi, so'ngra o'tgan mavzu yuzasidan savol - javob o'tkaziladi. Shundan keyin yangi material bayon etiladi va uni mustahkamlash uchun o'quvchilarga misol va masalalar yechdiriladi yoki nazorat savollari beriladi. Dars oxirida uyga vazifa va unga ko'rsatmalar beriladi. Ammo, doimiy bir xillik o'quvchilarda fanga, darsga bo'lgan qiziqishning so'nishiga, dars jarayoniga befarq bo'lishiga sabab bo'lishi mumkin. Odatda boshlang'ich sinflarda darslar quyidagi turlarda tashkil etiladi:

- O'quvchilarni yangi tushunchalar bilan tanishtirish, yangi bilim va ko'nikmalarni hosil qilish darslari;

- Turli xil mashqlar yordamida yangi bilim, malaka, ko'nikmalarni mustahkamlash darslari;

- O'tilganlarni takrorlash, umumlashtirish darslari;

Odatda o'quvchilarni yangi bilimlar bilan tanishtirish quyidagi usullarda amalga oshiriladi: og'zaki, ko'rsatmali, amaliy metodlar. Og'zaki so'zlab berish usuli o'quvchilarda zerikishga, e'tiborsizlikka, so'zlarni eslab qola olmaslikka va passiv o'quvchiga aylanishiga sabab bo'ladi. Ko'rsatmali metoddan foydalanganda turli xil rasmlar, tarqatmalar

bir necha darslar davomida o'quvchilarni jalb qilsada, doimiy takrorlanish ularni jalb qila olmay qoladi. Amaliy metodlarda esa boshlang'ich sinflarda o'rgangan bilimlarini amaliyotda qo'llash bir muncha qiyin bo'lib, ularning yosh xususiyatlari bunga to'la javob bera olmaydi. Natijada yana passiv o'quvchiga aylanib boradi. Shu sabab faol o'qituvchi va faol o'quvchi tizimiga ta'lim tizimida alohida e'tibor qaratilmoqda. Bunda o'qituvchi dars jarayonini turli xil qiziqarli interfaol metodlar bilan o'yin yoki musobaqa tarzida olib boradi. Interfaol metodlar deganda - ta'lim oluvchilarni faollashtiruvchi va mustaqil fikrlashga undovchi, ta'lim jarayonining markazida ta'lim oluvchi, ya'ni o'quvchi shaxsi bo'lgan metodlar tushuniladi. Boshlang'ich sinflarda umumta'lim fanlarini yanada qiziqarli tashkil etish, o'quvchilarning dunyoqarashini, shaxsiy fikrlashini shakllantirish maqsadida interfaol metodlarni qo'llash yaxshi samara beradi. Hozirgi kunda ta'lim tizimida keng qo'llash mumkin bo'lgan quyidagi metodlarni keltirishimiz mumkin:

Keys - stadi (yoki O'quv keyslari), Blits - so'rov, Modellashtirish, Ijodiy ish, Muammoli ta'lim va boshqalar. Bundan tashqari "Aqliy hujum", "Bumerang", "Galereya", "Zig - zag", "Zinama - zina", "Muzyorar" singari interfaol ta'lim strategiyalaridan ham foydalanish ta'lim sifatini oshirishda katta ahamiyatga ega. Interfaol metodlar bilan birgalikda boshlang'ich sinf darslarida hamda umumiy ta'lim tizimida interfaol grafik organayzerlardan ham foydalanishni tadbqiq etish maqsadga muvofiq. Bunday grafik organayzerlardan boshlang'ich sinflarda foydalanish uchun eng qulay bo'lganlari - "Baliq skeleti", "BBB", "Venn diagrammasi", "Insert", "Klaster" kabilardir.

Interfaol grafik organayzerlarni ajratishda bunday mashg'ulotlarda asosiy fikrlar turli grafik shakllarda yozma ko'rinishda ifodalanishiga asoslaniladi. Aslida bu grafik organayzerlar yoki interfaol metodlar bilan ishlash ham o'zaro bir - biriga tegishli bo'lsada, ularning barchasi o'quvchilarda ta'limiy - tarbiyaviy ko'nikmalarni shakllantirish maqsadlarini mujassamlashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1.Sh. M. Mirziyoyev. Maktab ta'limini rivojlantirish umumxalq harakatiga aylanishi zarur 23.08.2019 yildagi nutqi.

2.M. E. Jumayev, Z. G'. Tadjiyeva. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi Darslik. Toshkent 2005.

3.ziyonet.uz.

SPORTCHILARNING MUSOBAQAQA PSIXOLOGIK TAYYORGARLIGI VA MUSOBAQA OLDI HOLATIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

Mamaroziqov Foziljon Davronboyevich

Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi TATU Farg'ona filiali o'qituvchisi

Sotvoldiyeva Mohiraxona Baxromjon qizi

Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi TATU Farg'ona filiali talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada sportchilarning musobaqa oldi psixologik tayyorgarligi va musobaqa oldi holatiga ta'sir etuvchi omillar batafsil yoritilgan. Xususan, maqolada sportchining hissiy-irodaviy sohasi, emotsional baraqarorligi, musobaqa oldi hissiy jarayonlar va o'zgaruvchan individual xususiyatlarga to'xtalib o'tilgan

Kalit so'zlar: Musobaqa, psixologik tayyorgarlik, omil, iroda, emotsiya, xarakter, emotsional-tanglik, muhit, sportchi, harakat, ko'nikma, idrok qilish.

Respublikamizda sportning davlat siyosati darajasiga ko'tarilganligi, sog'lom va barkamol avlodni tarbiyalashga ustuvor ahamiyat berilayotganligi hamda buning har tomonlama mukammal qonuniy va tashkiliy asoslari yaratilganligi tufayli sport talaba yoshlar o'rtasida sog'lom turmush tarzini shakllantiruvchi, ularni jismoniy hamda ma'nan barkamol etib tayyorlash borasida asosiy omilga aylanib borayotgani muhim ahamiyat kasb etmoqda. Kadrlar tayyorlash milliy dasturiga muvofiq, yangi ta'lim modeli joriy qilingandan keyin, o'quvchi yoshlarni jismoniy tarbiya va sportga uzluksiz jalb qila oladigan, umumta'lim maktablari, akademik lisey va kasb hunar kollejlari o'quvchilari hamda oliy ta'lim muassasalari talabalarining uzluksiz "Umid nihollari", "Barkamol avlod", "Universiada" ommoviy sport musobaqalariga psixologik jihatdan tayyorlashni takomillashtirish. Xuddi shuningdek, Respublikamiz yoshlarining barcha qatlamlarini jismoniy tarbiya va sportga jalb etish orqali, Respublika, Osiyo, Jahon va Olimpiada chempionlarini tayyorlash hamda sog'lom turmush tarzini ta'minlash turli illatlarning oldini olish va jismonan sog'lom millatni shakllantirish maqsadida uch bo'g'inli yagona sport tizimi negizida ommoviy sport harakatining milliy modeli ilmiy asosda tuzildi. Har bir xalq, har bir millat eng avvalo farzandlarini sog'lom qilib tarbiyalash, ularning jismoniy yetuk bo'lishi to'g'risida qayg'uradi. Shuning uchun ham bizning asosiy maqsadimiz "Umid nihollari", "Barkamol avlod" va "Universiada-2004" sport musobaqalariga psixologik jihatdan tayyorlashdan iboratdir. Sport musobaqalarida yaxshi natijalarga erishish uchun sportchi avvalo musobaqa oldi psixologik tayyorgarlikka ega bo'lishi lozim.

Tayyorgarliklardan asosiysi musobaqa oldi jarayonidagi ruhiy holatidir. Chunki, musobaqa oldi holat sportchining natijasi qanday bo'lishini belgilovchi psixologik holat sanaladi. Sport to'g'risidagi ilmiy, siyosiy adabiyotlarni tahlil qilish va tajribali murabbiylarning ish uslublarini kuzatish hamda sportchilarning musobaqadan oldingi, musobaqa jarayoni va sport musobaqalaridan keyingi psixologik holatini quyidagicha qismlarga ajratib o'rganilgan (to'p bilan bog'liq musobaqalarda).

1.Sportchi musobaqadan oldin ichki his-to'yg'ularini qattiq nazorat qilgan holda diqqatini tashqarida bo'layotgan xodisaga yo'naltirishiva fazoni idrok qilishi. 2.Sport jismoniy mashg'uloti jarayonida kuchli markazlashgan diqqat bilan to'pni nishonga urish holatini o'rganish orientovka refleksini shakllantirish.

3.Sport mashg'uloti jarayonida o'yinchi to'pni jamoadagi o'z jamoadoshiga to'g'ri uzatish bilan bir vaqtning o'zida raqiblarning o'yin joylarini almashtirib turgan harakatlarini diqqat bilan kuzatib borishi, ularnig harakatika baho berish. 4.Sport musobaqasi jarayonida sportchi kuchli markazlashgan diqqat bilan to'pni nishonga urish holatini o'rganish. Sportchining musobaqa paytida juda nozik diqqat xususiyatlari ham murakkablashib ketadi.

Masalan, golor 11 bet o'yinini endi o'rganayotgan o'yinchida birinchi navbatda katta hajmdagi tashqi markazlashgan diqqatning yaxshi rivojlangan bo'lishi juda muhimdir. Chunki bu ko'rish turi, o'yinchidan bir vaqtning o'zida to'pni tushiradigan oysimon chuqurchaning uzoq va yaqinligini, shamolning yo'nalishini, qarshiligini, havoning zichligini, sportchi o'zining jismoniy kuchini inobatga olishni talab etadi. Sportchining musobaqa oldi hayajonlanishini o'rgangan psixolog-olim A.S.Puni uning uch xil holatini aniqlab beradi.

- 1)sport oldidagi jonsaraklik (talvasa) holati,
- 2)sport oldidagi loqaydlik holati,
- 3)jangovor tayyorgarlik holati.

Xuddi shuningdek, o'quvchilarning jismoniy tarbiyaga bo'lgan munosabati predmet va dars sifatlarida har xildir. Yil davomida ko'pchilik o'quvchilarda jismoniy tarbiyaga predmet sifatida bo'lgan munosabatlari yuqori darajada, dars sifatida esa kichik sinf o'quvchilarning yuqori sinflarga borgan sari qiziqish kamayib boradi degan tushunchasi beradi. Y.Masharipov "O'quvchilarni jismoniy va axloqiy tarbiyalashda sportning ahamiyati" nomli maqolasida o'quvchining shaxs sifatida rivojlanishi murakkab va uzoq davom etadigan jarayon bo'lib, har bir o'quvchining jismoniy rivojlanishi, ijtimoiy muhit, sport faoliyati va musobaqalari ta'siri bilan ta'lim va tarbiya jarayonlarida o'zgarib boradi degan tushunchani beradi. Sportchining musobaqa oldi holatiga ta'sir etuvchi bir qator omillar mavjud. Ular jumlasiga, ijtimoiy, psixologik, fiziologik, siyosiy va iqtisodiy omillar kiradi. Ijtimoiy omillarga turmushdagi ijtimoiy muhitidagi ijobiy yoki salbiy ta'sir etuvchi omillar hisoblanadi. Muhit bu - bu shaxsga ta'sir etuvchi tashqi voqea va hodisalar kompleksidir. Bular: tabiiy muhit (geografik, ekologik) ijtimoiy muhit (shaxs yashayotgan jamiyat) oila muhiti va boshqalar kiradi. Bular orasida ijtimoiy muhitning, ya'ni shaxs yashayotgan jamiyatning inson kamoloti uchun yaratilgan imkoniyatlari muhim rol o'ynaydi. Muhitdagi bir qator omillar sportchi faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi. Psixologik omillarga sportchining psixik jarayonlaridagi barcha bilishga oid tomonlarini kiritish mumkin. Siyosiy omilga davlat tomonidan yaratilgan sharoitni qandayligida bo'lsa, iqtisodiy omil esa musobaqa oldi holatidagi va ungacha bo'lgan iqtisodiy ta'minoti nazarda tutiladi. Sportchini musobaqa oldi holatiga ta'sir etuvchi omillar ijobiy ta'sir etishida psixologik tayyorgarlikning ahamiyati katta. Sportchini hayotga yoki biror faoliyat sohasiga tayyorlash hayotning o'zi kabi rang-barang, keng qamrovli, murakkab, ko'p bosqichli jarayon bo'lib, turli usullar, vositalar yordamida amalga oshiriladi. Sport amaliyotida bo'lajak aniq musobaqalarga psixologik jihatdan alohida tayyorgarlik ko'rgan sportchilarning ko'pincha g'alaba qozonishi ilmiy isbotlangan. Demak, sport mutaxassisleri va murabbiylar sportchilarni musobaqaga psixologik jihatdan tayyorlashga alohida e'tibor berishlari maqsadga muvofiqdir. Buning uchun ulardan sportchining musobaqaga ruhan tayyorlash bosqichlarini nazariy va amaliy jihatdan puxta bilishlari talab qilinadi. Sport turlarining o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib, sportchilarni musobaqaga psixologik tayyorlashni quyidagi bosqichlarga bo'lish mumkin:

- 1)sportchilarga raqibi va bo'lajak musobaqalarning shart-sharoitlari haqida yetarlicha ma'lumotlar berib borish;
- 2)sport mashg'ulotlari va musobaqalar haqida olingan ma'lumotlarni tekshirib ko'rish, ishonchlilik darajasini aniqlash, musobaqaning boshlanish vaqti yoki kutilmagan o'zgarishlarning alohida sportchilar yoki jamoaga g'alaba keltirish imkoniyatlarini o'rganish;
- 3)sportchilarga musobaqada qatnashishdan ko'zlangan maqsad va vazifalarni aniq belgilab olishlari haqida ko'rsatmalar berish;
- 4)sportchining musobaqaga ishtirok etish sababi, mohiyati va aniq maqsadini aniqlash, g'alabaga erishishning ijtimoiy ahamiyatini tushuntirish;
- 5)sportchining bo'lajak musobaqa jarayonidagi faoliyatini rejalashtirish, aqliy sifatlarini o'stirishga e'tibor berish, musobaqaga taktik va texnik jihatdan ruhiy tayyorgarligini

takomillashtirish;

6) sportchini musobaqaga ruhan tayyorlash maqsadida kutilmagan maxsus to'siqlar vujudga keltirish, ularda bu to'siqlar va qiyinchiliklarni yenga oladigan malaka va ko'nikmalar hosil qilish uchun qo'shimcha mashg'ulotlar uyushtirish;

7) sportchiga musobaqa jarayonida paydo bo'ladigan ichki ruhiy holatni boshqarish uslublaridan foydalanishni o'rgatish;

8) sportchini musobaqa boshlanishida ruhiy ko'tarinkilikka, asab tizimi faoliyatini boshqarishga, ruhan charchamaslikka odatlantirish hamda musobaqa jarayonida yanada faol harakat qilishga erishishga undash.

Ijtimoiy-psixologik, biologik-fiziologik omillarni qanday tarzda sportchiga ta'sir etishi yuqorida keltirilgan psixologik tayyorgarlikni qanday kechishini asosiy ta'minlovchi aspektlari sanaladi. Sport musobaqalarida hissiyotning roli ko'p jihatdan sportchining ustun bilish tomoni sanaladi. Sportchining musobaqa oldi holatiga ta'sir etuvchi asosiy omillardan biri bu emotsional tanglikni yuzaga keltiruvchi omillar hisoblanadi. Sportchini asosiy harakatlardan chalg'ituvchi kuchli salbiy his - tuyg'ular bilan bog'liq fikrlardir. Bu fikrlar sportchi ongida yetakchi bo'lib ular asosiy harakatlarni buzilishiga olib keladi. Sportchi musobaqalar davomida quyidagilarni o'z boshidan kechiradi:

1. O'z raqibining darajasi yuqoriligidan qo'rqish.
2. Hakamlarni noto'g'ri harakatlar to'g'risiga fikrlar.
3. Yutqazib qo'yishdan qo'rqish.
4. Tomoshobinlarning munosabati bilan bog'liq fikrlar.

Ruhiy to'siqlarning mexinizmini bosh miya katta yarim sharlari qobig'ida kuchli salbiy hissiyotlarning paydo bo'lishi tashkil etadi. Ruhiiy to'siqlarni yengish uchun sportchi qilish zarur bo'lgan holat nimadan iborat. Turli xil shart-sharoitlar va holatlarda musobaqa kurashi olib borish tajribasiga ega bo'lish musobaqa davrida e'tiborni chalg'ituvchi fikrlarni ongli ravishda yenga olish, e'tiborni faqatgina asosiy harakatlarni bajarishga qaratish. Barcha sportchilar bu to'siqlarga duch keladilar. Stress holatlarini vujudga keltiruvchi omillar. Olimlar emotsional tig'izlik-keskinlikni keltirib chiqaruvchi 10 ta muhim omilni ko'rsatib berishadiki, bu sportchida ruhiy tanglikni vujudga keltiradi:

1. Startdagi muvaffaqiyatsizlik.
2. Mashqlar va avvalgi musobaqalarda ko'rsatilgan past natijalar.
3. Trener bilan komandadagi o'rtoqlari yoki oiladagi nizolar.
4. Jismoniy jihatdan o'zini yomon his qilish.
5. Hakamlarning noxolisligi (g'irromligi).
6. Stratning kechiktirilishi.
7. Musobaqa vaqtidagi tanbehlar.
8. Ortiqcha hayajonlanish.
9. Musobaqa oldidan yoki bir necha kun yaxshi uxlamaslik.
10. Musobaqa o'tkaziladigan joyning yomon jihozlanganligi.

Hatto, musobaqadan oldin emotsional hayajonlanish dinamikasi ham natijalar qanday bo'lishini belgilovchi omil sanaladi. Psixologiyada, sport psixologiyasida, sport meditsinasida, sport pedagogikasi nazariyasi va amaliyotida A.T.Puni, O.A.Chernikovalar aniqlagan start oldidan emotsional hayajonlanishning uchta turi umumiy qabul qilingan: jangovar tayyorlik, start oldidan sarosimaga tushish va start payti apatiyasi, keyinchalik ular boshqa mualliflar tomonidan ko'p marta tasvirlab berilgan va tasdiqlangan. Agar sportchi musobaqalarga yetarli tayyorgarlik ko'rmaganligi ularni ongida yaqqol namoyon bo'ladi. Masalan; gimnastikachi qaysidir kombinatsiyani to'g'ri bajarish ustida shug'ullanmoqda. U razmenka paytida bir qator noaniq harakatlarga yo'l qo'yadi. Natijada sportchini asab faoliyatida ikki dinamik steriotip paydo bo'ladi: a) harakatni texnik jihatdan to'g'ri bajarish b) texnik xatolarni ko'pligi Bu ikki qarama - qarshilik sportchi

xotirasida birgalikda kechadi. Musobaqa davrida sportchi u yoki bu qiyin xolatlarga tushganda, u avtomatik ravishdayengil stereotipdan foydalanadi vaharakatlarni texnik xolatlar bilan bajaradi. Kuzatishlar shuni ko`rsatadiki har bir mashq to`g`ri, texnik qoidalarga amal qilgan holda bajarilishi kerak. Musobaqalar va o`quv yig`inlarini rejalashtirishni ham albatta tashkiliy ish deb hisoblash kerak. Bu har qanday sport ishida eng mas`uliyatli jarayondir. Musobaqalarni shunday rejalashtirish kerakki, ular sport mashg`ulotlari o`tkaziladigan muddatlarga albatta mos tushishi, o`z amaliyotiga qarab tadrijiy ravishda o`tkazilsin, shuningdek, eng yirik musobaqalarning qanday sharoitda (iqlim, joyning dengiz sathidan qancha balandligi, vaqt mintaqasi va boshqa) o`tkazilishi ham hisobga olinishi kerak. Sportchilarni musobaqaga ruhan tayyorlashda ularning musobaqaga ishtirok etish motivlari, ehtiyojlari va maqsadini aniqlash juda muhim. Chunki, motivlar, ehtiyojlar va konkret maqsadlar sportchi ruhiyatiga ta`sir qiluvchi asosiy omildir. Bu omillar sportchining keying faoliyatida muhim aspektlar hisoblanadi. Shunday qilib sportchining musobaqa oldi holatiga ijtimoiy-psixologik, biologik-fiziologik hamda emotsional-irodaviy sohalarga doir omillar ta`sir ko`rsatadi va musobaqa natijasi qanday bo`lishini ta`minlovchi, belgilovchi asosiy psixologik kategoriyalar hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

- 1.X.X.Jabborov, O.R.Avezov, N.Z.Jumaev. Sport psixologiyasi. O`quv qo`llanma Durdon n. Buxoro 2014y.216-220 bet
- 2.Mashari pov.Y.Sport psixologiyasi.O`zbekiston faylasuflari milliy jamoati n Toshkent 2010.113-115 bet
- 3.Shabbozova.D.R. Sport psixologiyasi. Ma`ruza matni. Termiz 2008y 33-36 bet
- 4.www.kitobxon.com 5. www.pedagog.uz 6. www.bilim.uz

ABDULLA QODIRIYNING „O'TKAN KUNLAR" ROMANIDA VATANPARVARLIK G'OYASI

Mashhura Akmal qizi Asgarova

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti Gumanitar fanlar fakulteti
O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada „O'tkan kunlar" romanidagi Yusufbek hoji va Otabek obrazlarida mujassamlashgan vatanparvarlik g'oyasi hamda noahil „xon zamoni"dagi xalqimizning o'z tomonlari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlari: Turkiston mustaqil muxtoriyati, millatning erki, yurtning istiqloli, farovonligi, osoyishtaligi, hur fiktli ziyolilar, idora ishlari, Shamay, dasturulamal, xon o'rdasi, qipchoq nizolari, ig'vogar boshliqlar.

Abdulla Qodiriy o'zining betakror, hayotiy janrlarga ega asarlari bilan xalqimiz madaniyati, adabiyoti tarixida chuqur iz qoldirgan. Ko'p asrlik milliy adabiyotimiz rivoji uchun ulkan burilishlar yasagan, o'zbek romanchiligiga asos solgan adibimizning "O'tkan kunlar" romani zamonaviy jahon adabiyotining nodir namunalari bilan bir qatorda turadi. Roman faqatgina tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'libgina qolmay juda ham ta'sirli yozilgani barchamizga ma'lum, albatta. "O'tkan kunlar" yaratilgan davr o'zbek xalqi uchun millatning erki, ozodligi, mustaqilligi hayot-mamot ahamiyatiga molik masala edi. Ayniqsa, oktabr va'dalaridan ilhomlanib, Qo'qonda tashkil topgan birinchi Turkiston mustaqil muxtoriyatining majaqlab tashlanishi ko'p hur fiktli ziyolilar qatori Qodiriyning qattiq larzaga solgan bo'lishi tabiiy. Xuddi shu fojeali hodisa "O'tkan kunlar"ni yozilishiga turtki bergan bo'lsa ajab emas.

"O'tkan kunlar" romanining ma'no-mundarija doirasi aslida keng. Unda xilma-xil ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-ahloqiy muammolar qalamga olingan. Biroq ular orasida eng muhim yurtning, millatning taqdiri, mustaqilligi masalasidir.

Asarning markaziy qahramonlaridan Otabek va Yusufbek hojilar shu yurtning istiqloli, farovonligi, osoyishtaligi yo'liga hayotini, jonini tikkan fidoyi kishilardir. Otabek dunyo ko'rgan, oq-qorani tanigan, el-yurt g'amida yurgan taraqqiyparvar siymo sifatida ko'z o'ngimizda gavdalanadi. Uning qanchalik mulohazali yigit ekanligini ushbu jumlar orqali bilishimiz mumkin: "Men o'rusning idora ishlarini ko'rib o'z idoramizning xuddi bir o'yinchoq bo'lganligini iqror etishga majbur bo'ldim. Bizning idoramiz bugungi tartibsizligi bilan ketabersa, holimizning nima bo'lishiga aqlim yetmay qoldi. Shamayda ekanman, qanotim bo'lsa, vatanimga uchsam, to'ppa-to'g'ri xon o'rdasiga tushsam-da, o'rusning hukumat qonunlarini birma-bir arz qilsam, xon ham arzimni tinglasa-da, barcha elga yorlig' yozib o'rusning idora tartibini dasturulamal etishga buyursa, men ham bir oy ichida o'z elimni o'rusniki bilan bir qatorda ko'rsam Ammo, o'z elimga qaytib ko'rdimki, Shamayda o'ylaganlarim, oshiqqanlari shirin bir xayol emish! Bu yerda so'zimni eshituvchi birov ham bo'lmadi, bo'lsalar ham: "Sening arzingni shu xonlar eshitadimi, shu beklar ijro qiladimi?" deb meni ma'yus qildilar".

Otabekning dardini, dildan aytgan so'zlarini, armon o'kinchlarini eshitib Ziyo shohichidek vijdonli odam xushyor tortib, iztirob bilan "Bizning bu holga tushishimiz o'z fe'li badimizdan!" desa, Homid pinagini buzmay: "Xudo kofirning bu dunyosini bergan!" deya o'zini, o'zgalarni ovutmoqchi bo'ladi. O'sha majlisda Otabekning so'zlariga nazar soladigan bo'lsak, Otabek Rossiya taraqqiyotining sabablari xususida o'z taxmin-mulohazalarini aytadi: "Menimcha, o'rusning bizdan yuqoriligi uning ittifoqidan bo'lsa kerak, ammo bizning kundan kunga orqaga ketishimizga o'zaro nizoimiz sabab bo'lmoqda deb o'ylayman Oramizda bu qo'rqinch buzg'unchi va nizochi unsurlar tomir yoyib har

zamon soddaxalqni halokat chuqurigaqarab tortadilar. Bu kungi qorachopon vaqi pchoq nizolarini sizga bir timsol o'rnida ko'rsatayin: o'ylab ko'rilsin, bu nizolardan bizga qanchalik foyda va qi pchoq og'aynilarimizga nima manfaat hosil bo'lmoqda?! Faqat bundan foydalanuvchilar ikki xalq orasidagi adovat urug'ini sochib yuruvchi bir necha ig'vogar boshliqlarginadir".

Yozuvchi bunday parokandalikni faqat el-yurtning kundan kunga orqaga ketishiga sabab bo'layotgan omillarini emas, balki yurtni halokatga, o'ylab bo'lmas mislsiz kulfatlarga olib borishi mumkin bo'lgan hodisa sifatida baholaydi.

Asar qahramonlari xalqimizning kuchli va ojiz tomonlari haqida ham teran mulohaza yuritadilar. Romanda alam-iztirob bilan shu narsa qayd etiladiki, Turkiston eli hali xalq sifatida shakillanib ulgurgani yo'q. Xalqda siyosiy ong yetishmaydi. Temur Ko'ragon, Ulug'bek, Bobur kabi buyuk davlat arboblarning vorislari bo'lgan xon-u beklar bobolari an'analarini - yurtni boshqarishdek mashaqqatli va mas'uliyatli vazifani ado etishga layoqatsiz, ularda donishmandlik, tadbirkorlik uquvi yo'q, dono odamlarni yaqiniga yo'latmaydi, ularning haq gapiga, maslahatiga quloq tutmaydi. Sho'rlik sodda xalq o'zaro nizolarga, behuda qon to'kishlarga, adolatsizliklarga ko'nikib ketgan. Eng achinarlisi shuki, xalq tepasiga chiqib olgan mustabid har xil hiyla-nayranglar, targ'ib-tashviqotlar orqali xalq ongini zaharlab, ishontirib, uni gunoh ishlarga safarbar qilishi, aldangan xalq esa o'z navbatida qonxo'r jallodlarni g'amxo'r deb yoki qallob, nodon, noshud-notavon kimsani daho deb ko'klarga ko'tarishi, unga topinishi, uning soxta g'oyalari, qabih maqsadlari yo'lida jonini fido etishi mumkin bunday voqealarga shohid bo'lgan Yusufbek hoji afsus nadomatlar bilan shunday degan endi: "Ana, o'g'lim, bizning xalqning holiga yig'lashni ham bilmaysan, kulishni ham", deydi.

Asarda insonlardagi muomala madaniyati bir-biriga o'zaro hurmat, shirin so'z ulardagi mehri ifodalab turibdi. Boshlariga tashvishli kunlar kelsada, ular bir birlari bilan hotirjam, hurmat orqali munosabatda bo'lishgan. Ayniqsa, Yusufbek hojining, pirovardida o'g'liga aytgan gaplari hayoti davomida to'plagan tajribalaridan chiqadigan bosh xulosasidir, kelgusi avlodlar oldida armoni, ularga qoldirgan achchiq sabog'idir. Mana uning ta'sirli so'zlari: "Men ko'p umrimni shu yurtning tinchligi va fuqaroning osoyishi uchun sarf qilib, o'zimga azobdan boshqa hech bir qanoat hosil qilolmadim. Ittifoq neligin bilmagan, yolg'iz o'z manfati shaxsiyasi yo'lida bir-birini yeb, ichgan mansabparast, dunyoparast va shuhratparast muttahamlar Turkiston tuprog'idan yo'qolmay turib bizning odam bo'lishimizga aqlim yetmay qoldi,.. Biz shu holda ketadigan bir-birimizning tagimizga suv quyadiga bo'lsak, yaqindirki, o'ris istibdodi o'zining iflos oyog'i bilan Turkistonimizni bulg'ar va biz bo'lsak o'z qo'limiz bilan kelguvi naslimizning bo'yniga o'rus bo'yinturug'ini kiydirgan bo'larmiz. O'z naslini o'z qo'li bilan kofir qo'lga tutqin qilib topshirguvchi - biz ko'r va aqlsiz otalarga Xudoning la'nati albatta tushar, o'glim "

Ko'rinib turibdiki, Abdulla Qodiriy o'z davrining ilg'or bir ziyolisi sifatida Vatan va millat taqdiri ustida astoydil qayg'urgan. „O'tkan kunlar" romani orqali xalqning milliy ongini uyg'otmoqchi bo'ldi. „Tariximizning eng kir, qora kunlari" - yurtni mustamlaka balosiga giriftor etgan keyingi noahil „xon zamonlari" to'g'risida so'z ochib, bu ayanchli haqiqatdan xalqqa saboq bermoqchi bo'ldi. Umuman olganda, Abdulla Qodiriyning barcha asarlari o'quvchilarni samimiylik, odamiylik xislatlarini mujassamlashtirishga o'rgatadi. Shuningdek, Vatanga bo'lgan muhabbat tuyg'usini kuchaytiradi va uni ko'z qorachig'idek asrashga o'rgatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

- 1., „U kim bu nima“ bolalar ensiklopediyasi . „Pedagogika“ .1975-1978
- 2.Abdulla Qodiriy., „O'tkan kunlar“., „Sharq“ nashriyoti. Toshkent-2016
- 3., „O'zbek adabiyoti“ 11-sinf uchun darslik., „O'qituvchi“ nashriyoti-1995
- 4., „XX asr o'zbek hikoyasi antologiyasi“. „O'zbekiston milliy ensiklopediyasi“ davlat ilmiy nashriyoti. Toshkent-2016

ZAMONAVIY TA'LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR:FILOLOGIYA VA PEDAGOGIKA SOHASIDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA RIVOJLANISH OMILLARI

Maxsudova Madina Latibjon qizi

3-kurs TDSHU, Sharq svilizatsiyasi va tarix fakulteti
germionagrenjer775@gmail.com

***Annostasiya:** Ilm-fan olamning ma'lum bo'lmagan qirralarini ochish borasidagi amaliyotlar jadal sur'atlarda rivojlanib borgani sayin yangi uslub va metodikalar, shuningdek, zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish, ularni kengaytirish borasidagi talablar ham oshib bormoqda. Pedagogik amaliyotlar borasida ildamlab borayotgan zamonaviy ta'lim tizimi va undagi raqamli texnologiyalarning o'rnini haqidagi ma'lumotlarni puxtalik bilan jamladik.*

***Abstract:** As the practice of discovering unknown aspects of the scientific world develops rapidly, so does the demand for new methods and techniques, as well as the use of modern digital technologies and their expansion. We have carefully summarized the information about the rapidly evolving modern education system and the role of digital technologies in pedagogical practices.*

***Kalit so'zlar:** Pedagogika, Xan Akademiyasi, ta'lim tizimi, digitallashtirish,*

Hozirgi kunda ta'lim har bir yosh avlodning hayotida muhim ahamiyat kasb etadi. Bu qaysi soha bo'lishidan qat'iy nazar har qanday kasb va faoliyatning asosida ta'lim tizimi va uning nechog'lik tashkil etilgani turadi. Sababi aynan ta'lim jarayonida yoshlar kelajak va undagi dunyolariga tayyorlanadilar. Rivojlangan texnika va texnologiyalar asrida yashayotganligimizni inobatga olsak, raqamli texnologiya yosh avlodning ikkinchi tabiati-dunyosiga aylanib ulgurdi deb ayta olamiz. Endi ta'limni shunchaki odatiy ma'ruzalar yoxud birgina kitob o'qish bilan cheklanmagan holatda zamonaviy uslublardan texnika yutuqlaridan foydalangan holda o'zlashtirish birmuncha osonroq bo'lib qoldi.

Fikrimizning yaqqol dalili sifatida ED TECHNOLOGY sayti ma'lumotlarini keltiramiz. Unga ko'ra bugungi kunda o'qituvchilarning 56 foizi o'quv jarayonlari davomida raqamli texnologiyalardan foydalanilganda ta'lim jarayonining sezilarli darajada samarali bo'lganligini ta'kidlashgan. Bundan tashqari 49 foiz pedagoglar texnologiyalar yordamida dars o'tishni birmuncha osonlashtirishini, 53 foizi esa bu uslubdan foydalanish dars jarayonida sinfning jonli va qiziqarli bo'lishini ta'minlaganligini aytadilar.

Darhaqiqat, raqamlashtirish natijasida ta'lim va uning samaradorligida ro'y bergan yirik ijobiy o'zgarishlarni ta'kidlash uchun uzoqdan boshlash shart emas. Birgina o'tgan 20 yilni tadqiq qilishning o'zi yetarli. Bundan bir necha yillar oldin dars jarayonlarida qog'ozli tarqatma materiallar va savol-javob shakllari orqaligina fanni o'zlashtirish kifoya qilgan. Misol tariqasida tarix fanidagi biror voqeani bilish uchun kitobda mavjud ma'lumot bilan cheklanilgan. Bu esa o'quvchiga o'z navbatida yetarlicha tasavvurga ega bo'lish imkonini bermagan. Bugungi davr odamlari uchun esa tarixiy voqea va uning zamonaviy texnikalar yordamida yasalgan maketini tomosha qilish yoki bu sohada o'zini sinab ko'rish hech qanday muammo tug'dirmaydi.

Zamonaviy texnikaning eng foydali tarafi bu uning mehnat samaradorligini oshirishida. Dars uchun berilgan ma'lum bir soatlar barcha o'quvchilar o'zlashtirishini sinash, ularni xato kamchiliklari ustida ishlash va qo'shimcha tushunchalar berish uchun yetarli emas. Raqamlashtirish esa ana shunday qulay imkomiyatni taqdim etadi. Hozirda ishlab chiqilgan maxsus platformalar orqali o'quvchilar qo'shimcha vazifalarni o'qituvchiga yetkazishi barcha qo'llanmalarni osonlikcha topishi va undan foydalanishi, qoldirilgan

darslarni online tarzda tomosha qilishi ham mumkin.

Zamonaviy texnologiyaning qudratini aniqlash uchun COVID-19 virusi tarqalgan davr oralig`ida joriy etilgan karantin tizimi va ta`limning an`anaviy tizimdan online shaklga o`tkazilishi yaqqol dalil bo`ldi. Ta`limga innovatsion yondashilgan holda yangicha tizim va platformaning yo`lga qo`yilganligi (Misol uchun ZOOM, HEMIS tizimi) shular jumlasidandir. Bu o`quvchilarga uydan chiqmagan holda xavfsiz ta`lim olish, fan va sohani o`z vaqtida o`zlashtirish imkonini yaratib berdi.

Bir necha yillar oldin komputer texnologiyalari haqida qisman ma`lumotga ega bo`lgan yoshlar ushbu tezkor rivojlantirish asrida DELPHI, JAVA, C++, PHYTON singari eng yuqori saviyali dasturlash tillarida faoliyat yuritmoqdalar. Shu bilan birga endilikda yoshlar bu bilimlardan unumli foydalangan holda zamonaviy IT sohasida ham muvaffaqiyatli qadamlar tashlash imkoniyatini qo`ldan boy bermayaptilar. Yangi dasturlar, ta`limning zaif va eskirgan uslublari yangilanib, yangi, zamonaviy, innovatsion, dolzarb manbalarga tayanadigan tizimlari ishlab chiqilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/zamonaviy-ta-limni-tashkil-etishda-raqamli-texnologiyalarning-ahamiyati>
2. <https://www.allisonacademy.com/students/education/technology-in-education/technology-used-in-education-today/>
3. <https://www.teachthought.com/technology/technology-use/>
4. <https://soeonline.american.edu/blog/technology-in-education>
5. <https://www.classcraft.com/blog/examples-of-educational-technology/>

АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН МАТЕМАТИКА ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИШ

Некбоев Муҳиддин Эркин ўғли

Бухоро давлат университети
Физика-математика факультети талабаси
mneqboyev99@mail.ru

Аннотация: Ушбу мақолада таълим сифатини оширишда ахборот-коммуникация технологияларининг ўрни, бир қатор қулайликлари тўғрисида фикр юритилган бўлиб, айниқса, математика ва геометрия дарсларини ўқитилишида мултимедияли методдан фойдаланиш имкониятлари ва тадбиқи келтирилган.

Калит сўзлар: Таълим, технология, ахборот-коммуникация технологиялари, мултимедиа воситалари, электрон кўргазмалар қурол.

Таълим сифатини ошириш - бу бугунги кунда бутун жаҳон ҳамжамиятидаги энг долзарб муаммолардан бири ҳисобланади. Уни ҳал этиш учун эса, таълим мазмунини модернизациялаш, таълим жараёни технологияларини ва сўзсиз таълимнинг якуний мақсадини қайта кўриб чиқиш талаб этилади. Таълимни жамият маданиятини ўзлаштириш асосида таълим олувчиларда фаолиятнинг турли соҳаларида шахсий ва ижтимоий аҳамиятга эга бўлган муаммоларни мустақил ҳал этиш қобилиятини ривожлантиришнинг махсус ташкил этилган жараёни сифатида қараш мумкин. Таълим мақсадини бундай тушуниш эса, ўз навбатида компетентли ёндошувни рўёбга чиқариш учун асос яратади.

Ахборот-коммуникация технологияларидан доимий равишда фойдаланиш ўқувчиларнинг фанга қизиқишини ошириб бориши билан биргаликда эса сақлаш қобилиятини, хотираси ҳамда нутқини ривожлантиришга кўмаклашади.

Математика фани ўз салмоғига кўра ўқувчидан ҳам берилган масалага қуйилган муаммони тушуни, эслаб қолишни, ҳам мантиқий фикрлашни талаб қилади. Математика фанини ўқитишда ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш бир қатор қулайликларга эга:

- Вақтни тежаш имконини беради.
- Дарсни қизиқарли ўтишини таъминлайди.
- Дарс давомида кўргазмаликка эришилади.
- Педагогнинг дарс жараёнигача бўлган тайёргарлигида ва ҳатто дарс жараёнида ҳам кўпгина маълумотларга эга бўлишга имкон яратади.
- Ўрганилган билимларни мустақамлашга, уларни амалиётда қўллаш олиш кўникмасини ва малакасини шакллантиришга кўмаклашади.
- Назорат - синов дарслари ҳамда амалий дарсларни ташкиллаштиришда қулайликлар беради.
- Ўқувчиларнинг фарз қилиш қобилиятини ривожлантиради.

Ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш, айниқса, математиканинг бир бўлими ҳисобланмиш геометрия фанининг ўзлаштирилишида ўқитувчи учун ҳам, ўқувчи учун ҳам яқин кўмакчи бўла олади. Чунки геометрик масалаларни ечишда масаланинг тўғри жавобига эришиш учун унинг тўғри тушунилиши ва мазмунига кўра чизилган тўғри чизмаси муҳим асос бўлиб хизмат қилади. Агар ўқувчига масаланинг шартига мос чизмани тасаввур қила олиши учун (масалан: шарга ички чизилган пирамиданинг кесими) мултимедиа воситаларидан фойдаланилса, унинг нима ҳақида бораётгани ҳаракатдаги чизмалар

асосида намойиш қилинса, ўқувчига масала шартини тушуниб олишига янада кўмаклашилади.

Мултимедияли ишланмалар асосида ўтказиладиган маъруза машғулотининг сценарийси. Гуруҳда даволат олиниб, машғулот мавзуси ва мақсади ҳамда машғулот давомида қўлланиладиган технологиялар юзасидан қисқача маълумотлар берилади. Янги мавзу тушунчаларини киритиш учун керакли ўрганилган математик тушунча ва тасдиқларни такрорлаш, тартиблаш ва қўйилган мақсадга қаратиш учун электрон кўргазмали қурол кўринишида тайёрланган саволлар ва тез ҳал этиладиган топшириқлар экранда намойиш этилади. Ўқитувчи ўқувчиларнинг жавобларини баҳолаб боради ва бу савол-жавобда барча ўқувчиларнинг фаол иштирок этишига эътиборни қаратади.

Янги мавзуга ўтишда ўқувчиларга тўплам, улар устида бажариладиган амаллар қанчалик мактаб математикасидан танишлигини аниқлаш ва уларнинг билимини олий таълим талаблари асосида тўлдириш ва чуқурлаштириш мақсадида ўқувчиларга мақсадга қаратилган саволлар бериб бориш ва уларнинг жавобларини тўлдириш (кластер тузишни топшириш мумкин), тартиблаш орқали янги тушунчалар киритилади. Ўқувчиларга Эйлер-Венн диаграммалари ҳақида электрон кўргазмали қурол ёрдамида маълумот берилади ва бир қанча мисоллар биргаликда ҳал этилади. Дарс давомида тўпламлар устида бажариладиган амаллар, Эйлер-Венн диаграммалари мултимедиа имкониятларидан фойдаланиб Power Поинт дастури орқали тайёрланган электрон кўргазмали қуроллар ёрдамида намойиш этиб борилади.

Ўқувчиларнинг маъруза давомида олган билимларини тартиблаш, мустаҳкамлаш мақсадида экран орқали ҳар бир ўқувчига алоҳида тузилган топшириқлар берилади. Ўқувчилар 10 дақиқа давомида топшириқларни бажарадилар ҳамда ёнидаги шеригига текшириш учун берадилар. Ўқитувчи дафтарларни йиғиб олган вақтда топшириқларни текшириб ҳар бир ўқувчини баҳолайди. Дарс якунида экранда ўқувчиларга кейинги машғулот мавзусига тайёргарлик кўриш учун саволлар ва уй вазифалари сифатида топшириқлар берилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

1. А.Ахмедова Matematika fanini o'qitishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish "Science and Education" Scientific Journal October 2020 / Volume 1 Issue 7.
2. <https://uz.wikipedia.org/wiki>

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARDA ELEMENTAR МАТЕМАТИК TASAVURNI SHAKLLANTIRISH

Najmiddinova Gulira'no Muhammadamin qizi

Namangan Davlat Universiteti
Ta'lim tarbiya nazaryasi va metodikasi
maktabgacha ta'lim 1-kurs magistranti
gulira'no@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda elementar matematik tasavvurlarni rivojlanishi bugungi pedagogik jarayonlar haqida yozilgan.

Kalit so'zlar: Elementar matematika, pedagog. Tasavvur, geometrik va kattaliklar, maktabgacha yoshdagi bolalar, fikrlash, oylash, rivojlantirish.

Zamonaviy hayotimizda elementar matematik tasavvurlarni shakllantirish bugungi kunning eng asosiy masalalaridan biri bo'lib, rivojlanib borayotgan ona O'zbekistonimiz bugungi jaji bolajonlarimiz qo'idadir. Shunday ekan ularni bolalikdan aqliy rivojlantirish bu elementar matematika tasavurini rivojlantirish barcha pedagoglarni oldiga qo'ygan eng buyuk maqsadlaridan biri bo'lmog'I kerak. Maktabgacha ta'lim sharoitlarida bolalarda elementar matematik tasavvurlarni shakllantirish jarayonining asosiy qonuniyatlarini o'rganishdan iborat. Bular:

- maktabgacha yoshning turli davrlarda bolalarda miqdor, makon, vaqt, geometrik va kattaliklarga oid tasavvurlar rivoji darajasiga dasturiy talablarni ilmiy asoslash;

- maktabgacha yoshdagi bolalar uchun matematik materialning faktik mazmunini belgilash;

- zamonaviy ilmiy ma'lumotlar asosida elementar matematik tasavvurlarni shakllantirish bo'yicha material mazmunini takomillashtirish;

- samarador didaktik materiallar, vositalar, metodlar va matematik rivojlantirish jarayonini tashkil qilishning xilma-xil shakllarini ishlab chiqish va maktabgacha ta'lim muassasalari amaliyotiga tatbiq etish;

- maktabgacha ta'lim muassasasi va boshlang'ich maktabda elementar matematik tasavvurlarni rivojlantirish bo'yicha dastur materiallari izchilligi;

- maktabgacha yoshdagi bolalarni matematik rivojlantirishni amalga oshirishga qodir mutaxassislar tayyorlash mazmunini ishlab chiqish;

- oilaviy tarbiya sharoitlarida bolalarni matematik rivojlantirish bo'yicha metodik tavsiyalarni ilmiy asosda ishlab chiqish nazariyasi va metodikasining yuzaga kelishi, maktabgacha yoshdagi bolalarda elementar matematik tasavvurlarni shakllantirish sistemasini ishlab chiqish bosqichini ajratadi. XX asr oxiri va uchinchi ming yillik boshida shakllana boshladi va bu bosqich uchun maktabgacha yoshdagi bolalarda elementar matematik tasavvurlarni dunyoning yaxlit kartinasi asosida shakllantirishga kompleks yondashuv bilan tavsiflanadi. Demak, metodika rivojlanishidagi birinchi - empirik bosqich, matematik rivojlanish g'oyasini ilgari surish va asoslash bosqichidir. Bolani hali maktabgacha davrda 20 gacha sanash, katta-kichik, juft-toq sonlarni farqlash, predmetlarni kattaligiga ko'ra qiyoslash, ayrim geometrik shakllarni tanish va atash, amaliy faoliyatda o'lchov birliklarini

- o'rgatishni tavsiya qiladi. Bolalarni maktabgacha sanashga o'rgatish zarurligiga bir necha bor e'tibor qararish lozim. Buyuk pedagog bolalarni alohida predmetlar va ularning guruhlarini sanash, qo'shish va ayirish amallariga o'rgatish, hisob birligi

- sifatida o'nlik haqida tushuncha shakllantirishga chaqirgan. Arifmetik masalalarni yechishga o'rgatishning amaliy yo'nalganligini ajratish va bolalarni "bir", "ko'p", "bir necha",

"juft", "ko'proq", "kamroq", "o'shancha", "teng", "xuddi shunaqa" kabi tushunchalar bilan tanishtirish zarur. Asosan 1 dan 10 gacha sonlami o'rganish vazifa bo'lib, har biri alohida qarab chiqiladi. Ayni paytda bolalar shu sonlar bilan amallarni o'zlashtirishi lozim. Suhbat va mashg'ulotlar davomida maktabgacha yoshdagi bolalar shakl, makon va vaqt, butunni qismlarga bo'lish, kattaliklar va o'lchash haqida bilim oladilar. Amaliy faoliyatda mashqlar yordamida bilvosita matematikagacha eng avvalo, bu faoliyatning yuqori algoritmlanishi hisobiga o'z xususiyatlariga ega. Bolalarda elementar matematik tasavvurlarni shakllantirish predmetlar xossalari va ular o'rtasidagi munosabatlarni bilishdan boshlanadi: o'xshashlik va farqlash aniqlanadi. Xossalari obyektivligi va nisbiyligi aniqlashtiriladi, predmetlarning xilma-xilligi va o'zaro ta'siri aniqlanadi. Matematik tasavvurlarni shakllantirishning dastlabki bosqichida xossalar turlari oydinlashtiriladi, ular tasniflanadi, kattalikka, umumiy xossa sifatida, og'irlikka, shaklga tavsif beriladi, predmetlar xossalarini o'zlashtirishning asosi sifatida hissiy tajribaning rivojlanishiga e'tibor qaratiladi, predmetlarni xossalariga ko'ra guruhlari, identifikatsiya (o'xshatish) amalga oshiriladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish bo'yicha barcha ish sonlargacha tasavvurlarni mustahkam o'zlashtirishga qaratilgan bo'lib, ular predmetlar ko'pligi bilan turli amaliy harakatlar natijasida hosil bo'ladi, natijada, bolalar qiyoslash, nisbatlash, xulosa qilishga o'rganadi, ya'ni fikrlash operatsiyalarini bajaradi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy rivojlanishida matematik rivojlanishga jiddiy o'rin beriladi. "Maktabgacha yoshdagi bolalarning matematik tasavvurlari rivojlanishi deganda, elementar matematik tushunchalarning shakllanishi va ular bilan bog'liq mantiqiy operatsiyalar natijasida shaxsning bilish faoliyatida ro'y beradigan siljish va o'zgarishlarni tushunish lozim". Shunday qilib, maktabgacha yoshdagi bolalarning matematik tasavvurlarini rivojlanishi deganda elementar matematik tasavvurlar va ular bilan bog'liq mantiqiy operatsiyalarni shakllantirish natijasida ularning bilish faolligi shakllaridagi sifat o'zgarishlari tushuniladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning matematik rivojlanishi kundalik hayotda (avvalo, kattalar, tengdoshlari bilan birgalikdagi faoliyat, muloqotda) beixtiyor kelgani kabi, elementar matematik tasavvurlarni shakllantirish bo'yicha maqsadga yo'naltirilgan o'qitish yo'li bilan ham amalga oshadi. Pedagogik amaliyot dalolat beradiki, normal rivojlanayotgan bolalar maktabgacha davr oxiriga kelib konkret fikrlashdan mavhum, tushunchaviy fikrlashga o'tadi. Ularda ilmiy tushunchalar asoslarini egallash uchun zarur fikrlash operatsiyalari shakllanadi. Shu bilan birga maktabgacha yoshdagilar fikrlash jarayonlarini sifat jihatidan qayta qurishga faqat o'qitishni alohida usulda tashkil qilish hisobiga erishishi mumkin, bunday o'qitish jarayonida bolalarda atrof olamni aniqroq va to'laroq idrok etish qobiliyati, predmet va hodisalar xossalarini ajratish, ularning aloqalarini ochish, xossalarni sezish, kuzatilayotganlarni interpretatsiyalash qobiliyati rivojlanadi.

Xulosa qilib aytganda faollik va mustaqilli, bolalarga beriladigan ishon va motivatsiya bugungi kun bolalarni aqlan, teran fikrlashga chorlaydi. Shunday ekan biz yoshlar o'z kasbimizni chin dildan sevishimiz va bolalarni dunyo qarashiga qarab doimi yangiliklar olami bilan tanishtirishimiz kerak. Buning uchun pedagoglarni o'zidan ulkan mehnat va zamon bilan ham nafas ishlashni talab qilidi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati.

1. Maktabgacha tarbiya maxsus metodikasi M.P Xamidova , M.Y Ayupova Toshkent -2009
2. Maktabgacha ta'limda metodika fanlarini o'qitish N.N. Djamilova Toshkent -2018
3. www.ziyonet

Innovative ways to manage telecommunications combs

Nazarova Mushtariy Bahrom qizi

2nd year master student of Tashkent University of Information
Technologies named after Muhammad al-Khwarizmi

Abstract: *The management of wireless telecommunication networks today uses a combination of the telecommunication networks today uses a combination of the Telecommunication Management Network (TMN) and OSI standards. The OSI model is well accepted in managing most IP-based network elements. The TMN model provides the basic set of principles for a layered architecture and the management functional areas. The OSI model provides the management framework for the managing system and the management system. this article briefly discusses the working principle of the OSI model.*

Keywords: *Telecommunication Management Network, OSI, Network Management, Element Management, Service Management, Business Management, CPU,*

As the telecommunication network is a complex infrastructure spanning over networks, services, users, and business entities. The OSI model does not provide a top-down view of telecommunication network management. The Telecommunication Management Network (TMN) framework defines a layered logical architecture consisting of element management, network management, service management and business management. Figure 1 presents a combined model of telecommunication network management according to the TMN and OSI models. The TMN layered architecture is designed in the same spirit as the layered network model. Each layer above builds on the functions of the layer below and is considered an abstraction of the lower layer. Furthermore, the layers from network management up are considered vendor-independent.

TMN defines a layered architecture, which comprises four basic layers:

- Element Management Layer This layer deals with the management of the functions of a network element. Examples of these functions are detection of equipment errors, environmental conditions such as power consumption and temperature, resource measurement such as CPU, disk, and message queue utilization, and software upgrades.
- Network Management Layer This layer focuses on the interaction of the network elements and the topology of the network. Examples of the role of this layer are to configure the network topology establish routing and signaling paths, and aggregating fault and measurement conditions across the network
- Service Management Layer This layer is concerned with the aspects of the network that can be experienced by the users of the network. Examples of these network aspects are the Quality of Service (QoS)/Quality of Experience (QoE), accounting, user management, and so forth.
- Business Management Layer This layer focuses on the overall strategic management growth and evolution of the network.

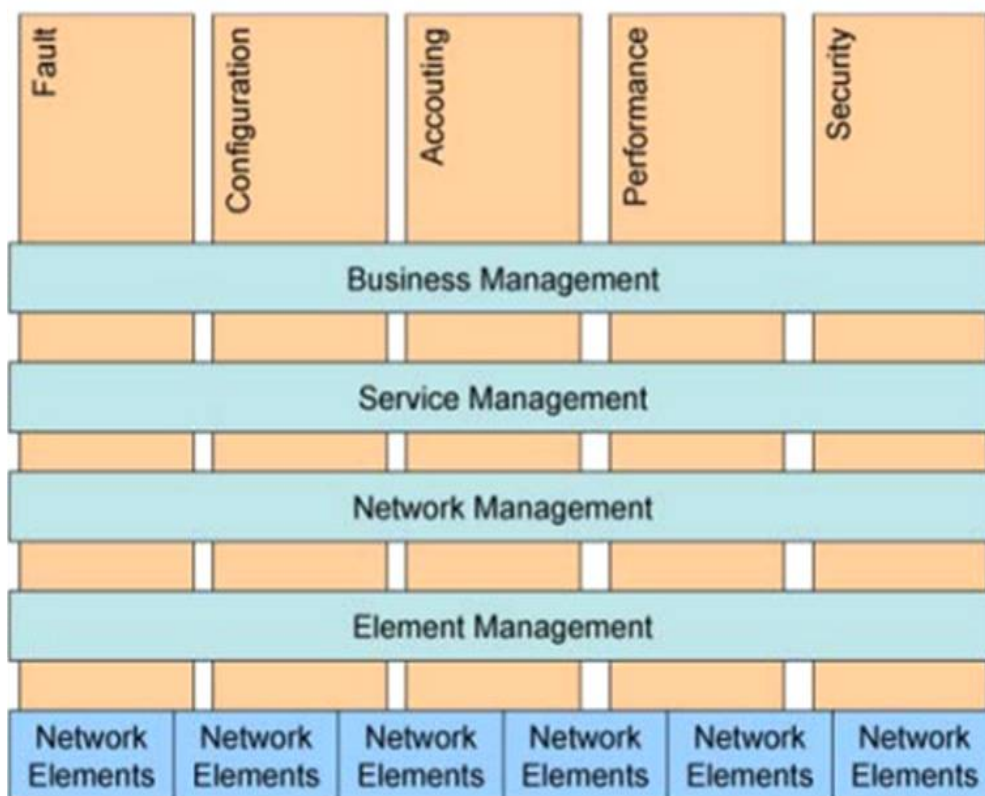


Figure 1: Telecommunication Network Management Model

As per discussion in Section 2, TMN is a layered architecture consisting of business, service, network and element layers. Management entities at each layer serves as the manager for the layer immediate below and as agents to the layer immediately above. The TMN information model used for defining managed objects provides the Guidelines for the Definition of Managed Objects (GDMO) specified in the ITU-T X.722 specification. Although GDMO uses ASN.1 for the definition of syntax and encoding of attributes, it is not derived from the ASN.1 as in the case of SNMP MIB. Compared with SNMP MIB, GDMO follows a stronger object-oriented approach that is far more complex and expressive. In particular, GDMO specifies managed objects as classes of objects, have provision for defining behaviors, attributes, and class inheritance. A GDMO managed object can contain attributes, attribute groups, actions, notifications, and behaviors. The attribute and attribute groups are used to specify resource attributes and could be associated a match property that defines how a filtered CMIP request could operate on the variable to determine whether it matches. Examples of such properties include equality, ordering, substrings, etc. The actions are used to define what types of management actions can be carried out on the GDMO object and the notifications are used to define the types of notifications it can send to the manager. The behaviors are used to provide textual descriptions about the behaviors of the managed entity the object represents.

The managing systems operate within the network management layer, and the managed systems are a part of the element management layer. The functional areas that are required to be supported by this framework are the following. These are also referred to as the FCAPS.

The OSI Common Management Information Protocol (CMIP) is used as the communication protocol in TMN. Similar to SNMP, CMIP is an application level

protocol; unlike SNMP, CMIP is anything but simple. It uses two other application level protocols: Association Control Service Element (ACSE) and Remote Operation Service Element (ROSE). ACSE is used to establish and release associations between application entities. For CMIP to operate, the two entities must first associate with each other through ACSE. ROSE is the ISO equivalent of remote procedure call. CMIP uses this transaction-oriented service for all of its requests and responses and to invoke management actions remotely. ROSE also provides error report facilities. The Common Management Information Service Element (CMISE) defines the set of management operations CMIP could be used to perform. These operations could be broadly categorized into three groups. The first group is management association service that uses ACSE to associate and release two entities engaged in management communication, M-initialize, M-terminate, and M-abort operations are allowed where M-abort is used to terminate communications abruptly. The second group is management operation services, including M-get, M-set, M-action, M-create and M-delete. The M-get and M-set operations are used to retrieve and update managed objects. The M-action is used to perform remote operations. The M-create and M-delete operations are useful in creating and deleting an instance of a managed object. As TMN is the prominent management architecture for telecommunication management, GDMO and CMIP were quite popular among the telecommunication community.

References:

1. How many networks in a local cluster? Textile machine production and innovation in Brescia D. Fornahl, T. Brenner (Eds.), Cooperation, Networks, and Institutions in Regional Innovation Systems, Edward Elgar, Cheltenham, UK (2003), pp.
2. Lakshmi G. Raman March 1999, Fundamentals of Telecommunications Network Management WileyIEEE Press ISBN: 978-0-7803-3466-3
3. J. Kirk Shrewsbury March 1995, an Introduction to TMN Journal of Network and Systems Management, vol. 3, No. 1. DOI=<http://www.cs.stevens.edu/~sghosh/courses/cs669/old-classnotes/Tmn-intr.pdf>
4. <https://www.accessengineeringlibrary.com>
5. www.research.gate

ВЛИЯНИЕ ЭКСПОРТА АВТОМОБИЛЕЙ НА РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА.

Абдухамидова Мафтуна Турсунали кизи

Магистрант группы МЕКП-21

Ташкентского государственного экономического университета.

***Аннотация:** В период активных реформ в 2016-2021 гг. в автомобильном секторе были достигнуты значительные результаты. В частности, объем производства автомобилей увеличился в 3 раза до 280 тыс.; устранены очереди на покупку авто; в отрасли внедрена "вакцина честности" и устранена укоровившаяся коррупция; для усиления конкуренции в Джизакской области начато производство немецких автомобилей Volkswagen.*

***Ключевые слова:** сумма, производство, промышленность, экономика*

Производство

Без преувеличения можно сказать, что влияние пандемии на автомобильную промышленность Узбекистана было относительно умеренным. В 2020 году предприятиями автомобильной отрасли произведено автомобилей, прицепов и полуприцепов на сумму 33 718,9 млрд сумов, а в 2016 году на 4 112,3 млрд сумов, таким образом объем производства в номинальном выражении вырос в 8 раз.

В то же время, в 2016 году на автомобильную промышленность приходилось 3,7% от общего объема промышленности, а в 2020 году этот показатель составил 9,2%, что, в свою очередь, указывает на то, что доля автомобильной промышленности в общей отрасли выросла на 5,5 процентных пункта в период с 2016 по 2020 год.

В частности, в 2020 году произведено 280 080 легковых автомобилей (темп роста + 217,7%), 642 автобуса (темп роста -29,3%), 4163 грузовика (темп роста + 30,1%), 673 трактора (темп роста -6,5%), 41 транспортные средства специального назначения были произведены.

Сегодня Узбекистан единственная страна в Центральной Азии, которая производит полный спектр легковых и коммерческих автомобилей. В настоящее время более 85 предприятий в стране работают в автомобильной промышленности и сотрудничают с более чем 200 зарубежными компаниями и организациями в этой сфере. Сегодня в отрасли работает свыше 28 000 человек.

Внешняя торговля

Динамика внешней торговли в автомобилестроении в 2016-2020 годах развивалась быстрыми темпами. Изменения в машиностроении в Узбекистане отражены в растущем спросе на автомобили отечественного производства на мировых рынках.

В 2016-2020 годах экспорт "Узавтосаноат" составил 639,5 миллиона долларов. Согласно статистическому анализу, в 2016 году экспорт составил 55,1 миллиона долларов, тогда как в прошлом году этот показатель увеличился до 208,9 миллиона долларов, увеличившись в 4,1 раза.

В частности, в прошлом году экспортировано легковых автомобилей на 170,7 миллиона долларов (18 552 единицы), автобусов на 14,4 миллиона долларов (217 единиц) и грузовиков на 11,9 миллиона долларов (780 единиц). В 2020 году было экспортировано автотранспортных средств на 168,6 миллиона долларов в Казахстан, 7,2 миллиона долларов в Азербайджан, 5,7 миллиона долларов в Афганистан, 4,9 миллиона долларов в Кыргызстан и 3,6 миллиона долларов в Российскую

Федерацию.

Если принять во внимание объем иностранного импорта в автомобильной промышленности, то в 2020 году было импортировано автомобилей на общую сумму 1838,3 миллиона долларов, что, в свою очередь, увеличилось в 2,1 раза по сравнению с 2016 годом и подтверждает снижение на 13 процентов по сравнению с 2019 годом.

В частности, к 2020 году было импортировано легковых автомобилей на 475,1 миллиона долларов (25 766 единиц), грузовиков на 190,4 миллиона долларов (4576 единиц) и автобусов на 16,7 миллиона долларов (445 единиц).

За этот период в основном импорт из Южной Кореи составил 861,6 миллиона долларов, из Китая - 320,6 миллиона долларов, из Японии - 100,8 миллиона долларов, из Российской Федерации - 93,9 миллиона долларов, из Беларуси - 52,5 миллиона долларов.

Инвестиции

В результате принятых мер по созданию конкурентной среды в автомобильной промышленности и созданию благоприятного инвестиционного климата за последние пять лет в автомобильной отрасли был реализован ряд крупных инвестиционных проектов.

В частности, с 2016 по 2021 год "Узавтосаноат" инвестирует в общей сложности 392,3 млн сумов. Реализованы инвестиционные проекты на сумму:

- в 2016 году 120,6 млн долларов;
- в 2017 году 65,1 млн долларов;
- в 2018 году 21,8 млн долларов;
- в 2019 году 70,2 млн долларов;
- в 2020 году 114,6 млн долларов.

Реформы в сфере

За последние 5 лет в автомобильном секторе проведены значительные реформы. В частности, были достигнуты следующие результаты:

- Объем производства автомобилей увеличился в 3 раза до 280 000;
- Устранены длинные очереди на покупку авто;
- В отрасли внедрена "вакцина честности" и устранена глубоко укоренившаяся коррупция;

- В целях усиления конкуренции в отрасли в Джизакской области начато производство немецких автомобилей Volkswagen от крупнейших мировых брендов;

Эти результаты достигнуты благодаря экономической политике, проводимой правительством, а также мерами, предпринимаемыми в автомобильной промышленности.

В частности, в соответствии с их решениями:

- Производство легковых автомобилей достигло 220 тысяч единиц;
- Локализовано более 250 автозапчастей;
- На основе мирового опыта началась разработка проектов постановлений о введении промышленных сборов и утилизации.

Кроме того, в целях обеспечения стремительного развития автомобильной промышленности и повышения ее инвестиционной привлекательности внедрение современных рыночных механизмов и методов управления на основе лучших мировых практик, а также создание конкурентоспособных производств на внутреннем и внешнем рынках в 2019-2023 годах в развитии автомобильной промышленности страны планируется достичь следующих показателей:

- увеличить производство автомобилей до 350 тысяч единиц;
- повысить уровень локализации автомобилей в среднем до 60%;

- увеличить производство грузовых автомобилей и автобусов до 10 000 единиц;
- Обновление модельного ряда автомобилей, в том числе выпуск новой современной модели автомобиля, доступной для широких слоев населения.

В результате усилий по привлечению ряда иностранных инвестиций и заключению с ними международных соглашений с целью повышения конкурентоспособности в автомобильной промышленности сегодня налажено производство таких автомобилей, как LADA, Volkswagen и UzPSA из России, Франции и Японии.

Список использованной литературы:

1. Айдарханов М. Основы экономической теории. Учебник. М.: Фолиант. 2017. 432 с.
2. Бойко Мария Азы экономики. Учебник. М.: Книга по Требованию. 2015. 472 с.
3. Борисов Е. Ф., Петров А. А., Березкина Т. Е. Экономика. Учебник для бакалавров. М.: Проспект. 2020. 272 с.
4. Васильев В. П., Холоденко Ю. А. Экономика. Учебник и практикум. М.: Юрайт. 2020. 298 с.

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИКИ

Гулрухбону Зулунова Бобирмирзо кизи

Студентка 2-го курса Андижанского государственного университета педагогического факультета направления Начальное образование

Аннотация: В данной статье подробно описаны цифровые технологии в современном образовании: современные тенденции и разработки в области педагогики, отдельная отрасль современных педагогических технологий, системные факторы, направленные на оптимизацию образовательной практики.

Ключевые слова: современное образование, цифровые технологии, педагогика, современные тенденции, технологический процесс.

Введение:

Сегодня цифровые технологии активно используются во всех сферах жизни. Экономика, банковская сфера и сфера услуг также способствуют быстрому развитию образовательного процесса. В сознании всех проживающих в стране граждан, включая детей раннего возраста и пенсионеров, формируется мысль о том, что цифровые технологии способны решить все проблемы в обществе.

Ссылки и методология:

Известно, что любая технология основана на принципах образования, формирующих новое содержание образования, и направлена на обучение обучающегося, в котором он работает, и развивает профессиональные навыки в определенных областях. Активными субъектами образовательного процесса являются преподаватели и студенты, совместная деятельность которых позволяет с минимальными затратами сил и времени получить глубокие теоретические и практические знания по той или иной теме (или основам науки). В отличие от методической разработки учебного процесса, ориентированной на активную, результативную работу учителя, педагогические технологии, направленные на активизацию и ускорение учебного процесса, ориентированы на обучающихся, а также на создание условий для усвоения учебного материала направлены на планомерно развивать активность и любознательность учащихся в течение всего занятия, позволяя быстрое привлечение требований педагогической технологии к учебной или производственной деятельности на основе создания факторов обучения.

Полученные результаты:

Педагогическая технология - изучение проблем применения современных педагогических технологий в процессе обучения и воспитания, повышения эффективности процесса обучения и воспитания на основе технологического подхода. Что касается лексического значения слова технология, то это слово происходит от греческого и означает "технос" - умение, искусство, "логос" - учение, наука. Отсюда следует, что слово "технология" добавляется к другим терминам и служит цели развития этой области, повышения ее квалификации. В целом технология представляет собой объективный процесс, подготавливающий этап эволюции образования для решения качественно новых задач. Новые технологии открыли большие образовательные возможности.

Обсуждение: Сегодня образовательные технологии представляют собой не только инструмент, но и новую систему, играющую важную роль в развитии образовательного процесса, меняя его организационные формы, методы и

содержание. Это, в свою очередь, оказывает влияние на педагогическое мышление учителя и ученика. Новый технологический процесс и новый современный подход к внедрению новых современных методов обучения в образовательный процесс. Целью обучения иностранному языку является не только обучение учащихся и развитие определенных навыков говорения, но и развитие способностей учащихся, а также предполагает формирование у учащихся уверенности в своих силах.

Вывод: В заключение можно с уверенностью сказать, современные педагогические технологии нельзя рассматривать как отдельную отрасль педагогической науки или как систему, направленную только на оптимизацию образовательной практики. Качественные изменения свидетельствуют о том, что появляются новые технические, информационные, аудиовизуальные, аудиосредства, которые требуют новых методов и вносят в него определенную черту, которая становится неотъемлемой частью образовательного процесса, а современные педагогические технологии становятся реальностью.

Список использованной литературы:

1. Ж.Юлдашев, С.Усманов, - "Основы педагогической технологии", Т., 2004.
2. Ж.Юлдашев, - "Образование на пути к обновлению", Т., 2000.
3. Маматкулов Х.А. Совершенствование информационно-методического обеспечения педагогов в формировании профессиональной компетентности по иностранным языкам: Дисс. пед. наук д.ф.н., Т.:- 2007, 159-с.
4. Хошимов К. и другие. История педагогики. - Т., Учитель, 2001.
5. Атаева Н., Салаева М., Гасанов С. Общая педагогика (Основы педагогической теории и практики), Учебник. Книга 2. ?. По общей редакции Бобоева. - Т.: "Наука и техника", 2013, с.736.
6. Мунавваров А.К. Педагогика. - Ташкент, Учитель, 2001.

"МАТРИЦАЛАР ҲАҚИДА ТУШУНЧА ВА УЛАР УСТИДА АМАЛЛАР" МАВЗУСИНИ МУАММОЛИ ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФЙДАЛАНИШ ҲАҚИДА

ОБУЧЕНИЕ ТЕМЕ "ПОНЯТИЕ О МАТРИЦАХ И ДЕЙСТВИЯ НА НИХ"
С ПРОБЛЕМНЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ТЕХНОЛОГИЯМИ.

TEACHING ON THE CONCEPT OF MATRICES AND ACTIONS ON THEM
USING PROBLEM EDUCATIONAL TECHNOLOGIES

Бобоева Муяссар Норбоевна

Бухоро давлат университети

Математик анализ кафедраси катта ўқитувчиси,

***Аннотация:** Ушбу мақолада "Матрицалар ҳақида тушунча ва улар устида амаллар" мавзусини ўқитишда муаммоли таълим технологиясининг қўлланилиши ҳақида фикр юритилади. Талабалар мазкур методни ўзлаштиришда ўрганилаётган у ёки бу тушунчалар ҳақида тасаввурга эга бўлади. Ўтилган мавзунини мустақамлашга ёрдам берувчи ушбу методни дарсда қўллаш намунаси келтирилган.*

***Калит сўзлар:** матрица, муаммо, суқротона савол-жавоб, жадвал.*

Ўқув машғулотида муаммоли таълим технологияларини ташкил этиш ва бошқариш, муаммоли таълим услублари - талабаларнинг муаммони тўлиқ тушуниб этишига эришиш, уларни ҳал эта олишга ўргатиш, ижодий тафаккури ва ижодий қобилиятларини ўстиришдан иборатдир. Муаммоли таълим технологиялари талаба фаолиятини фаоллаштириш ва жадаллаштиришга асосланган. Муаммоли таълим технологиясининг асоси - талабанинг фикрлаши муаммоли вазиятни ҳал этишдан бошланиши ҳамда унинг муаммоларни аниқлаш, тадқиқ этиш қобилиятига эга эканлигидан келиб чиқади. Муаммоли таълим талабаларнинг ижодий тафаккури ва ижодий қобилиятларини ўстиришда жиддий аҳамиятга эга.

Ўзбекистонда муаммоли таълимни қўллаш бўйича бир неча асрлар давомида мактаб ва мадрасаларда суқротона савол-жавоб усулидан кенг фойдаланиш асосида талабаларда зийраклик, ҳозиржавоблик сифатлари ҳамда гўзал нутқ таркиб топтирилган. Суқротона савол-жавоб усули ҳозиргача энг самарали таълим усулларида бири сифатида қўлланилади. Бунда талаба чуқур мантиқий фикрлашга, зийракликка, аниқ ва тўғри сўзлашга, нутқнинг мантиқийлиги ва равонлигига ҳамда танқидий, ижодий фикрлашга ўргатилган. Масалан, суқротона суҳбатлар деганда ўқитувчининг талабани мустақил ва фаол фикрлаш жараёнига олиб кириши ҳамда унинг фикрлашидаги нотўғри жиҳатларни зийраклик билан аниқлаган ҳолда уларни тузатиш йўлига олиб чиқишдан иборат усуллар назарда тутилади. Бундай суҳбат босқичларини қуйидагича соддалаштириб ифодалаш мумкин:

1. Савол-жавоблар орқали талабанинг билим даражаси ва фикрлаш қобилиятини умумий тарзда аниқлаш;

2. Ўрганилаётган мавзунинг мазмунини талаба қизиқишларига мувофиқлаштириш. Бу асосан талабанинг қизиқиш ва қобилиятларини мос бўлган мисоллар танлаш орқали амалга оширилади.

3. Талабани фаол мулоқотга олиб кириш. Бунда асосан рағбатлантириш усулларида фойдаланилади;

4. Ўқитувчи ўзини билмайдиган одамдек тутиб саволлар бериб боради.

5. Талабани тўғри фикрларини мақташ орқали уни янада эркин ва чуқурроқ

фикрлашга, сўзлашга жалб қилиш.

6.Талабанинг ҳато фикрларини аниқлаб бориш.

7.Талабанинг ҳато фикрларига нисбатан тўғри фикрни ўқитувчи томонидан яққол мантиқий асосланган шаклда баён қилиш ёки тутунтириш орқали талаба учун муаммоли вазият яратилади ва талабани ўз ҳатоларини ўзи тузатишига йўналтирилади.

Сукротона савол-жавоб усулини дарсда қуйидагича амалга оширишимиз мумкин:

1-савол	Матрица ва унинг элементлари деганда нимани тушунасиз?	Жавоб: m та сатр ва n та устундан иборат тўғри тўртбурчак шаклидаги $m \cdot n$ та сондан ташкил топган жадвал $m \times n$ тартибли матрица, уни ташкил этган сонлар эса матрицанинг элементлари дейилади.
2-савол	Квадрат матрицага таъриф беринг.	Жавоб: Агар матрица n та сатр ва n та устундан иборат бўлса, у ҳолда $n \times n$ тартибли квадрат матрица дейилади.
3-савол	Матрицани сонга кўпайтириш қандай бажарилади?	Жавоб: Итиёрий тартибли $A_{m \times n}$ матрицанинг исталган λ ўзгармас сонга кўпайтмаси деб бу матрицанинг ҳар бир элементини λ сонга кўпайтиришдан ҳосил бўлган матрицага айтилади ва λA каби белгиланади.
4-савол	A матрицанинг транспонирлангани қандай белгиланади.	Жавоб: A^T
5-савол	Диагонал элемент нима?	Жавоб: $A_{m \times n}$ матрицада $i=j$ бўлган элемент.
6-савол	Матрицалар йиғиндиси деганда нимани тушунунасиз?	Жавоб: Бир хил тартибли A ва B матрицаларнинг мос элементларининг йиғиндисидан ташкил топган матрица A ва B матрицалар йиғиндиси дейилади ва $A+B$ кўринишда ёзилади.

Муаммоли таълимнинг бош мақсади - талабаларнинг муаммони тўлиқ тушуниб етишига эришиш ва уларни ҳал эта олишга ўргатишдан иборат.

Муаммоли таълимни амалиётда қўллаш асосий масалалардан бири ўрганилаётган мавзу билан боғлиқ муаммоли вазият яратишдан иборат. Турли ўқув фанлари бўйича ўқитувчилар дарслар жараёнида муаммоли вазиятлар ҳосил қилишни ва уларни ечиш усуларини олдиндан кўзда тутишлари керак. Муаммоли таълим машғулотларини ташкил этиш ва уни бошқариш қўйидаги босқичларни ўз ичига олади:

- ўқув фани ва дарс мавзусини ўргатишда улар билан боғлиқ муаммоли масалаларни белгилаш;

- уларни муаммоли вазиятлар ҳосил қилиш ва амалда фойдаланишни олдиндан режалаштириб бориш;

- талабаларни тайёргарлик даражасини ҳисобга олиш;

- зарур ўқув воситаларини тайёрлаш;

- муаммоли вазиятдаги мавжуд зиддиятни кўрсатиш;

- топшириқни ва уни ечиш учун етарли шартларни аниқ баён қилиш;

- талабаларнинг муаммони ҳал этишда йўл қўяётган хатоларини, уларнинг сабабини ва хусусиятини кўрсатиш;

- талабаларнинг нотўғри тахминлари асосида чиқарилган хулосалари оқибатини муҳокама этиб, тўғри йўлни топишларига кўмаклашиш ва бошқалар.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1.Бобоева М.Н. (2020). Проблемная образовательная технология в изучении систем линейных уравнений с многими неизвестными. Наука, техника и образование, 9(73), 48-51.

2.Boboyeva M., Qutliyeva Z. (2019). Formation of elementary mathematical concepts in preschool children. J. Global Research in Math. Archives, 6(11),10-12.

3.Бобоева М.Н. (2021). Обучение теме "Множества неотрицательных целых чисел" кластерным методом. Проблемы педагогики, 2(53), 23-26.

4.Boboyeva M.N., Rasulov T.H. (2020). The method of using problematic equation in teaching theory of matrix to students. Academy, 4(55), 68-71.

ФИЛОЛОГИЯ ЙЎНАЛИШИ

Парафразларда инсоннинг назарий bilimi

Utegenova O'g'loy Pardavoyevna
Mirzo Ulug'bek nomidagi
O'zbekiston Milliy Universiteti magistranti

***Annotatsiya.** Tildagi ikkinchi nominatsiyalar insonning chuqur bilimiga asoslanishi, parafrazolarni bugungi kunda antroposentrik aspektda o'rganish, tasviriy ifodalar shunchaki qayta nomlash mahsuli emas, qayta idrokning mahsuli ekanligini ilmiy jihatdan yoritib berish.*

***Kalit so'zlar:** Ikkilamchi nominatsiya, kognitiv bilim, lison, parafraza, inson idroki, antroposentrik aspekt.*

Har qanday tilning o'z ichki imkoniyati o'ziga xos. O'zbek tilida shunday til birliklari borki, ular so'zlarni badiiyashtirish, o'quvchini chuqur mushohadaga undovchi parafrazolardir. O'zbek tilida ilk bor X.Shamsiddinov parafrazolarga oid maqola chiqardi. Keyinroq I.Umirov va R.Rasulov hamkorlikda "O'zbek tili tasviriy ifodalarining izohli lug'ati" nomli kitob chiqardi. Ushbu kitobda parafrazolarning sinonimlari, izohi, stilistik vosita sifatida lug'at tarkibini boyituvchi vosita ekanligi keng yoritilgan. D. Aytboyevning "O'zbek tilida perifrazolarning motivlashuvi" mavzusida dissertatsiyasi mavjud. Ushbu dissertatsiyada perifraza va parafraza bir-biridan farqlangan. Ammo rus tilshunosligida ham bu ikki birlik deyarli farqlanmagan. Bizningcha ham har ikki atama bir tushunchani ifodalaydi.

Ikkinchi nominatsiyalar qayta nomlovchi til birligi bo'lib, ularga metofara, metonimiya, sinikdoxa, vazifadoshlik, parafrazolalar, efimizm, ularni kiritish mumkin.

V. Maslovaning "Lingvokulturologiya" talabalar uchun darsligida "O'xshatishlarda o'sha xalqning chuqur bilimi mujassam" deganda tamomila haq edi. Har qanday qayta nomlanayotgan so'z insonning borliqni idroki, bilimi, shuuri orqali anglaganidan dalolat beradi. Masalan, hayvonlar shohi deb aynan sherga nisbat berilgan chunki sher barcha hayvonlar ustidan hukmron. Shu narsa uni shoh darajasiga olib chiqqan. Ammo I. Umirovning "O'zbek tili tasviriy ifodalarining izohli lug'ati" kitobida bir so'zni ham parafraza deb nomlagan. Bizningcha bu fikr to'g'ri emas sababi bir so'z orqali biror narsani tasvirlab bo'lmaydi. Masalan, volida, kamina, iztoparlar, shorpehona. Yuqoridagi ikki so'zni sinonimlar desak mubolag'a bo'lmaydi. Volida bu ona, kamina men. Iztoparlar tergovchilar bo'lsa, sho'rpeshona ibora. Baxtsiz odam, omadi yurishmaydigan insonga nisbatan qo'llaniladi. Tasvirlanayotgan so'zning ajralib turuvchi belgisiga ishora mavjud bo'lib, o'quvchi ko'z-o'ngida yaqqol tasavvur paydo bo'lishi zarur. Masalan, mavjudot sultoni yoki oliy hilqat parafrazasida insonning ongi, aqli boshqa mavjudotlar ustidan mutlaq hukmron ekanligi anglashiladi. Har qanday tasviriy ifodada insonning chuqur bilimi, mushohadaga boy, mulohazali idroki yotadi. Tasviriy ifodalar kasb bilan bog'liq deyish ham mumkin.

Masalan, insonning tabiiy qalqoni nima deb so'ralsa, har qanday o'quvchi javob berishi mushkul sababi tibbiyot xodimlari, inson organizmini yaxshi biladigan kasb egalarigina topa oladi. Insonning teri hech qanday kasalga yo'liqmasa, mikroblarni yeb bitiradi. Teri shuning uchun tabiiy qalqon vazifasini o'taydi. Ekinning qoni suvligini topish qiyin emas, insonning tirikligi qon bilan bo'lsa, ekinning gullab yashnashi uchun suv zarur. Metofara asosida hosil bo'lgan parafraza deyish o'rinli.

Charm qo'lqop ustasi parafrazasida ham har kuni mashq qilishi usta darajasigacha ko'tarilgan. Oddiygina egasi so'zi bilan ustani almashtirsak, mazmun-mohiyat butunlay yo'qoladi, badiiylik, tinimsiz mashq qilish g'oyasini beruvchi tasvir o'z-o'zidan berkinadi. Bazi tasviriy ifodalarda shunday xususiyat borki, nafaqat qatariqlardab balki insonning ruhiy holatini tushurmaslik uchun qo'llanuvchi parafrazalar ham uchraydi. Masalan, nogiron o'rniga imkoniyati cheklangan, yetim o'rniga davlat bolalari, kar o'rniga qulog'i og'ir. Qaysidir ma'noda efemizmgga ham o'xshab ketadi ammo efemizm qo'pol, noo'rin so'zlar o'rniga munosib so'zlarni qo'llash. Masalan, ikkiqat, erga tegmoq, o'ldi,

Bu so'zlar stilistik jihatdan so'zlashuv uslubiga xos bo'lib, qo'pol, xunuk so'zlar hisoblanadi. Bir muncha yumshatuvchi so'zlardan foydalanish maqsadga muvofiq bo'ladi. Turmushga chiqdi, oila qurmoqchi yoki homilador, yukli, og'iroyoq, o'ldi o'rniga esa vafot etdi, ko'z yumdi, bo'lmay qoldi, olamni tark etdi va hokazo.

Har bir so'z o'z ta'sir doirasiga ega. Shu sababdan xalqimizda bejiz "So'zdan so'zning farqi bor, o'ttiz ikki narxi bor" maqoli qo'llanilmaydi. D. Aytboyev domla parafrazalarga bag'ishlangan dissertatsiyasida qo'llanilishiga ko'ra ikki turga ajratadi. Xalq mulkiga aylanib, tasviriy ifodalarning mohiyati ma'lum bo'lsa, nutqiy, hali xalq mulkiga aylanmagan, tilda faol qo'llanilmagan parafrazalar lisoniy tasviriy ifodalardir".

Nutqiy parafrazalar: Oq oltin, qora oltin, uyg'onish fasli, huquq posbonlari, kelajak avlod, mo'yqalam sohibi, osoyishtalik posbonlari, futbol qiroli, charmqo'lqop ustasi, bahor elchilari, qanotli do'stlar va hokazo.

Lisoniy parafrazalar: barcha hunarning toji, hamma qulfning kaliti, dunyoni erta taniganlar, jamiyatning yarasi, oliy hilqat, ma'rifat dushmanlari, yerning yopinchig'i, ko'kning fonusi, ilm pasporti, indamaslar olami, taomlar shohi, haqiqat qo'rg'oni.

Deyarli ko'p parafrazalar o'xshatish asosiga quriladi lekin farqi shundaki, o'xshatilayotgan narsa nima ekanligi yashirin tarzda ifodalanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdurahmonov F "Yozma nutq uslubini yaratuvchi vositalar 1994-yil Toshkent 28-36 bet
2. Aliqulov T Metonimiya va Polisemiya 1965-yil Toshkent Fan nashriyoti
3. Mirtojiyev M.M O'zbek tili leksikologiyasiva leksikografiyasi. O'quv qo'llanma Toshkent 2000-yil
4. Nematov H, Bozorov O Til va nutq Toshkent. O'qituvchi, 1993 28-bet
5. Mutalibov S Morfologiya va leksika tarixidan qisqacha ocherk. Toshkent. O'zbekiston 1959-yil
6. Rasulov R, Narziyeva M. Leksikologiyani o'rganish. Toshkent 1992-yil
7. Xojiyev A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug'ati-Toshkent. O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2002-yil, 164-bet
8. Umirov I o'zbek tili parafrazalari filologiya fanlari nomzodi, dissertatsiya-Toshkent, 1996-yil 21-bet
9. Rasulov R, I. Umirov Parafrazalarning izohli lug'ati Toshkent 1997-yil
10. Rasulov R, Narziyeva M Leksikologiyani o'rganish Toshkent 1992-yil
11. Rahmatullayev Sh. Leksema va frazema ma'nosi component tahlilining ba'zi natijalari

Toshkent 1979-yil

12.Rahmatullayev Sh.Semik tahlil va leksik sinonimyani ta'riflash masalalari.Toshkent,1965-yil

13.Abdurahmonov F.Hozirgi o'zbek tili haqida Toshkent,1992-yil 5-6 son

14.Aytboyev D"O'zbek tilidagi perifractalarning motivlashuvi va leksikografik talqini"fan nomzodi,dissertatsiya

15.Irisqulov M Tilshunoslikka kirish Toshkent; O'qituvchi,1992-yil

ONA TILI VA ADABIYOT FANLARINI O'QITISHDA MILLIY KINO,SPEKTAKL VA AUDIO MATNLARDAN FOYDALANISH

Boboqulova Madina Mirzohid qizi

Qo'qon universiteti

Iqtisodiyot fakulteti 3-bosqich talabasi

m4563470@gmail.com

***Annotasiya:** Maqolada adabiyot darslarida badiiy nasriy asarlar tahlilida kun ora spektakllardan foydalanish,ona tili fanida ham eshitib tahlil qilish usulini joriy etish va uning samaralari haqida bayon qilinadi.*

***Kalit so'z:** matn,milly kino,spektakl,samarali usul,tinglab tushunish.*

Insonning tafakkuri, aqliy salohiyati ijtimoiy boylik hisoblanadi. Ular har qanday jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini belgilaydi. Shunday farzandlarimiz borki,ular umumiy o'rta ta'lim jarayonida ma'lum yo'nalish bo'yicha o'zlarining iqtidorlarini,iste'dodlarini namoyon etadilar. Bu boylikdan oqilona foydalanish, uni to'g'ri yo'naltirish lozim", - dedi Birinchi Prezidentimizning I.A.Karimov o'zining "Barkamol avlod orzusi"asarida.Bugungi kunda o'quvchilarni darsga bo'lgan qiziqishlarini oshirish uchun tajribali o'qituvchilar turli metodlardan foydalanishmoqda. Adabiyot - bu odob, odoblar jamlanmasi. Adabiyot fani orqali biz yoshlarni, umuman,insonlarni ezgulik sari yetaklaymiz. U orqali odamlar hayotni go'zal tasavvur etadi.Chindan ham, adabiyotni so'z san'ati deydilar. So'zning qanchalar qudratga ega ekanligini barcha his etishi lozim. Shuning uchun maktabdanoq o'quvchilarga adabiyot fani orqaliso'zning qudratini singdirib boramiz.Hayotni har kim o'zicha tushunadi va o'zicha anglaydi. Odamlarni dunyo go'zal ekanligi,doimo yaxshilik g'alaba qozinishi, adolat tantana qilishiga ishonishida adabiyotni yaratayotganshoir va yozuvchilarning o'rni beqiyos.

Ular o'zlari yaratgan asarlar orqali insoniyat,jamiyat rivojiga va gullab-yashnashiga katta hissa qo'shadilar.Maktab darsliklarida berilayotgan lirik va nasriy asarlarda yuqorida aytilgan barcha ezgu g'oyalar yosh o'quvchilar ongiga singdirib boriladi. Masalan:9-sinf darsligidagi "Alpomish"dostoni orqali milliy g'urur, an'analar, o'tmish bilan faxrlanish tuyg'ulari singdirilsa,7-sinf darsligida berilgan Mirmuhsinning "Memor"romani orqali buyuk tariximiz va shonli o'tmishimizni anglatamiz.U xoh she'r, xoh nasriy asar bo'lmasin faqat yaxshilikka xizmat qiladi.Shu o'rinda men darsliklarda berilgan asarlarni o'quvchilar yana ham chuqurroq anglashlari uchun shu mavzularda yaratilgan milliy kino yoki spektakllardan ham foydalanish yaxshi samara berishini aytib o'tmoqchiman. Masalan, 6-sinf adabiyot darsligida berilgan O'tkir Hoshimovning "Urushning so'nggi qurboni" hikoyasini olaylik. Bu asarni o'qib, tahlil qilganda ham o'quvchi qalbida o'sha davr nafasini, qiyofasini yoritib berish shubxasiz, lekin shu asar asosida yaratilgan qisqa metrajli film orqali yanada kuchliroq ta'sir etish mumkin. Filmdagi o'sha zamon muhiti, insonlarning ruhiyati, tashqi ko'rinishi o'quvchilar ongida yaqqol aks etadi. filmni ko'rgan o'quvchi bugungi kunga shukrona keltiradi. Oilaga bo'lgan mehr-muhabbati oshadi.To'g'ri televizor orqali ham ko'rish mumkin bu filmlarni. Ammo har doim ham bunday filmlarni o'quvchilar tomosha qilavermaydi. Dars davomida ko'rsatilsa va tahlil qilib borilsa bu juda ham yaxshi samara beradi.Yoki bo'lmasa yana bir misol keltirmoqchiman, 7- sinf darsligida berilgan O'lmas Umarbekovning "Qiyomat qarz" asari. Shu asar asosida sahnalashtirilgan spektaklni o'quvchilarga namoyish etsak, bu o'quvchilarga qalbiga,ularning yurak - yuragigacha yetib boradi. Chunki o'quvchi o'zi o'qiganda yoki o'qituvchi o'qib berganda qay darajadadir ta'sir etadi. Lekin spektakldagi Sarsonboy otaning qiyofasi,hayajonli so'zlari o'quvchining ko'ziga yosh keltirishi aniq.Yana bir misol:adabiyot darsida G'afur

G'ulomning „Shum bola“ asari asosida suratga oilgan filmdan parchalar namoyish etsak va undan maqsadli foydalansak bo'ladi. Qoravoyning Sariboy bilan Chuvalachidagi suhbatini aks etgan sahnani olsak. Shu sahna orqali ham o'quvchilarga topshiriq berib ularni qiziqishini ortirish mumkin. Shuning uchun mana shunday insonlar qalbidan o'rin olgan asarlar bilan tanishtirish davomida yuqoridayatilgan g'oyalardan foydalansak, yana ham adabiyotning qudratini oshirgan bo'lamiz. Darsliklarga kiritilgan asarlar asosida o'qituvchilarga metodik yordam sifatida shu asarlar asosida yaratilgan kino, spektakllarni ham diskalarga joylab taqdim etilsa maqsadga muvofiq bo'lar edi. Ona tili fanida ham agar ingliz tili fanidagi kabi tinglab tushunish ya'ni, "listening" dan foydalanish kerak deb hisoblayman. Bu usul o'quvchilarning eslab qolish qobiliyati va og'zaki nutqini o'stiradi. Masalan: matn o'qib eshittiriladi. "Bahor fasli" mavzusidagi matn. O'qituvchi bu matn ustida oldindan ishlaydi. O'zi beradigan topshiriqlarga tayyor turadi. Bahor fasli O'lkamizga bahor fasli kirib keldi. Bu suluv fasl butun olamni o'z chiroyiga burkaydi. Bahor kelishi bilan tabiat jonlanadi. Ariqlarda zilol suvlar oqa boshlaydi. Eng birinchi bo'lib bodom daraxti gullaydi. uning oq, pushti rangli gullari xushbo'y ifor taratadi. Dehqonlar ona yerga mehr berib ekinlarni ekishni boshlab yuboradilar. Bahor faslidagi bayramlarni aytmaymizmi? Chinakamiga bu fasl olamni jonlantiradi, dunyoni shavq-zavqqa to'ldiradi. O'quvchilar matnni tinglab bo'lishgach o'qituvchi o'quvchilarni uch guruhga bo'ladi. Har bir guruhga alohida topshiriq beradi. 1-guruhga matndagi yasama so'zlar miqdorini aniqlang. 2-guruhga ot so'z turkumiga oid so'zlarni aniqlang, 3-guruhga esa gaplar kesimi qaysi nisbat va maylda ekanligini toping. Guruhlarga yana bir marta matn eshittiriladi. So'ng o'quvchilar topshiriqni bajaradilar. Bu bilan biz darsni qiziqarli va zavqli o'tishini ta'minlaymiz. Bu faqat shunchaki o'yin emas, o'quvchilarda tezkorlik va zukkolik malakalarini ham oshiradi. She'riyatga to'xtalsak, she'r , uning ohangi, inson qalbiga ta'siri beqiyosdir. Ona tili darsida biz faqat mant emas balki, she'riy matnlardan ham foydalansak bo'ladi. Masalan, oddiygina sing o'quvchilarining yoshiga mos "ADABIYOT YASHASA - MILLAT YASHAYDI" deganda Cho'lpon juda ham haqli edi. Biz adabiyot fani o'qituvchilari ham adabiyot va millat yashashida o'ziga xos o'rin tutamiz. Shunday ekan bu mas'uliyatli ishda doimo olg'a intilaylik.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Q. Yo'ldoshev. Adabiy saboqlar. T.: Sharq, 2005.
2. N. M. Uloqov. Ona tili. T.: Tavsir, 2005

CHET TILLARINI O'QITISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH MASALALARI

Dildora Rajapboyeva

O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi
rajapboevadildora@gmail.com

Annotatsiya: *So'nggi yillarda ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish dolzarb masalalardan biriga aylanmoqda. Bu nafaqat yangi texnik vositalar, balki o'qitishning yangi metodlari, ta'limga yangicha yondashuv demakdir. Ushbu tadqiqotning maqsadi chet tillarini o'qitish sohasida mutaxassislar tayyorlash tizimini takomillashtirishda zamonaviy axborot texnologiyalarining o'rni va afzalliklari yoritib berishdan iborat.*

Kalit so'zlar: *zamonaviy texnologiyalar, ta'lim, chet tilini o'qitish, multimedia, onlayn platforma, vosita, AKT.*

Ilmiy-texnika taraqqiyoti tufayli inson faoliyatining turli sohalarida yangi texnologiyalardan foydalanish ta'limni axborotlashtirish sharoitida bo'lajak mutaxassislarni tayyorlashga yangi talablarni qo'yadi.

Ta'lim rivojlanishining hozirgi bosqichida oliy o'quv yurtlari oldida kadrlar tayyorlash sifatini oshirish vazifasi turibdi. Bu yangi davlat ta'lim standartlarini joriy etish bilan ta'limga texnologik yondashuvni joriy etishning ilmiy asoslangan yangi pedagogik va axborot texnologiyalari istiqbollari bilan bog'liq. Shu nuqtai nazardan, bo'lajak o'qituvchilarga turli xil ma'lumotlar bilan malakali ishlash qobiliyatini o'rgatishdan maqsad chet tillarini o'qitish sohasidagi malakasini oshirish uchun zamonaviy axborot texnologiyalari imkoniyatlaridan maksimal darajada foydalanishni keng yo'lga qo'yishdir. O'qitish jarayonida foydalanadigan yangi texnologiya vositalari quyidagilardir:

- O'qituvchilar uchun nutq vositalari: Announcify, Chrome Speak, DSpeech, FoxVox, PowerTalk

- Raqamli hikoya qilish vositalari: Animoto, Capzles, Cartoonist, PicLits, Pixton

- Podkast vositalari: Audacity, Easypodcast, PodOmatic, SoundCloud, VozMe

- So'rov va viktorina vositalari: addpoll, Google Forms, Pollhost, Wufoo

- Mashq qilish va sinov vositalari: Kahoot, Quizizz, Hot Potatoes

- Onlayn o'qitish platformalari: Padlet, Blog, Zoom, Nicenet, Canvas va boshqalar.

Xalqaro Ta'limTexnologiyalari Jamiyati (ISTE) ma'lumotlariga ko'ra, bugungi kunda talab yuqori bo'lgan ish o'rinlarining aksariyati so'nggi o'n yil ichida yaratilgan. Texnologiyalardagi yutuqlar globallashuv va raqamli transformatsiyani kuchaytirar ekan, o'qituvchilar talabalarga kelajakdagi martabada muvaffaqiyat qozonish uchun zarur ko'nikmalarni egallashga yordam berishi mumkin.

Ta'limda texnologiya qanchalik muhim? COVID-19 pandemiyasi nima uchun onlayn ta'lim o'qitish va o'rganishning muhim qismi bo'lishi kerakligini tezda ko'rsatmoqda? Mavjud o'quv dasturlariga texnologiyani integratsiyalashgan holda, uni inqirozni boshqarish vositasi sifatida ishlatishdan farqli o'laroq, o'qituvchilar onlayn ta'limdan kuchli ta'lim vositasi sifatida foydalanishlari mumkin. Sinflarda raqamli o'quv vositalaridan samarali foydalanish o'quvchilarning faolligini oshirishi, o'qituvchilarga dars rejalarini yaxshilashga yordam berishi va shaxsiy o'rganishni osonlashtirishi mumkin. Shuningdek, u talabalarga XXI asrning muhim ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Virtual sinflar, video, kengaytirilgan reallik (AR), robotlar va boshqa texnologik vositalar nafaqat darsni yanada jonlantirishi, balki hamkorlik va izlanuvchanlikni rivojlantiruvchi va o'qituvchilarga o'quvchilar faoliyati to'g'risida ma'lumot to'plash imkonini beruvchi yanada inklyuziv o'quv muhitini yaratishi mumkin.

Texnologiya talabalarga oson kirish mumkin bo'lgan ma'lumotlar, tezlashtirilgan o'rganish va o'rganganlarini amalda qo'llash uchun qiziqarli imkoniyatlarni taqdim etadi. Bu talabalarga yangi mavzularni o'rganish va qiyin tushunchalarni, xususan, STEM bo'yicha tushunchalarini chuqurlashtirish imkonini beradi. Sinf ichida va tashqarisida texnologiyadan foydalanish orqali talabalar kelajakdagi kasblar uchun zarur bo'lgan XXI asr texnik ko'nikmalariga ega bo'lishlari mumkin. Shunga ko'ra, zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalari butun dunyoda barcha ta'lim sohalarida, ayniqsa, ingliz tilini o'rgatishda keng joriy qilingan. Butun jahon bo'ylab o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, multimedia texnologiyalaridan ta'lim sharoitida to'g'ri foydalanish juda ko'p foyda keltiradi. Bunga misol qilib quyidagilarni keltirish mumkin:

- texnologiyalar o'quvchilarning ham vizual, ham eshitish salohiyatlarini birgalikda oshirishda yordam beradi;

- zamonaviy texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarga o'z qiziqishlaridan kelib chiqib, o'qishga kirishishga yordam beradi;

- texnologiyalar taqdim etayotgan noyob imkoniyatlar til ko'nikmalarini o'rgatish va o'rganishda yangi vositalar, yondashuvlar va strategiyalarni keltirib chiqaradi;

- texnologiya o'quvchilarga o'quv jarayonini tartibga solishga yordam beradi;

- texnologiyalar yordamida o'quvchilar dars jarayonidan tashqarida ham o'qituvchilari taqdim qilmagan qimmatli ma'lumotlarni tez va oson topishi mumkin. Bu esa, o'z navbatida, yoshlar orasida mustaqil ta'lim kuchayishiga olib keladi;

- dars jarayonida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning e'tiborini jalb qilibgina qolmasdan, ularda kuchli raqobat ham tug'diradi. Raqobat bor joyda o'sish yuqori bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Gilakjani, A. P. (2013). Factors contributing to teachers' use of computer technology in the classroom. *Universal Journal of Educational Research*, 1(3), 262-267.

2. Artykbayeva, E.V. (2014). *Theory and Technology of E-Learning in Secondary School*. Synopsis of a Thesis, Almaty

3. <https://articlekz.com/en/article/19667>

4. <https://soeonline.american.edu/blog/technology-in-education>

ERKIN VOHIDOV "RUHLAR ISYONI" ASARI XUSUSIDA

Fatxiddinova Iqboloy Faroxiddin qizi

Andijon davlat universiteti
Filologiya va tillarni o`qitish (o`zbek tili)
ta'lim yo`nalishi 3-bosqich talabasi

***Annotatsiya:** Mazkur maqolada XX asr o'zbek adabiyotining yirik vakillaridan biri Erkin Vohidovning otashin bengal shoiri Nazrul Islom va uning ozodlik yo'lida jaholatga qarshi kurashi yoritilgan "Ruhlar isyoni" dostoni xususida so'z boradi.*

Bu dunyoning quvonchi kam,
Dard-u g'ami - ziyoda.
Ammo g'amdan qochmoqning ham
Tadbiri ko'p dunyoda.

Ushbu doston katta mahorat bilan tarixni, abadiyatga va jaholatga insonlarning qarashlari hamda bosh egishi yoki isyon ko'tarishini she'riy tarzda o'zida mujassam etgan. Doston 1980-yilda nashr etilgan. O'zbekiston hali mustaqillikka erishmagan bir davr! Doston davomida E.Vohidov bu davr boshqa, bu zamon boshqa tarzida, yoki ko'nglini tinchlatira yozadigan misralarida o'z qalbida tug'yon urgan isyonlardan chetlashish holati bor edi, chunki doston yozilgan bu zamon ham notinch, faqat nomigagina shoirlarga "so'z erkinligi", "ijod erkinligi" berilgan bo'lib, aslida ular yozgan xatto bir qator misra ham ularga qarshi xizmat qilishidan qo'radigan bir vaqt edi. Lekin baribir N.Islom nomidan keltirilgan xitoblarda shoir inson asli tinch hayotda emas, el dardi bilan uning ozodligini kuylab o'tishi kerakligi keltirilgan. Nazrul Islom orqali, shoirning o'z qarashlari ochib berilgan. Asarda tabiatning, xattoki boychechakning "isyon"i ham tasvirlangan. Demak, asar nafaqat Hindistonning istibdod tarixi haqida, balki butun dunyodagi mustamlaka davlatlar, shu jumladan, O'zbekiston haqida.

Doston davomida Nazrul Islom xayolida so'zlagan: Rudakiy, Firdavsiy, Navoiy, Bobur kabi buyuk shoirlar va ularning ham yashirin isyonga to'la dard-alamlari keltirilgan

Navoiy:
Men o'zimni qildim ado
Yengolmadim zulmni...

O'tmishning jonfido shoirlarining nidolari ham Nazrulning faryodlariga hamohang edi. Dostonda eng og'ir dard bu istibdod (Mustabidlarning zulmga asoslangan idora tizimi) va iste'dodning dardi ekanligi ifodalangan. Bu dard o'z vatanini sevgan har qanday yoniq jonni o'z holiga qo'ymay ozodlik uchun kurashag chorlaydi. Bejizga asarga epigraf sifatida quyidagi misralar tanlanmagan:

Tug'ilgansan ozod
Mudom ozod bo'lib qol.

Nazrul Islom, el dardi bilan yashab, uni mustaqillikka chorlab, xalqini tinch va farovon hayotda ko'rish uchun kurashadi. Ammo savodsiz, bu mustabid tuzumda dunyoqarashi torayib, zehni o'tmaslashgan bu xalq yaxshini yomondan farqlab, shoirni qo'llab quvvatlay olarmidi, uning fidokorligini tushunarmidi? Yo'q. Ular inglizlar tomonidan o'ylab topilgan, uyushtirilgan fitnalarga, ig'volarga ishonadi, xalq ichida o'zaro urushlarni avj oldirishadi.

Aslidaku...
Beiztirob
Xo'plab qaro qahvani
Derazadan oqtan janob

Kuzatar mojaroni.
U ko'p xursand,
Labda kulgu
Ko'zi chaqnar komiron.
Musulmonni so'kar hindu,
Hindni esa musulmon.
Janob shodon,
Ushalmoqda
Niyatning eng ulug'i.
Hosil bo'ldi shu tuproqda
Ekkan nifoq urug'i.

Nazrul Islom 75 yil yashadi, ammo 32 yoshda bu dunyoni unutdi, ruhi erkinlik sari intildi. Dunyoda bo'layotgan urush-u tinchlikni endi unga ahamiyati qolmagan, ishonganlari, u jon fido qilishga tayyor bo'lgan xalqi uni ma'nan o'ldirdi

Shoirda bor bir iqbol
Ya'ni shoir bilmaydi...

Asarda keltirilgan rivoyatlar juda chiroyli va ta'sirli yozilgan. Xususan, 1-rivoyatda Men "Boqiy darbadar" asarini esladim. Abadiyat bu mukofot emas, jazo (yolg'izlik va darbadarlik hukmron bo'lgan jazo). Abadiy hayot bo'lmasa ham seni tushunuvchi yaqinlaring davrasida mazmunli hayot kechirish hammasidan muhimroq ekanligi misralarda aks etgan:

Ham shavq bilan,
Ham dard bilan
O'tar ekan bu damlar.
Omon bo'lsin
Sen angalagan,
Seni anglar odamlar.

Bir basirning mehrgiyo orqali ko'r ko'zini ochgan hakim, uning insonlarni qalb ko'zlari hali hamon ko'r ekanligidan yonishni afzal bilishi...

Ammo qayda bo'lsa shuhrat
Yonboshida hasad bor.

"Shohjaxon va Avrangzeb " da dunyoga bo'lgan xirs o'g'il timsolida va yana albatta dunyoning qaytar dunyo ekanligi bir o'rinda ko'rsatib o'tilgan, sababi Shohjaxon ham albatta yoshlikda o'zi to'g'ri deb bilib xatolarga yo'l qo'ygan...

Vaqt kam bo'lsa
Undan odam
Ulgurgancha oladi.
Ko'p bo'lsa, ne qilarin ham
Bilolmasdan qoladi.
... Xatto o'zing qolsang yolg'iz
Dema, mendan ogoh yo'q,
Yashamoqdan e'tiqodsiz
Ortiq yerda gunoh yo'q.

Asarning nomi haqida to'xtalsak, asar nafaqat shoirlar ruhlarining isyoni, balki ko'nglida zarracha insonlar taqdiriga beparvolik bo'lmagan yoniqjonlar haqida...Zulmga, jaholatga jisman bo'ysunishga majbur, ammo ruhan azobda, isyon ko'tarish istagida bo'lganlar, erk uchun kurashishga, hayot ma'nolarini anglab yetishga harakat qiluvchi insonlar ruhlari... Shu ruhlarning isyoni haqida.

Ozodlik uchun kurash, e'tiqod, xalq yakdilligi, asl abadiylik (ezgu ishlar bn xotirada qolish, doston qahramonlari kabi) fidoiylik, vatanparvarlik, el yonsa birga yonish shoirlarning, umuman barcha insonlarning asosiy maqsadi bo'lmog'i - barcha-barchasi

o'quvchiga bir dars bo'la oladi, asar o'z ichiga sayohatga olib kirib ketadi.

... Bas, o'y surma, senga dunyo-

Asroridan ne g'am bor?

Bu dunyoda

Odil tanho

Vaqt atalgan hakam bor.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

Erkin Vohidov. Ruhlar isyoni. Toshkent: G'afur G'ulom, 1980.

EXPANSION OF THE SYNTACTIC FORM OF THE SENTENCE BY MEANS OF APPPOSITION

Masharipova Adolat Odilbek qizi

English teacher at "English philology" department at
Samarkand state institute of foreign languages

Abstract: *In this article one the most important issues, the expansion of the sentence with the help of apposition, is described. It defines what apposition is and its two types: full and partial apposition.*

Keywords: *apposition, full apposition, partial apposition.*

Apposition is a construction in which two elements are placed consequently as explanatory expressions. These elements appear with simple and complex structures represented by single words, phrases and clauses.

More traditionally, appositions were called by their Latin name *appositio*, although the English form is now more commonly used. It is derived from Latin: *ad* ("near") and *positio* ("placement").

Before 1970, almost everything written on appositional constructions was found in linguistic handbooks. During the seventies, there was quite some discussion on the topic, but after that only once in a while someone picked up the subject again. This does not mean, however, that there is a consensus on the analysis of the construction. The overviews of *Acuña-Fariña* for the English, Spanish and French literature, and Klein for the older literature in English and Dutch, show that linguists even use different definitions for the concept of apposition, resulting in a variety of analyses. 1, 13-22; 1-10, 36

Concerning the major types of apposition, there is a significant distinction between full and partial, strict and weak, and restrictive and non-restrictive apposition. Since apposition is a consequence of elements and such consequence is either continuous or discontinuous, the relationship between the appositive elements are sometimes implicit for the non-native learners of English language.

Apposition is a term used to refer to the sequence of units which are constituents at the same grammatical level having similar identity. 3, 30 Thus, both units would not stand in appositives unless their referents have to be understood as identical. Syntactically speaking, the constructions handled with apposed elements can be demonstrated according to their functions and classes as well.

Full and partial apposition. To distinguish between both types, Quirk et al. have mentioned three conditions in terms of omission, having the same function and the same reference. In full apposition, the deletion of each apposed unit will not effect on the acceptability of the sentence as in:

1. An aunt, Gulyora Jumaboyeva, is outside.

a- An aunt is outside.

b- Gulyora Jumaboyeva is outside.

Thus, the absence of one of the juxtaposed units doesn't effect on the resultant structure and what remains will still be grammatically acceptable. The second condition applied is that each element fulfils the same syntactic function. In sentence (1), both noun phrases function as subjects, such noun phrases have the same reference in both original and resultant sentences in terms of the third condition. With the absence of one of the previous conditions, it turns to be partial apposition as below:

2. Odilbek Masharipov, at one time a mathematics teacher at school, owns a large garden.

Obviously, in partial appositives the units do not indicate the same subjects nor the same reference.

Strict and weak apposition. When the apposed units are identical in their classes, the construction is named strict apposition as in (3), otherwise it is called weak apposition because the units are members of different syntactic classes as shown in (4):

3. What charmed her most, what filled her up with resistless power, was a large, luxury hall.

4. Primary distillation, which yields several fractions, is carried out.

Restrictive and non-restrictive apposition. To differentiate between these types, grammarians like: Coline, Curme and Matthews state that restrictive apposition or close apposition is known as 'identifying apposition' because the second element identifies or characterizes the previous element, whereas non-restrictive apposition is named 'descriptive apposition' or 'loose apposition' because the second element describes the first one and its absence will not effect on the meaning of the whole sentence as in 2, 217; 4, 129-131; 5, 292 :

5. My friend Alice.

6. My wife, a nurse by training.

Thus, the word 'Alice' in the first example is specified to denote the speaker's friend, while 'a nurse by training' in the second example provides additional information about the first expression.

It is seen that apposition is one key element for transformational expansion of sentence. With the help of apposition some syntactic parts of sentence can be extended by adding extra information.

References:

1. Acuna-Farina, J.C. The puzzle of apposition. On so-called appositive structures in English. Santiago: Universidade de Santiago de Compostela, 1996. - 193 p.

2. Coline, D. A. Grammar for written English. Boston: Houghton Mifflin Company, 1961. - 985 p.

3. Crystal D. A dictionary of linguistics and phonetics. Oxford: Blackwell Ltd, 2003. - 555 p.

4. Curme G.O. English Grammar. New York: Barnes & Noble, 1947. - 328 p.

5. Matthews, P. H. Syntax. Cambridge: Cambridge university press, 1981

HOMOGENEOUS PARTS AS A KEY ELEMENT TO SYNTACTIC EXPANSION OF THE SENTENCE

Masharipova Adolat Odilbek qizi

English teacher at "English philology" department at
Samarqand state institute of foreign languages

Abstract: *This article is about the homogeneous parts of the sentence. It defines what the homogeneous parts are and how they are connected to each other. Also this article reveals the characteristics and the functions of homogeneous parts.*

Keywords: *homogeneous parts, characteristics of the homogeneous parts, enumeration, homogeneous predicates, generalizing word.*

The identical parts are called homogeneous parts. The sentences consisting of such kind of parts are called the sentence with homogeneous parts. Homogeneous parts are characterized by the followings:

- 1) The components of the homogenous parts are mutually equal;
- 2) They have the same syntactic function in the sentence;
- 3) They have the same relation with the general part;
- 4) They are connected/may be connected with equal conjunctions;
- 5) They are pronounced by the counting intonation;
- 6) They are usually expressed by the same part of speech, have the same grammatical forms.

In "The Uzbek Grammar", with help of the following ideas homogenous parts are described: "There may be more than one part of the same kind in the sentence□ Being more than one and making one and the same parts organize the homogeneous parts of the sentence. The sentence having such kind of parts is considered to be a sentence with the homogeneous parts".

The same ideas are given in the textbooks on Russian linguistics: "homogenous parts are independent, they do not depend on each other, one neither determine another one nor is determined itself" 2, 43 . There is a definition in the "The Russian Grammar": "They have one and the same syntactical function in the sentence and similar syntactical relations with other parts of the sentence. These parts of the sentence are called homogeneous parts. They are connected by coordination in equal syntactical rank. They are connected by a conjunction or by commas in writing" 3, 82 .

The same opinion is given in the "English Grammar": "Homogeneous parts are two or more components of the sentence which are characterized by the following features:

1. They are connected by coordination, that is, are equal syntactical rank. They are connected either by a coordinating conjunction or joined asyndetically;
2. They have one and the same syntactical function in the sentence and similar syntactical relation with other parts of the sentence.

Homogeneous parts are separated from each other by pauses in speech and generally by commas in writing" 1, 63 . According to the opinion of English linguists, the sentence with homogeneous parts should include the following three conditions: 1) the existence of equal relation between them; 2) the collective subordination of the homogeneous parts to other parts of the sentence; 3) they should have the similar function in the sentence.

Homogeneous parts are connected by coordinating conjunctions:

- a) Sonya and Iroda played tennis last Sunday.
- b) The women were cold and sick and silent.

Homogeneous parts are separated from each other by commas:

a) They crawled ahead, waited, listened to the bombardment.

b) A friend of mine, I went to the zoo yesterday.

If homogeneous parts look through their syntactical functions, there may be:

a) Homogeneous subject: Me and my parents had breakfast together in the yesterday morning.

b) Homogeneous predicates: Alice got out and walked through alley which was covered with flowers.

c) Homogeneous objects: Ann gave me the tickets and the letters.

d) Homogeneous adverbial modifiers: I had lessons on Wednesday evening and Tuesday afternoon.

e) Homogeneous predicative: Davron felt himself little and lonely.

f) Homogeneous attributes: She wore charming red skirt.

In English language homogeneous parts can be connected by different coordinating conjunctions:

a) Copulative conjunctions: and, nor, neither...nor, as well as, both...and, not only..., but also.

Both I and my friends wrote our dissertations by the end of February.

b) Disjunctive conjunctions: or, either...or

I will buy either a car or a motorcycle.

c) Adversative conjunction: but, yet

My mother came to me but did not say anything.

The concert was boring, yet brief.

Homogeneous parts of a sentence are connected between themselves by a coordinating connection (enumeration). It may be expressed with or without coordinating conjunctions. Any parts of the sentence can be homogeneous: main and secondary. They may be expressed as one part of speech and they must be identical parts of the sentence, which follow one main word.

Words with a generic meaning can be used to refer to all the words in a sequence of homogenous components. This is a generalization. The generalizing word is the same sentence member as the homogenous elements it is connected to.

References:

1. Kobrina W. A., Korneyeva E. A. An English Grammar. Syntax. Moscow: Higher School Publishing House, 1986

2. Krotevich E. V., Word combination as structural material of the sentence. Published at University of Lvov, 1956.

3. The Russian Grammar. 2 Syntax, I-II. Moscow, 1954.

PRAGMATIC AND SOCIOLINGUISTIC APPROACHES TO HUMOUR IN INTERCULTURAL COMMUNICATION

Qulmanova Mohinur Anvar qizi

Student of master's degree

UzSWLU

Scientific adviser: Phd Saidova M

Abstract: *The present article explores how humour depends on the social and cultural characteristics of the participants in communication. First, we shed light on the ways in which the teller of the joke influences its interpretation. In particular, we explore how the role of the subject speaker, the communicative intentions and information of the participants and their social characteristics can create a productive ambiguity of the punchline and influence the interpretation of the humorous text. All in all, from a semiotic point of view, humour can be regarded as second-level signs, whose connotative potential can be used in different types of persuasive communication, including advertising strategies*

Keywords: *inferential models of communication, human agency, pragmatic and social approaches to humour, humour types, semiotic potential of humour.*

The recent surge of interest in the pragmatic, social and cultural aspects of humorous texts has been predetermined by the logical development of semiotics and linguistics, i.e., by the change of the focus of study from the structure of sign systems to the specific characteristics of their functioning in different communicative contexts. In modern sign theory attention is drawn to the dynamic interplay between text and context and to the role of human agency in message production and interpretation.

D. Sperber and D. Wilson add to the code language model the inferential model of communication that emphasizes the role of pragmatic information and inferential processing of data, providing a deep insight into the mechanisms for deductive reasoning. According to this model, the speaker uses an ostensive stimulus in order to attract the hearer's attention and make him recover the intended meaning by means of inferential mechanisms, taking into account the explicit message and the relevant part of his or her pragmatic information. In a sense, in this model, interlocutors are not only points of reference that could be addressed in the message but also subjects of interpretation and bearers of relevant cognitive content.

Therefore, Sperber and Wilson's relevance theory offers an adequate cognitive framework for the analysis of humour. Humour illustrate the above-mentioned inferential model perfectly. They clearly show the distance between what we say and what we mean and the need for adequate interpretation in order to provoke laughter. In this respect, the Spanish scholar Fr. Yus conducts a thorough relevance-theoretic analysis of jokes and lays bare different joke types, pointing out that these types are not mutually exclusive and may overlap. He claims that humours can be broadly divided into those "whose humorous effects lie in the manipulation of the hearer's inferential steps towards an explicit interpretation (explicature) or an implicit one (implicature) together with his/her access to contextual information; and, on the other hand, jokes that merely play with social or cultural information (collective representations), often of a stereotypical quality."

We show that, apart from the linguistic code and the general knowledge of the addressee, the teller of jokes should take into consideration the personal characteristics of the hearer in order to avoid communicative failures. All in all, from a semiotic point

of view, jokes can be regarded as second-level signs, whose connotative potential can be used in different types of persuasive communication, including advertising strategies.

The key role of the participants of the narrated and speech events can be illustrated by the following jokes:

Two friends go for a walk in the park and see two beautiful young women sitting on a bench.

'Oh, what a coincidence,' exclaims one of them. 'I can see my wife and my mistress sitting there.'

'No, you are wrong,' says his friend. 'These are my wife and my mistress.'

As we can see the reference of the noun phrases in the joke depends totally on the speakers as main points of reference. The presence of two participants in this situation justifies the double reference and the unpleasant implications.

In the next joke, the speaker's communicative intentions have a direct effect on the interpretation of one and the same propositional content as different speech acts:

A woman confesses, 'I have never cheated on my husband.'

'I don't quite understand that,' her friend says. 'Are you boasting or complaining?'

In the jokes presented so far, the speaker influences the reference of the nominal syntagms or modifies the illocutionary force of the whole utterance. Next, we will proceed to the analysis of jokes based on social and cultural stereotypes. In some cases, the whole text of the joke can acquire additional meanings.

In conclusion, from a semiotic point of view, humour can be regarded as some kind of a code violation carried out by the subject of communication. Human agency is crucial for joke telling. Consequently, we should not analyse jokes separately from their tellers and addressees. It really matters who tells the joke and to whom. Knowing well your addressee can make humour more successful and avoid negative consequences. From a social point of view, humour can facilitate international contacts, develop positive attitude towards each other, and contribute to mutual understanding in intercultural communication

References:

1. Jakobson, R. (2014). Shifters, Verbal Categories, and the Russian Verb, Russian and Slavic Grammar Studies. Berlin, New York, Amsterdam: Mouton.

2. Sperber, D., Wilson, D. (2005). Relevance. Communication and Cognition. Oxford: Blackwell.

3. Yus, Fr. (2017). Relevance-Theoretic Treatments of Humour, The Routledge Handbook of Language and Humor. (Ed. S. Atardo). New York, London: Routledge.

SEMANTIC ORGANIZATION OF ENGLISH FOLK FAIRY TALES

Sharif Khurshidaxon Nurulla qizi

Student of master's degree

UzSWLU

Abstract: *Semantic organization of English folk fairy-tales is studied from several points of views. Modern language theory deals with a new approach to the semantic organization of English folk fairy-tales - the conceptual analysis of fairy-tale texts done within cognitive linguistics. Cognitive linguistics is one of the main trends of modern functional paradigm which establishes connection between language units and mental essences defined by them.*

Keywords: *semantics, fairy tales, approach, cultural problems, implementation, cognitive linguistics.*

Verbalized knowledge as an object of scientific research in cognitive linguistics is represented by concepts - operational units of conceptual picture world. Concepts connected with verbalized code also become operational units of the language picture world. They form "inner lexicon", as knowledge represented in the language. "Inner lexicon organization is based on verbal nets. Verbal nets are supposed to be interwoven and interconnected. They unite "inner lexicon" into the unified hierarchy formed structural conceptual space, the basic verbalized part of human memory the purpose of which is to preserve information and quickly derive it.

Semantics in cognitive linguistics is investigated by the method of the conceptual analysis. It is considered to be the search of common concepts which form one and the same sign and represent this sign as a marker of a certain cognitive structure. Both the words, sentences and the texts belonging to a certain genre, including the fairy-tale genre can be represented by this sign.

From the point of view of text linguistics the fairy-tale texts are considered to be a great sign which has both a specific form of expression and a specific plan of content. The last one is characterized by the integrity as a content unity and also semantic coherence provided by correlation of the text forming informative blocks. Informative blocks and their correlations form the space of the textual world, so-called reference zone of the text itself, creating the textual concept which can be represented in the form of a structure or a model. The following postulates of the text linguistics find its application in the sphere of cognitive linguistics. This field of science deals with structures of knowledge representation which are behind language signs and speech patterns. If the text is considered to be a language sign of a certain concept the common goal of both spheres of the language theory becomes the understanding of its nature and ways of organization.

Content organization of fairy-tale text is represented by two basic models: 1) horizontal (linear) model of the display of chain microstructures and 2) the model of vertical generation of eventual text orientation. These models of textual concepts suggested in text linguistics are crossed to a certain degree with models applied in cognitive linguistics. The model of vertical generation of eventual text orientation as one of the varieties of the structured semantic capsules including nucleus and periphery zones of textual semantics coincides with the model of prototypic categories applied in cognitive linguistics. Starting remote text differently manifested by the surface language means is in fact central conceptual scheme of the prototypic category. This scheme is subjected to transformations (generalization and specification) in real fairy-tale texts. The task of

revealing of the central scheme structure is solved in text linguistics by means of horizontal model of chain microstructures (the generation of narrative series) and conceptual model as a structured multitude of semantic indications. These indications can be displayed in the form of functions of the fairy-tale characters predetermined by their existence in "possible worlds". All above-mentioned postulates of the text linguistics become more concrete being comprehended in terms of propositional frame and net models, developed in cognitive linguistics.

It is necessary to point out that the generalized images of characters are the basic conceptual units of the content of magic fairy-tales. Depending on the category type of the character it has certain constant functions in the fairy-tale context, the realization of which is directed at a certain goal and result. Qualitative characteristics are physical and spiritual properties of fairy-tale characters. Dynamic characteristics are associated with actions and deeds (functions) of characters. Dynamic characteristics are closely connected with predicates of cause and consequence. There are 9 main conceptual types of fairy-tale characters: a positive character, a negative character, a neutral character, a sought-for character, a sender, a pseudo-hero, a magic helper and a magic means. So the conceptual basis of every generalized fairy-tale image is represented by a frame in which the conceptual field of the character includes predicative zones of attributes, functions, motivations and results of actions.

References:

1. Kubrakova Ye. S. Osobenosti recheboj deyatelnosti problem vnytrengo leksikona // Chelovetcheskij factor v yazike: Yazik i porozhdenie rechi. - M.: Nauka, 2011. - S. 82-137..
2. Aitchison J. Words in the Mind. An Introduction to the Mental Lexicon. - Oxford (UK) and Cambridge (USA): Blackwell, 2010 - 290 p.
3. Gibbs R. W. The Cognitive Psychological Reality of Image Schemas and Their Transformations // Cognitive Linguistics. - 2015. - № 4/6. - P. 347-378

KULGI QO'ZG'ATUVCHI AYRIM LEKSIK STILISTIK HODISALAR

Shaxrizoda Qahramonova

Farg'ona davlat universiteti
filologiya fakulteti 3 bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada so'z ustalari nutqining lingvostilistik ahamiyati, qiziqchilar nutqidagi kulgini yuzaga keltiruvchi ayrim stilistik hodisalar haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: so'z ustalari, stilistika, omonimlar, oksyumoron, ko'chma ma'no.

Аннотация: В данной статье будет рассказано о лингвостилистическом значении речи мастеров слова, о некоторых стилистических явлениях, вызывающих смех в речи ценителей.

Ключевые слова: мастер слов, стилстика, омонимы, оксюморон, переносное значение.

Abstract: In this article we will talk about the linguistic meaning of the speech of the word masters, some stylistic phenomena that cause laughter in the speech of well-known people.

Keywords: word masters, stylistics, omonymy, oxyura, portable meaning.

So'zlovchining fikrini aniq-ravshan bayon etishida leksik sath birliklari yuqori o'rin egallaydi. Uslubshunoslikda leksik stilistika so'zlarning qo'llanilish ahamiyatini, omonim, sinonim, antonim, paronim, ko'p ma'noli leksikaning; faol va nofaol, tarixiy va arxaik leksikaning; boshqa tildan kirgan birliklarning; qo'llanilish doirasi chegaralangan leksika (shevaga oid so'zlar, jargon, argo kabilari)ning; emotsional-ekspressiv leksikaning; ibora va maqollarning hamda atama va termin kabilarning uslubiy xususiyatlarini, ularning to'g'ri qo'llanilishini o'rganadi.

Qiziqchilar nutqida ham leksik-stilistik usul va vositalar muhim ahamiyat kasb etadi. Qiziqchilar tinglovchida kulgi qo'zg'atish uchun leksik vositalardan keng foydalanishadi. So'z ustalari nutqida omonim, polisemantik, antonim, shevaga xos so'zlardan o'rinni foydalanib kulgi qo'zg'atish ko'zga tashlanadi.

Xalq og'zaki ijodida so'z o'yinlari omonim birliklar vositasida ko'p hosil qilinadi. Qiziqchilar nutqida ham omonimlar orqali so'z o'yinlari hosil qilish hodisasini uchratish mumkin. Xususan, qiziqchi Avaz Oxun tomonidan aytiladigan latifalarda bu hodisa yaqqol ko'zga tashlanadi:

Ikkita odam bir ish masalasida talashib qolishibdi. Qoziga borishdan oldin bittasi boribdi-da, qozining qo'liga qirq ming so'mni berib:

- Qozibuva, mana shu ishni biz tomonga hal qilib berasiz, - debdi.
- Haligi odam ketgandan keyin ikkinchi da'vogar kelibdi-da, shart yuz mingni berib:
- Mana shu ishni biz tomonga hal qilib berasiz, - debdi.
- Ertasi kuni qozi majlis qilyotgan emish, tinmay gapni aylantiryotgan emish:
- Kelishinglar endi, hammasi yaxshi bo'ladi. Kelishinglar.
- Aniq gap gapirmasmish. Qirq mingni bergan odam kesatib:
- Hoy qozi domla, bir qirqib-qirqib gapirsangiz bo'lmaydimi? - desa, qozi:
- Endi, uka, qirqib gapiraman desam, manavining yuzidan o'tolmayapman-da, debdi.

Yuqorida keltirilgan dialogda foydalanilgan yuz so'zining son va insonning yuzi ma'nosida, qirq so'zining qirqmoq fe'li hamda son ma'nosini ifodalashi orqali omonimiya hodisasi kuzatilgan va shu orqali tomoshabinda kulgi qo'zg'atiladi.

Oksyumoron - mantiqan biri ikkinchisini inkor etadigan, bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan ikki tushunchani (mazmunan bir-biriga zid ikki so'zni) o'zaro qo'shishdan iborat

stilistik figura. Ma'lumki, oksyumoron hodisasi, asosan, so'z birikmasi shaklida ifodalanadi. Biroq qiziqchi Avaz Oxun nutqida oksyumoron qo'shma so'z shaklida ifodalanishi ko'zga tashlanadi: O'zbek ayollari kabi bolasevar, ersevar, g'iybatsevar, kaltaksevar ayollar dunyoda bo'lmasa kerak. Ushbu misolda keltirilgan g'iybatsevar, kaltaksevar so'zlari semantik jihatdan birinchi qismi salbiylikni, ikkinchi qismi ijobiylikni ifodalaganligi uchun qo'shma so'z bilan ifodalangan oksyumoron deb qarash maqsadga muvofiq bo'ladi.

Frazeologik birikmalar kulgi hosil qiluvchi lisoniy vosita sifatida, asosan, dialogik nutqda so'zlashuvchilarning o'zaro munosabati asosida ularning to'g'ri va ko'chma ma'nolari yordamida hosil qilinadi. Qiziqchilar nutqida qo'llangan frazeologik birlik suhbat jarayonida ko'chma ma'noda qo'llanilib, keyin qiziqchi tomonidan to'g'ri ma'nosining izohlanishi orqali tinglovchida kulgi qo'zg'atiladi. Masalan, Abdurayimning qizini kelin qilmoqchi bo'lyapman-u o'g'limga, lekin qo'lim kaltalik qilyapti-da gapi dastlab dialog sifatida bayon etiladi. So'ngra to'g'ri ma'nosi noverbal vositalar va so'zlar vositasida izohlanadi. Shu yo'l bilan frazeologik birliklardan foydalanish orqali tinglovchida kulgi qo'zg'atiladi.

Antonimlardan maqsadli foydalanish ham kulgi qo'zg'atishga xizmat qilishi mumkin. Hazilakamdan taklif qilsa, rostakamdan borib olaman misolida hazil va rost so'zlarining so'z ustasi tomonidan o'zgacha uslubda talaffuz qilinishi kulgini yuzaga keltiradi.

O'zbek qiziqchilari o'z nutqlarini ta'sirchan, kulgiga boy bolishi uchun turli stilistik usul va vositalardan foydalanadilar. Asosan, ta'sirchanlik, ekspressivlik yozma nutqdan ko'ra og'zaki nutqda yorqinroq ifodalanadi. Qiziqchilar so'zlarni ma'lum talab darajasida talaffuz qilish, so'zlarning shakl va ma'no munosabatiga ko'ra turlaridan, frazeologik birliklardan keng foydalanish, ko'chma ma'nodagi qo'llangan birliklarning to'g'ri ma'nolarini izohlash, uslubiy hodisalardan maqsadli foydalanish orqali tinglovchida kulgi qo'zg'atishga muvaffaq bo'ladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Dusmatov H. Askiya matnining lingvostilistikasi. Filol.fan.fal. dok...diss. avtoref. - Farg'ona, 2018.
2. Dusmatov X., Mahmudova Z. Uslubshunoslik asoslari. - Farg'ona, 2021.
3. Абдурахмонов Ш. Ўзбек адабий нутқида кулгу қўзғатувчи лисоний воситалар: Филол. фан. номз... дисс. автореф. - Тошкент, 1997.
4. Ҳожиёв А. Тилшунослик терминларининг изоҳли луғати. - Тошкент, 2002.

O'ZBEK TILI DARSLARIDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALARNI QO'LLASH USULLARI

To'xtamisheva Maftuna Muyassarovna

Navoiy shahar 4 - AFCHO'IM o'zbek tili fani o'qituvchisi

Annotasiya: Ushbu maqolada o'zbek tili darslari jarayonida zamonaviy texnologiyalarni qo'llash usullari to'g'risida fikrlar bildirilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik texnologiya, boshqarish faoliyati, o'qituvchi, o'quvchi, o'zbek tili, ta'lim, tarbiya.

Maktabda o'qitiladigan o'zbek tili fani shunchaki fonetik va grammatik tushunchalarni bir yoqlama shakllantirish vazifasini bajarmaydi, balki o'quvchilarni badiiy til vositalari bilan ta'minlashi, ularda go'zal nutq madaniyatini tarbiyalashi, fikr - mulohazalarini ifodali bayon etishga o'rgatib borishi lozim. O'quvchilar har bir ilmiy - nazariy tushunchani amalda qo'llay olishlari uchun o'zbek tili mashg'ulotlarida optimal mashqlar tizimi qo'llanib borilishi shart. Bunda albatta, an'anaviy usullardan yangicha zamonaviy ilg'or pedagogik texnologiya shakllariga o'tib ishlash davri keldi. Biroq ko'p sonli o'zbek tili fani o'qituvchilari umuman "pedagogik texnologiya", "zamonaviy pedagogik ta'lim", "noan'anaviy darslar" kabi atamalar mohiyati, ular haqida muayyan aniq ma'lumotlar yuzasidan yaxshi ma'lumotlarga ega emasdir.

Zamonaviy pedagogik texnologiya shuni talab qiladiki, dars jarayonida va ta'lim - tarbiyada o'quvchi asosiy harakatlantiruvchi kuch, ta'lim jarayoni sub'yekti bo'lishi kerak. O'qituvchi esa o'qitishdan o'qishni o'rganishga, bilim berishdan bilimlarni o'quvchilar mustaqil egallashlariga ko'maklashishi zarur. O'zbek tili darslarining ta'limiy maqsadlarini belgilashda "bilim berish, ko'nikmalarini hosil qilish, malakalarini shakllantirish va tushunchalarni mustahkamlash, bilim, malakalarini tekshirish va baholash, tushunchalarni tartibga solish, o'quvchilar faoliyatini rivojlantirish, fikrlash darajasini o'stirish, mavzu bilan bog'liq holda nutq o'stirish, lug'at boyligini oshirish, gaplarni tahlil qilishga o'rgatish, ijodiy faoliyatni rivojlantirish" kabi iboralardan foydalanish.

O'zbek tili darslari oldiga qo'yilgan tarbiyaviy maqsadlar quyudagilar: Tarbiya doimo ta'lim tarkibida bo'ladi. O'quvchi ta'lim jarayonida o'qituvchi tomonidan qo'yilayotgan turli muammolarni yechishi davomida uning fikrlash darajasi, zehni, zukkoligi o'qishga, bilim olishga bo'lgan muhabbati oshib va ana shu asosda xulqida ijobiy xususiyatlar namoyon bo'lib boraveradi. Shunday bo'lsa ham, umumiy o'rta ta'lim maktablari o'zbek tili darslarida davrning muhim dolzarb muammolari, inson ma'naviy hayotidagi jiddiy masalalarni ta'limiy mavzuga ustalik bilan bog'lab, o'quvchilar ongida ijobiy fazilatlarini muayyan xususiyatlari haqida ayrim tushunchalarni shakllantirib borish zarur. O'zbek tili darsligida har bir mashq matni mazmuni bo'yicha ma'lum bir tarbiyaviy masalani belgilash mumkin.

O'qituvchi zamonaviy pedagogik texnologiyani ta'lim jarayonida joriy etishda quyidagi jihatlariga e'tibor berib borsa, maqsadga muvofiq bo'lardi: 1. Shaxs - o'quvchidagi mavjud imkoniyatlar - diqqati barqarorlik, aqliy mushohada qila olish, ijodiy izlana olishligi, faollik darajasi, nutqi malakasini hisobga olish; 2. O'quv jarayonida muayyan algoritmni tuzib olish (dars bosqichlari uzviyligi, masqlarning bir - birini to'ldiruvchi ketma - ketligi, ta'limiy vositalarning taxtligi); 3. O'quv jarayonini mohirlik bilan boshqarish; 4. Loyihani amalga oshirish jarayonida darsning ta'lim - tarbiyaviy maqsadlarining qay darajada amalga oshayotganini nazorat qilib borish; 5. Darsda til imkoniyatlari va turli qo'shimcha vositalar - texnika turlari, musiqa, ertak, topishmoq, maqol, she'r, rebus va hokazolardan unumli foydalanib borish.

Turli uslubiy maqola va qo'llanmalardan zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashda o'quvchilarning mustaqil fikr yuritishlari uchun ularga imkon yaratib berish, o'qituvchi taqdim etgan fikrni muhokama qilish, mantiqiy mulohazalar qilib, tegishli xulosa chiqarish, o'z fikrlarini mustaqil himoya qilish, faol munozaraga kirishni ta'minlash kabi fikrlash bayon qilinib kelinmoqda. Shuningdek, ta'lim jarayonida modulli ta'lim texnologiyasi, hamkorlikda o'qitish texnologiyasi, muammoli ta'lim, ta'limiy o'yinlar o'tkazish, guruh - guruh qilib o'qitish texnologiyalari manzaralari chizib berilmoqda. Lekin yuqoridagi texnologiyalarning barchasini ham boshlang'ich ta'limda tadbqiq etib bo'lmaydi. Chunki kichik yoshdagi maktab o'quvchisi hali murakkab tizimdagi ta'lim jarayonida ishtirok etish qobiliyatiga ega emas. Boshlang'ich ta'limda ham umumiy o'rta ta'limda ham darsdagi asosiy bosqichlar (tashkiliy qism, o'tgan mavzu bo'yicha suhbat, yangi mavzu ustida ishlash, yangi bilimlarni mustahkamlash, uyga vazifa berish) an'anaviy tarzda olib boriladi. Keyingi yillarda bu bosqichlarning qat'iy izchillikda bo'lishi, har bir bosqichning qat'iy qolipga tushib qolishi ta'lim samaradorligiga putur yetkaza bordi, mashg'ulotlarning zerikarli, o'quvchilarning loqaydligiga sabab bo'ldi. Natijada sinf jamoasidagi interfaollikning yo'qolishi, o'quvchilarning mantiqiy fikrlashlaridagi ojizlik holatlari yuzaga keldi. Buning oldini olish uchun har bir darsga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni tadbqiq qilgan holda o'tish hozirgi zamon talabi hisoblanadi.

Xullas, zamonaviy pedagogik texnologiyani amalda qo'llashda shunga e'tibor berish lozimki, o'quvchilarning mantiqiy, obrazli fikrlashga o'rgatish, ularni muntazam ravishda faollashtirib borish lozim. Yana shunga e'tibor berish joizki, zamonaviy texnologiyani takomillashtirishda dialektikaning o'ziga xos qonuniyatlari hamda o'quvchilarning psixologik xususiyatlariga asoslanish talab etiladi. O'qituvchi mashg'ulotni loyihalashda pedagogik texnologiya tamoyillariga jiddiy rioya qilishi lozim. Shuningdek o'qitishda o'quvchi har bir mashg'ulotda xuddi imtihondagidek harakat qilishi, o'z harakat faoliyati natijasini vaqtida bilishi, shu bilan birga, o'quvchining yutug'iga o'qituvchining munosabati masalalari ham zamonaviy pedagogik texnologiya qoidalari sifatida o'qituvchi diqqat markazida bo'lishi shart.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

- 1.Q.Yunusov . "Boshlang'ich sinflarda ona tili darslari". Toshkent - 2009.
- 2.O'zbek tili. O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma. Toshkent - 2016.

THE IMPORTANCE OF IMPLEMENTING AUDIO LINGUAL IN THE TEACHING OF SPEAKING

Turgunova M

Uzbek State World Languages University

Abstract: *This article shows the importance of the audio lingual and authentic materials in teaching speaking, which is very interesting subject for the language teaching teachers. For most people, the ability to speak a foreign language is synonymous with knowing that language because speech is for them the basic means of human communication. Language learners no longer expect the traditional approach of their teachers based on developing mainly the grammatical competence and using methodology popular in the past.*

Keywords: *language, speaking, audio lingual, material, education, teaching, student.*

Today, teachers are expected to provide their students with useful active knowledge of the foreign language, not just theory about the language.

Methods of foreign language teaching as a science deals with teaching methodology that helps language practitioner make learners acquire the target language. The object of the science is the educational process, the process of teacher-learner interaction, which includes teacher's activity, learners' activity and classroom management.

Method of foreign language teaching is a body of scientifically tested theory concerning the teaching of foreign languages in schools and other educational institutions. It is a science which studies aims, objectives and content of the educational process, teaching aids and materials involved as well as methods and approaches, principles and techniques of training and instruction; educational value of teacher-student interaction on the basis of foreign language teaching.

Speaking is one of the four basic skills in learning foreign language besides listening, reading, and writing. There are some difficulties faced by students to communicate in English. They have to think more often when speaking in another language. Of course, students need interaction with others (teacher, friends and so on) to communicate. Some teachers say that they still have difficulties to teach speaking to students since something students are not able to express what is on their minds because their lack of actual language. Producing spoken language has often meant a difficulty and an obstacle for English learners. There might arise a question why. The answer is obvious. In the natural spoken language students are required to be aware of characteristics of fluent speech, such as reduced forms, use of slang or idioms, fixed phrases, collocations and most importantly the pace of speech. All of these have to be taken into consideration while practicing conversation in class. Without these, our spoken language would sound bookish and unnatural. To avoid this, it is essential to introduce and practice "real" communication with our students within the learning process. If it is neglected, it may be a reason why learners are often shocked and disappointed when using a foreign language for the first time whilst interacting in foreign environment. They have not been prepared for spontaneous communication and could not cope with all of its simultaneous demands.

One of the alternative methods is Audio-lingual teaching method. Audio-lingual teaching method is defined as a method, which emphasizes on repetition of the words to help the learners to be able to use the target language communicatively. The purpose of the repetition/drills is to breakdown the troublesome sentences into smaller part.

Drilling is a key feature of audio-lingual approaches to language teaching which placed emphasis on repeating structural patterns through oral practice. There are some good points that teachers may find when they use audio-lingual method in their teaching,

namely: (1) the classroom activity, which is the teacher's centered so that it makes the teacher easier to manage the learners (2) the usage of the target language in the classroom, which is meant to make the students have the same abilities that the native speakers have (3) the classroom activity, which focuses on pattern drills so that the teacher only gives brief explanation, and focus on oral skills leading to good pronunciation and speech .

One of the ways to solve this problem is by improving the quality of teaching method/ technique. This fact encourages me to use communicative language teaching method in order to improve the students' speaking achievement.

Teaching communicative language with the help of authentic material makes use of real-life or simulated real-life situations in order to promote effective language use. The teacher sets up a situation that is likely to occur in real life and encourages the students to perform a task. Appropriate language is pre-taught using a variety of techniques, and practiced in context.

Explanation and demonstration take the place of translation for new vocabulary items. The target language is used for all classroom interaction, the classroom itself being a real-life situation in which effective communication takes place. Students are encouraged to ask questions, interact with each other and take control of activities to reach their own outcomes.

Because of the increased encouragement to participate fully, students gain confidence through direct experience in what they can achieve, motivating them to use the language more frequently and allowing them to learn more quickly.

One of the best ways of helping learners to activate their knowledge is to put them in "safe" situations in class where they are inspired and encouraged to try to speak a foreign language. Teachers should try to create such activities in which learners feel less worried about speaking and less under pressure.

References:

- 1.Doff, A. "Teach English"-, A Training Course for Teachers: CUP, 2014
- 2.Hedge, T. "Using Speakers in Language Teaching", - new edition, London: London. 2016
- 3.Richards, Jack. C, "Theodore S. Rodgers Approaches and Methods in Language Teaching" -, Cambridge UK: Cambridge University Press. ISBN 0-521-00843-3.2001.

THE USAGE OF AUTHENTIC MATERIALS IN TEACHING LANGUAGE

Хидиралиев Хусайн

Преподаватель кафедры
"Арабская филология" Ташкентского
государственного восточного университета
e-mail: xidiraliyevxusain@gmail.com

Abstract: *The learning of the foreign language is not only the development of particular skills or the acquisition of knowledge about the language structure and the rules of using them, but also the ability to utilize the language as the main mean of interconnection with the native speakers. The study of the target language culture is considered to be the integral component of foreign language learning. In the modern methods of teaching the foreign language the usage of authentic materials stands as the main criterion of the "right" resources that are utilized while developing the language proficiency.*

Keywords: *material, usage, teaching, language, authentic, authenticity, component, native speaker, classroom.*

Over the hundred years the tendency and the whole attitude to the world and trade has been changed a lot. This made an effect to the quality and way of the educational system of the world, too. The whole notion of the education and knowledge has been changed basically. The main thing that is valued nowadays is the education of the people.

Nowadays there are diverse approaches to define the concept of authentic materials even if this term appeared recently in the methods of foreign language.

Ferit Kilickaya determines the authentic materials as the literary, folklore, graphic and musical products, such as clothes, furniture, dishes and their illustrative images. The author defines the domestic and daily things to the particular group as pragmatic materials; they are advertisements, questionnaires, labels, menus and bills, maps, etc. She thinks that the role of the pragmatic things is more important rather than authentic texts from the exercise books. As Ferit Kilickaya considers there can be the following classifications of pragmatic materials according to their usage:

- Study-professional sphere of communication;
- Social-cultural sphere of communication;
- Daily sphere of communication;
- Commercial sphere of communication;
- Family routine sphere of communication;
- The sphere of sports of communication.

This classification is nearly the same as the definition of the term "authentic materials" given by A.Savinova who identifies the authentic texts as the texts that are taken from the communicative practice of the native speakers. She subdivided two types of authentic texts, performed by diverse genre forms:

- Functional authentic materials that do the instructional, explanatory, advertising and warning functions (direction cards, road signs, schemes, diagrams, pictures etc.)
- Informative authentic materials that do the informational function which consists of updated data (articles, interviews, the readers' letters to the publishing centers, advertisements, explanations to the graphics, comments, etc.)

According to Sam the text that wasn't firstly devoted to learning goals and was written for the native speakers by the native speakers themselves is considered to be authentic. As our specialists say the authentic materials are the texts or other resources made by

the native speakers for themselves; that is all the original materials with no adaptation features.

The important thing to start with is to narrow down the meaning of authentic materials. Yes, it is obviously a worthwhile thing for the students to have meaningful experiences in the classroom, to make language learning an educational process of self-development and discovery as well as the learning of a language tool. But this has little or nothing to do with authentic materials. For using authentic materials simply means using examples of language produced by native speakers for some real purpose of their own rather than using language produced and designed solely for the classroom. Anybody who takes into the classroom a newspaper article, an advertisement, a pop song, a strip cartoon, or even a bus ticket, is using authentic materials. Teachers have always introduced such realia into their classrooms, and always will. The question really is whether it is helpful to their students. Sources for Authentic Materials:

- Newspapers and Magazines.
- Radio.
- Television/Video.
- Internet.
- Authentic texts, story books.

Example of Authentic Materials:

Spoken: TV commercials, films, news items, weather forecasts, airport and station announcement, radio talks, interviews, and debates.

Written: recipes, articles, train timetables, advertisements, brochures, poems, application forms, and instruction for use of equipment.

Using authentic materials is one of the mainstays of an imaginative and motivating higher level course, but rarely features at levels lower than intermediate. There are several reasons for this, primarily a kind of fear that students will panic faced with language that is largely unfamiliar. This is an unnecessary fear, as using the authentic materials can be rewarding and stimulating for both teachers and students.

Authentic materials are different to the usual formal learning materials in that they may be more relevant, visually stimulating and target different learning styles. As a result these materials can make lessons more interesting, motivating and memorable for learners.

References:

- 1.N.A.Savinova "Аутентичные материалы как составная часть формирования коммуникативной компетенции". Tomsk, 2016
- 2.SamShepherd "Using authentic materials".NewZealand, April, 2014
3. Ferit Kilickaya "Authentic Materials and Cultural Content of Classrooms". Turkey, 2004

THE EFFECT OF GENDER ON THE PATTERNS OF CLASSROOM INTERACTION

Shoto'rayeva Zulfizar

Student of master's degree
UZSWLU

Abstract: *The objective of the present study is to explore the effect of gender on the patterns of classroom interactions between teachers and students in EFL classrooms. It has been generally assumed that gender is an affecting factor in the process of teacher/student interactions in the classroom. In other words, gender of both teachers and students influences the quality and the quantity of the interactions in the classroom.*

Keywords: *Gender, Classroom Interaction, Gender-Related Classroom Discourse.*

Classroom interactions between teachers and students put males in the spotlight, and relegate females to the sidelines, or to invisibility.

Gender of the teacher also affects the classroom environment. According to the studies that have been done in this area, teachers of different gender have classes with different characteristics. For example, the general characteristics of a class taught by a male teacher were faster-paced, much (excessive) teacher floor time, sudden topic shifts, and shorter but more frequent student turns. Similarly, female teachers were described as communicative facilitators and perhaps more tolerant of first language use. Female teachers were also described as too forceful in choosing topics and asking too many questions primarily with the intent to smooth and perpetuate the conversational flow.

Past research reported that different achievement between boys and girls may be probably due to their biological differences. In 1927, Lincoln posited a theory that boys' lower skeletal growth caused difficulties in adapting to the auditory and visual demands of reading. On the other hand, arguments that boys' brains seem to be more specialized in visuo-spatial ability have been used to argue for boys' "natural" advantages in science, mathematics and technological subjects.

According to Gurian, the differences refer to developmental, structural differences, chemical, hormonal and functional differences as well as differences in emotional processing. These differences are believed to have the tendency to influence students' language learning which would include the learning styles and strategies. The first difference between these two genders would be because of the developmental and structural differences of the brain. In general, female brains mature earlier than male brains. Brain development in infants is often most pronounced in the right hemisphere and gradually moves to the left. In females, the movement to the left starts earlier than in males. The most familiar structural difference in the brain is corpus callosum that refers to the bundle of nerves that connects the right and left hemispheres. In females, it is up to 20 % larger than males, thus giving girls a better cross-talk between the hemispheres of the brain. In females, there is more development in the pre-frontal lobes which affect decision making, and the occipital lobes in which sensory processing often occurs.

Males tend to have more development in certain areas of the right hemisphere, which provides them with better spatial abilities such as measuring, mechanical design, and geography and map reading. Male and female have a differing amount of most of the brain chemicals. This chemical difference in the brain is another reason on why Gurian says boys' and girls' minds are different. In addition, these differences are due to hormonal

differences. Although males and females both possess all the human hormones, the degree of dominance differs. Male hormones are dominated by the testosterone, while female hormones are dominated by estrogen and progesterone. There are other particular hormonal differences which cause different actions and thinking of the males and females.

In the first area, boys tend to be deductive in their conceptualizations, starting their reasoning process frequently from a general principle and applying it, or ancillary principles, to individual cases. This is the reason that boys, on average, do better on fast multiple-choice tests. Girls, on the other hand, tend to favor inductive thinking, adding more and more to their base of conceptualization. In the abstract and concrete reasoning, Gurian said that boys tend to be better than girls at not seeing or touching the thing and yet still being able to calculate it, in Mathematics, for example. In the use of language, on average, females produce more words than males. This statement could be true when it is also supported by many researches carried out on the language use between the male and female. In the logic and evidence area, girls are generally better listener than boys and hear more of what's said. Boys, however, tend to hear less and more often ask for clear evidence to support a teacher's or others' claim. In the likelihood of boredom, boys get bored more easily than girls. This often requires more and varying stimulants to keep them attentive. Once a child becomes bored, he is likely not only to give up learning but also to act out in such a way that class is disrupted and he is labeled a behavioral problem.

In the area of sensitivity and group dynamics, girls learn while attending to a code of social interaction better than boys do. Boys, on the other hand, tend to focus on performing the task well, without as much sensitivity to the emotions of others around them. In the use of symbolism area, boys are said to have better tendency towards symbolic texts, diagrams and graphs when the girls tend to prefer written texts. Finally, in the use of learning teams, both girls and boys are said to benefit from learning team and group work, with boys tending to create structured teams and girls forming less structured organizations. The brain-based research has somehow showed that the differences of the male and female students would eventually affect any aspect of their lives. These differences may also affect their learning style and strategies especially in the process of acquiring a language.

References:

1. Gurian. (2000). Teacher and student gender and peer group gender composition in German foreign language classroom discourse: An exploratory study. *Journal of Pragmatics*, 32, 1019-1058
2. Duffy, J., Warren, K. and Walsh, M. (2002). Classroom interactions: gender of teacher, gender of student, and classroom subject. *Sex roles*, 45 (9/10), 579 - 593
3. Francis, B. (2004). Classroom interaction and access: Whose space is it? In *Gender in Education 3-19: A Fresh Approach*, ed. H. Claire, 42-49. London: Association of Teachers and Lecturers

THE SOCIAL STATUS OF JADID SCHOOLS

Begbudieva P.Sh.

Senior Teacher of the Department of English Language and
Literature Samarkand State Institute of Foreign Languages
parvinabegbudieva@gmail.com

Absrtact: *The article analyzes the emergence and spread of the innovation in the development of society in Turkestan in the late 19th - early 20th centuries and their activities. The ideas of Mahmudhoja Behbudi, reflected in the need to protect the schools of "usul jadid" from fanatics on the basis of evidence, both from a poetic and secular point of view are also considered.*

Keywords: *Jadid schools, madrasah, press, Muslims, Education, Oyna.*

Just as there was skepticism about any innovation in the development of societies, there were many skeptics of the 'method jadid' schools of that time. Such skeptics began to spread everywhere and all sorts of nonsense. In 1914, at the Ulugbek Madrasah in Samarkand, a muezzin gave a speech to Muslims who came to pray. Everyone who reads the Usuli Jadid says that they are disbelievers. After that, the parents, whose children were studying in a strict way, did not know how to behave and were in a strange situation. After this situation, when they summoned the spreaders and the muezzin to the district court, they denied their allegations.

Affected by this phenomenon, Behbudi realizes the need to protect the schools of "usul jadid" from fanatics on the basis of evidence, both from a poetic and secular point of view. On this subject, he published articles in Oyna magazine entitled "Emergency takfir" and "Our cases and affairs." The author emphasizes there, that those who study in the "Jadid method" are "eternal and eternal Muslims" and says to the fanatics: The muezzin cannot prove the evidence of this in a poetic or intellectual way. "[1.] We spend time with him. "[3] He tells the skeptics, the fanatics, that in the ancient Muslim lands, the madrasahs were full of science, and that famous sages had emerged from them. These thoughts are, "What was taught in the old Muslim madrasahs? described in the title of the article. There were found the following well-founded opinion in the article: "Four or five years ago, there were perfect dorilfunns, wisdom houses, and observatories in the Muslim world, and in the whole Islamic world it was a picture of learning science and wisdom. In fact, the ancestor of today's Farangs on earth, the ancestor of the Muslim dorilfunu, read the wisdom of science. When did the Muslims cool off from medicine and wisdom? Day by day, they fell into disrepair and then left, and today they are in a state of disarray. "[3]

Behbudi's method regularly covered the Jadid, with a special place in his press for those who worked for its development. He applauded the names of those who sacrificed their lives for this cause. An example of this is the growing number of messages on the pages of "Oyna". One such report is "The school in Jizzakh." It is gratifying to note that the number and popularity of the new method of schools is growing: "Until now, there were no schools in Jizzakh. However, up to the villages of most cities, this naflik school is written. However, recently Mullah Ahmadkhan Nosirboy oglu, one of the respected merchants of Jizzakh, received a blessing with the intention to build a school. The office of Oyna congratulates the Jizzakh brothers on the establishment of the new school and thanks Mullah Ahmad Khan for his nationalism. May Allah increase his deeds! [2].

The comments made by Akobir Shomansuri of Hoqand in a report titled "New school in Hoqand" published in "Oyna" are also noteworthy. The author praises in this report the generosity of Mr. Haqqand's youth, Mr. Mahmud Abdulqasim oglu, who built two rooms for a Jadid school in the Kipchak Ariq mahalla's mosque, due to this reports the

number of children has reached 90.

The judge of Margilan, Muzaffar Khan, issued a fatwa to the Jadid school. While some Sharia leaders do not understand this method, Muzaffar Khan's intention may be to provide an umbrella for the children of the nation. Long live Judge Muzaffar Khan! "[1.], he said, applauding the name of the progressive judge. At that time, the school "Usul Jadid" was opened, and the work of educating children was carried out. Even middle-class people have relied on this path to help teachers financially.

References:

1. Ashurova X. POLITICAL VIEWS OF BEHBUDI AND TURKESTAN JADIDS / Конференция. - 2021.

2. БЕҲБУДИЙ М. Мунтахаби жуғрофияи умумий ва намунаи жуғрофия.- Самарқанд:-Типография Г.И.Демурова.1906 йил,103-бет.

3. Sagdullaevna A. K. SOME THOUGHTS ON THE HISTORY OF COMING INTO EXISTENCE OF JADIDISM //INTERNATIONAL JOURNAL OF DISCOURSE ON INNOVATION, INTEGRATION AND EDUCATION. - 2020. - Т. 1. - №. 5. - С. 146-150.

4. Ashurova X. Political views of Behbudi and Turkestan jadids. International conference: "Mahmudkhodja Behbudiy and press of jadids" Published by Research Support Center Section 1: Journalistic legacy of Mahmudkhoja Behbudiy. <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.901>. 49-54.

5. Ашурова Х. Махмудхужа Бехбудий маънавий меросида сиёсий қарашларга ёндошув. Махмудхўжа Бехбудий - ўзбек жадидчилигининг асосчиси. (Республика илмий-амалий конференция материаллари) 20 ноябрь 2020 йил. 158-160-бетлар.

6. Бегбудиева П.Ш. Жадидчилик педагогик қарашлари вужудга келишининг тарихий зарурияти. Илм сарчашмалари 8.2021.,48-50б.

7. Бегбудиева П.Ш. To the question about the sources of the educational views of M.Behbudi. International conference: "Mahmudkhodja Behbudiy and press of jadids" Published by Research Support Center Section 1: Journalistic legacy of Mahmudkhoja Behbudiy. <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.901>. 49-54.

ZOONIMLARNING O'RGANILISH TARIXIDAN

Ismailova Dilnoza Shavkatovna

O`zMU Jurnalistika fakulteti magistranti

dilnoza19850426@gmail.com

***Annotatsiya** Ushbu maqolada zoonimlarning jahon tilshunosligida va o'zbek tilshunosligida o'rganilishi haqida so'z boradi. Zoonimlarning badiiy asarlarda qo'lanilishi, zoonim komponentli maqollar yuzasidan tilshunoslar tomonidan yoqlangan dissertatsiyalarning mazmun- mohiyati haqida atroflicha fikrlar bildiriladi. Ushbu ilmiy ishlar bir-biri bilan solishtiriladi.*

***Kalit so'z va iboralar:** arxisema, leksema, zoonimlar, lingvokulturologiya.*

Kirish. Jahon va o'zbek tilshunoslari tomonidan zoonimlar va hayvon arxisemeli leksemalar barakali o'rganilgan. Turkiy adabiyotda bu mavzuning o'rganilishini qomusiy olim Mahmud Koshg'ariy boshlab bergan. Bugungi kungacha bu mavzuda ko'plab ilmiy ishlar, lug'atlar va maqolalar yaratilgan. Shu paytgacha qilingan ishlarning mazmuni hayvon mavzusi atrofida birlashsa ham bu ilmiy ishlar bu mavzuning turli jihatdalarini ochib berishga xizmat qiladi.

Maqsad va vazifa: Ushbu maqolada ilmiy ishlar bir-biri bilan solishtiriladi, taqqoslanadi. Fikr- mulohazalar bildiriladi.

Usullar: solishtirish, qiyoslash

Mulohaza va natijalar: Jahon tilshunosligida zoonim tadqiqiga oid ishlar salmoqli o'rin egallaydi. Jumladan: Ch.Inkuy A.P. Kosmenko E.A.Kreinovich, E.S.Novik, E.V.Antonova, S.P.Nesterov Y.Vinakurova E.Leverovskiy, P.Minorskiy, G.I.Kulikovskiy kabi tilshunos olimlar hayvon arxisemali leksemalar tadqiqi bilan shug'ullanishgan. Y.Vinakurova ishining muhim jihati Veps an'anaviy dunyoqarashida diniy nuqtayi nazardan e'tiqod qilinadigan hayvonlarga oid holatlarga e'tibor qaratganligidadir. I.Y.Vinakurova tadqiqot ishiga qadar din tushunchasining mazmuni, shu jumladan - hayvonlarga nisbatan bu tushunchasining qo'llanilishi E.A.Kreinovich, E.S.Novik E.V.Antonova, S.P.Nesterov kabi olimlar tomonidan tadqiq qilingan.

I. Mullonen Vepsiya toponimlari va antroponimlarining asosini hayvonlar tashkil qilishiga e'tibor qaratadi.

Lafta ma'no jihatdan arab tiliga yaqin bo'lgan rus tilidagi zoonim komponentli maqollarning kompleks tahlilini, ularning ma'noviy jihatlarini lingvokulturologik tomondan tavsif va tahlil qiladi. Tadqiqotda quyidagi an'ana kuzatiladi. Tadqiqotda zoonim komponentli rus maqollarini ma'noviy guruhlariga ajratadi va milliy-madaniy o'ziga xosliklarini ochib beradi.

Makiyenkoning tadqiqot ishida zoonim komponentli maqollarda hayvon nomlari ko'proq kishilarning salbiy xarakter-xususiyatini o'rganishga xoslanganligini ta'kidlagan.

Ch.Inkuy o'zining doktorlik ishida zoonimlarning semantik taraqqiyotini tahlil qiladi. Jumladan, shaxs tavsifida 127 ta hayvon nomi qo'llanilib, ulardan 52 tasi yovvoyi, 75 tasi xonaki, 15 tasi hasharot, 11 tasi umumiy hayvon nomlarini ifodolovchi so'zlar, 10 tasi baliqlar, 7 tasi ham suvda, ham quruqlikda yashovchi jonivorlar, 5 tasi bir hujayrali hayvonlar ekanligini aniqlagan.

M.V.Porxomovskiyning tadqiqot ishida turk tilidagi maqollar morfologik va sintaktik jihatdan tahlil qilingan.

A.N.Trubachev Yevropa ovchilari, baliqchi va dehqonlari ov mavsumida qo'rqinchli va zararli hayvonlarning nomini aytmaslikka harakat qiladilar,- deb yozadi va muallif o'rmon hayvonlari (ayiq,bo'ri kabi)ni Shvetsiya, Finlandiya, Estoniya va boshqa

mamlakatlarda erkalatib, xushomadgo`yli, kinoyali laqablar bilan atashlari rasm bo`lib qolganligini qayd qiladi.

L.R.Sakayeva Фразеологизмы с компонентами зоонимами, описывающие человека как объект сопоставительного анализа русского ва английского языков nomli maqolasida rus va ingliz tilaridagi zoonim komponentli frazeologizmlarni tadqiq qilgan.

Turkiy xalqlarda zoonimlarning tadqiq etilish tarixi "Devonu lug`otit turk" asariga borib taqaladi. Ushbu asar turkiy xalqlarning noyob durdona asari bo`lib, lug`atda xalq og`zaki ijodiga oid 300dan ortiq she`riy parchalar, 291 ta maqol va matal keltirilgan. Bu matnlar tarkibida 200ga yaqin zoonim, jumladan, 100ga yaqin qush nomi uchraydi.

Zoonimlar, zoonim komponentli matnlarning lingvistik xususiyatlari

D.X.Bazarova , H.A.Saidova , J.Metyakubov , B.B.Abdushukurov , N.R.Nishonova, B.Zaripov , B.M.Jo`rayeva, D.M.Yo`ldosheva9, G.E.Hakimova , A.J.Omonturdiyev , Sh.Noralievva , D.A.Tosheva15 kabi olimlar tomonidan o`rganilgan.

D.X.Bazarova o`z tadqiqotida o`zbek tilida mavjud qush nomlarini o`rgangan.

H.A.Saidovanning ishida yovvoyi va uy hayvonlari, parrandalar, qurtqumusqa kabilarni atab keluvchi so`zlar hayvon nomlarini tashkil etishini izohlaydi.Ishda ellikta zoonim semantik jihatdan tahlil qilingan.

B.Abdushukurovning nomzodlik dissertatsiyasida XI-XIV asrlar oralig`ida yaratilgan turkiy yozma manbalar matnida qo`llangan zoonimlar leksik-semantik, funksional-semantik hamda struktur-grammatik jihatdan tahlil qilingan. N.R.Nishonovanning tadqiqot ishida o`zbek tilida "hayvon" arxisemasi bilan umumlashgan leksemalar qamrab olingan, asosan, sut emizuvchi, umurtqali hayvonlarni ifodalovchi zoonimlar tahlil qilingani ta`kidlangan.

D.M.Yuldashevaning nomzodlik dissertatsiyasida alla, ovutma, erkalatma, ertak, topishmoq, maqtov va tez aytishlarda qo`llangan zoomimlar o`rganilgan.

B.P.Zaripov nomzodlik dissertatsiyasida Alisher Navoiy ijodida badiiy san`atlarni hosil qilishda 337 ta zoonim qo`llangani haqida ma`lumot beradi. Ulardan

"Zoonim komponentli maqollarning lingvokulturologik tadqiqi" mavzusida Tosheva nomzodlik dissertatsiyasini yoqlagan. D. Tosheva o`zbek, rus va ingliz tillaridagi zoonim komponentli maqollarni statistik jihatdan tahlil qilgan.

Xulosa: Yuqoridagi ilmiy ishlarning barchasi zoonimlar, hayvon arxisemali leksemalar tadqiqiga bag`ishlangan bo`lsa-da ular bir- birini aslo takrorlamaydi. Har bir tilshunos olim ushbu mavzuga turli tomondan yondashgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1.Abdulohatov N va boshq. Mahmud Qoshg`ariyning "Devonu lug`otit turk" asaridagi leksik birliklar tadqiqi- Toshkent: Yangi asr avlodi, 2013.-B 53.4.

2.O`zbek tilining izohli lug`ati. 5 jildlik. 1-jild. - Toshkent: O`zbekiston milliy ensiklopediyasi Davlat ilmiy nashriyoti, 2008 . - B. 464.

3.Bazarova D.X. История формирования и развитие зоологической терминологии узбекского языка. - Ташкент: Фан, 1978. - С. 222.

4.Saidova H.A. O`zbek tilida hayvon nomlarining shaxs tavsifi vazifasida qo`llanilishi: Filol. fanlari nomzodi.. diss. - Buxoro, 1995. - 178 b.

5.Metyakubov Dj. Характеристика человека зоонимами в разносистемных языках: на материале английского и узбекского языков: Дисс. ... канд.филол.наук. - Ташкент, 1996. - 173 с.

6.Abdushukurov B.B.. XI-XIV asr turkiy yozma manbaalar tilidagi zoonimlar Filol. fanlari nomzodi.. diss. - T., 1998. - 207 b.

7.Nishonova N.R. O`zbek tilida "hayvon" arxisemali leksemalar maydonining mazmuniy tahlili: Filol. fanlari nomzodi.. diss.. -Toshkent, 2000. - 120 b.

8.Zaripov B.Zoonimlarning badiiy san`at turlarini hosil qilishdagi ishtiroki (A. Navoiy asarlari asosida): Filol. fanlari nomzodi.. diss.. - T., 2002. - 128 b.

9.Yuldasheva D.M.O`zbek bolalar folklori tilida zoonimlar. Filol. fanlari nomzodi.. diss. - T., 2007. - 124 b.

10.Tosheva D. Zoonim komponentli maqolarning lingvokulturologik xususiyatlari . Filol. fanlari nomzodi.. diss. T. 2017

ТИЛ ТАЪЛИМИДА ОНЛАЙН-ДАРСЛАРНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ

Зайтова Озода Юсуповна

Тошкент давлат техника университети катта ўқитувчиси

***Аннотация.** Мақолада замонавий таълим жараёнини рақамлаштириш шаклларида бири онлайн-дарсларни ташкиллаштириш ёритилган. Тил ўқитишда замонавий электрон воситалар амалий аҳамиятга эга эканлиги очиб берилган.*

***Калит сўзлар:** тил таълимида рақамлаштириш технологиялари, онлайн-дарс, онлайн таълим, электрон воситалар, ZOOM платформаси.*

Жамият ҳаётининг барча соҳаларига, шу жумладан таълим соҳасига ҳам электрон қурилмалар, рақамли ва телекоммуникация технологияларининг фаол татбиқ этилиши мутахассислардан компьютер саводхонлигини юқори даражада бўлишини талаб қилади.

Рақамлаштириш глобал ахборот инфратузилмасининг ривожланишида муҳим омил бўлиб бормоқда, у касбий фаолиятда ва маиший ҳаётда фаол қўлланилмоқда.

Таълим тизими жамиятдаги ўзгаришларга нисбатан энг эътиборли соҳа бўлиб, у мунтазам равишда ривожланиб боровчи ҳамда янги шароитлар ва талабларга тез мослашувчан тизим ҳисобланади. Таълим тизимини рақамлаштириш деганда электрон ресурсларни қўллаш орқали таълим жараёнини оптималлаштиришга эришиш тушунилади. Таълим тизимини рақамлаштириш биринчи навбатда унинг методологик ва услубий жиҳатларида намоён бўлади, яъни рақамли ва телекоммуникация технологиялари таъсирида акс этади.

Таълим тизимидаги рақамли технологияларнинг кириб келиши тил таълимини ҳам четлаб ўтмаган. Тил ўқитишда ҳам янги ахборот технологияларини қўллаш давр талабидир. "Онлайн-дарс" ҳам шулар жумласидандир. Онлайн-дарснинг таълим тизимида кириб келиши Ковид-19 пандемияси туфайли карантин жорий қилиниши билан боғлиқ. Онлайн ўқитишда турли хил интернет ресурслари қўлланила бошлади. Онлайн-дарс учун Zoom платформаси танланди. Бу платформада ўқитувчи учун қўшимча имкониятлар мавжуд бўлиб, унда презентация намоёйиш қилиш, бошқа сайтларга ўтиш, видеотасвирлар намоёйиш қилиш мумкин бўлади. Платформа доска вазифасини ҳам бажариши мумкин. Онлайн-дарсларни ёзиб олиш ва такроран кўриш имконияти ҳам мавжуд. Шу орқали талаба ўқув материални қайта кўриб, уни такрорлаб, ўқув материални яхши ўзлаштириши мумкин.

Онлайн-дарс - интернет технологиялари орқали олиб бориладиган ўқитувчи ва талабанинг ўзаро биргаликдаги фаолияти бўлиб, талабаларга фан ишчи дастурларида назарда тутилган мавзулар доирасида билим бериш, уларда малака ва кўникмаларни шакллантириш. Электрон таълим воситаларига электрон-дарслик, онлайн-дарслик, веб-сайт, муаллифлик электрон ресурслари киради.

Муаллифлик электрон ресурсларига ўқитувчи томонидан ишлаб чиқилган презентациялар, расмлар, жадваллар, чизмалар ва бошқаларни киритиш мумкин.

Онлайн-дарс ўқитувчининг ижодкорлигини намоёйиш қилишига замонавий техник имкониятлар яратади. Тил таълими йўналишларидан келиб чиққан ҳолда онлайн-дарсларда ҳам мулоқот асосий тамойил бўлиб қолиши керак. Грамматик материални бериш ҳам нутқий кўникма ва малакаларни шакллантиришга қаратилган бўлиши зарур. "Экран орқали мулоқот қилиш" ўқитувчидан кўпроқ кўргазмалар материалдан фойдаланишни талаб этади. Талабаларнинг жавоб

беришида аниқ бир тизимни йўлга қўйиш мумкин. Масалан, қўл қўтариш белгиси, микрофонни ўчириб-ёқиш, навбатма-навбат жавоб бериш каби. Онлайн-дарсда турли хил усуллардан ҳам фойдаланиш мумкин, кичик гуруҳлар шаклида, жамоавий ёки индивидуал тарзда талабалар жавобларини беришлари мумкин бўлади.

Тил ўқитишда ўқув-услубий материални тайёрлаш учун қуйидаги сервислардан фойдаланиш мумкин:

- презентациялар тайёрлаш учун (Microsoft Power, Google Презентации)
- ребус, кроссвордлар тайёрлаш учун (Dekalion, rebus.1)
- тест, машқ ва тренинглари тайёрлаш учун Quizlet, Thinlink ва б.)

Онлайн-дарсни ташкил қилишда зарурий шартлар қуйидагилардан иборат бўлади:

- дарс белгиланган вақтда махсус дастур ёрдамида интернетга кириб, дарс ўз вақтида ўтилишини таъминлаш;
- иш жойини керакли жиҳозлар, яъни камера, микрофон билан таъминлаш;
- ўқитувчи ва талаба ўзаро ҳамкорлигининг фаол шаклларида фойдаланиш (савол-жавоб, суҳбат, чат, видео-чат ва ҳ.)

Zoom платформасидаги онлайн-дарсда 100 тагача талаба иштирок этиши мумкин. Платформанинг афзаллиги шундаки, унда бир вақтнинг ўзида бир неча гуруҳ талабалари учун маъруза дарсларини ҳам ўтиш мумкин. Бир вақтнинг ўзида талабалар бир-бирини кўриши ва тинглаши мумкин бўлади. Оғзаки мулоқотдан ташқари савол ва изоҳларни чатга ёзиш имконияти ҳам мавжуд.

Хулоса қилиб айтганда, Zoom платформасидан фойдаланиш онлайн-дарс ўтиш учун қулай ва тушунарлидир. Унда онлайн-дарс қизиқарли ва самарадор бўлади. Онлайн-дарс орқали билим бериш электрон почта ва бошқа электрон ресурсларга нисбатан кўпроқ имкониятлар яратади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1.Тряпельников А.В. Интеграция информационных и педагогических технологий в обучении РКИ (методологический аспект). М.: Государственный институт русского языка имени А.С. Пушкина, 2014. 80 с.

2.Zoom.us: Видеоконференции, вебинары, демонстрация экрана: сайт. - URL: [:https://zoom.us/](https://zoom.us/)

СМЫСЛ И ЗНАЧЕНИЕ СЛОВА "İLM" (ЗНАНИЕ), ВСТРЕЧАЮЩЕГОСЯ В ТЕКСТЕ КОРАНА

Хидиралиев Хусайн

Преподаватель кафедры
"Арабская филология" Ташкентского
государственного восточного университета
xidiraliyevxusain@gmail.com

Аннотация: *Статья написана на основе филологического исследования, основная цель которой - предоставление научной общественности некоторых выводов семантического анализа слова "ilm"(знание) в тексте Корана, где оно употребляется 105 раз.*

Смысловая структура слова "ilm"(знание) в тексте Корана исследована на основе полного охвата всех употреблений данного слова и их классификации по определённым критериям.

В статье выявлены два основные значения данного слова: 1) "Абсолютное знание" - т.е. знание Божественное; 2) "относительное знание" - т.е. знание созданных Аллахом творений(знание, данное ангелам и человечеству). А также подвергаются анализу различные оттенки абсолютного и относительных знаний, в том числе и на уровне именных словосочетаний со словом "ilm"(знание).

Так в статье приводятся мысли по данному вопросу таких европейских ученых-востоковедов и исламоведов как М.Роденсон, Е. Фролова, А.Заринкуб, Б.Жонатан, Ш.Блэр, М.Букай и Ф.Роузентал. Например, американский ученый Ф.Роузентал в своей книге "Торжество знания" показал, насколько близки и взаимосвязаны понятия наука и вера в исламе, что они не противоречат друг другу, а, наоборот, гармоничны, взаимосвязаны, взаимодополняют друг друга и в отдельности их представить не возможно.

Кроме того, вопрос о соотношении науки и веры всегда находится в центре внимания наших великих предков, обращая внимание на то, что в каждый период его собственные интерпретации и различные аспекты нашли свое отражение.

Ключевые слова: *Ислам, Коран, абсолютные знания, относительные знания, наука, вера, категория, цивилизация, суть, смысл, значение, соотношение, учение, прогресс, духовность, культура, перевод, анализ.*

Эта статья написана на основе филологического исследования, основная цель которой представление научной общественности некоторых выводов семантического(контекстного) анализа смыслов слова "ilm" (знание, наука) в тексте Корана, где оно встречается 105 раз.

Как мы знаем, все мировые религии призывают человека к духовному очищению, возвышению, чистоте души и сердца, к искренности, нравственному воспитанности, высокой культуре и ,конечно, к знаниям и просвещению. Всё это мы можем ещё глубже узнать, обратившись к основным источникам - божественным книгам любой религии.

Религия ислам, наряду с другими религиями уважительно относится ко всем человеческим ценностям: гуманизму, человеколюбию, толерантности, уважению родителей, бережное отношение к семье, и конечно, стремлению к знаниям.

В XX веке западные востоковеды и исламоведы провели ряд научных исследований по изучению вопроса отношения культуры исламского региона к знаниям и науке. Например, американский ученый Ф.Роузентал в своей книге

"Торжество знания" показал, насколько близки и взаимосвязаны понятия наука и вера в исламе, что они не противоречат друг другу, а, наоборот, гармоничны, взаимосвязаны, взаимодополняют друг друга и в отдельности их представить не возможно.

По этому вопросу французский учёный М. Букай говорит следующее: "Изучив их(аяты(стихи) Корана) еще раз, я уже не мог не признать, что передо мной находится неоспоримое доказательство следующего: в Коране не содержится ни единого положения, уязвимого с точки зрения современной науки. Ислам всегда считал религию и науку сестрами-близнецами и с самого начала повелел людям развивать науку. Благодаря практическому воплощению этой заповеди великая эпоха Исламской цивилизации стала свидетелем исполинских шагов науки, которые обернулись во благо и Востоку, и Западу..."

А. Заринкуб: "Главной движущей силой явления, известного как "исламское чудо", была страстная тяга мусульман к знаниям, порождённая установками и предписаниями Корана и Пророка Мухаммеда")

Ж. Блум: "Золотой век был (9-10 вв.) не только эпохой процветания исламского мира, но также и периодом непрерывного и напряжённого интеллектуального поиска... Кроме Корана и Сунны пророка, мусульмане обращались к древним учениям греков, персов и индусов и старались привести их в соответствие с требованиями своей веры. Обстановка бурной интеллектуальной и художественной деятельности, которая отличала жизнь в столице Халифата Багдаде, способствовала тому, что некоторые исследователи стали уподоблять Золотой век плавному котлу, в котором умственные традиции различных эпох и народов смешивались и переплавлялись, чтобы породить в результате один из величайших периодов в истории мировой цивилизации") .

Французский востоковед Максим Роденсон: "Коран - это священная книга, в которой рационализм занимает очень большое место".

Поэтому мы хотели бы ещё глубже рассмотреть, изучить и узнать какие значения и смысл имеет слово "ilm" (знание, наука), встречающего в Коране.

Слово "ilm" (знание, наука) используется в Коране в значениях близких ко значениям слов "знание", "наука", "познание" в русском языке. Это слово имеет такое же значение, которое даётся в книге "Илм"(Знание), первой частью известного научного труда "Ихья 'улум ад-дин" (Возрождение религиозных наук) известного имама аль-Газзали .

В Коране слово "ilm"(знание, наука) встречается в разных аятах (стихах) как в форме отдельного слова, так и в различных словосочетаниях и выражениях. Это слово в сочетаниях с другими словами имеют множество различных значений.

В 255-аяте (известная как "аят аль-Курси"(Трон Божий)) суры "аль-Бакара"(Корова) говорится о том, что существуют следующие уровни знания: "Аллах - нет божества, кроме Него, живого, сущего; не овладевает Им ни дремота, ни сон; Ему принадлежит то, что в небесах и на земле. Кто заступится пред Ним, иначе как с Его позволения? Он знает то, что было до них, и то, что будет после них, а они(люди и остальные творения) не постигают ничего из Его знания, кроме того, что Он пожелает. Трон Его объемлет небеса и землю, и не тяготит Его охрана их; поистине, Он - высокий, великий!"

Исходя из смысла данного аята(стиха), можно понять, что Божественное знание - это абсолютное, всеобъемлющее, совершенное, полное знание. Знание же ангелов, людей(т.е. сотворённых) то оно относительное, ограниченное и несовершенное. И ангелы и люди в соответствии своих способностей и возможностей, могут приобрести, владеть лишь теми знаниями, который пожелал

и определил Всевышний.

Книга американского ученого Франца Роузенталя "Торжество знания" представляет собой исследование предмета науки в исламском мире, где ученый использует слово "ilm" (знание) в Священном Коране двумя видами: "божественное знание" и "человеческое знание". Ученый очень глубоко и фундаментально изучив данную проблематику, постарался всесторонне раскрыть её. Вышеупомянутая классификация не может точно отразить смысл значений слов "ilm"(знание), выраженных в Божественной книге. По нашему мнению, в первую очередь, проведя филологический анализ при изучении данной проблематики, можно было бы ещё подробней понять смысл, значение этого слова и дать более точную классификацию термина "ilm" (наука, знание).

В нашем исследовании мы выбрав этот путь, получили следующую классификацию и в результате этого система определений стала другой.

На первом этапе полного анализа значения слова "ilm" (знание) в аятах(стихах) Корана требовалось разделение двух его основных значений: первое - это "абсолютное знание" - бесконечное знание, принадлежащее Богу, второе - "относительное знание" - знание сотворённых: ангелов и людей, т.е. знания, свойственное, определённое им, и которое они приобрели. Первая причина необходимости данной классификации состоит в том, что в тексте данного аята(стиха) помимо "знания Божественного" и "знания человеческого", также говорится и "знании ангелов".

Известно, что в 30-38 аятах(стихах) суры "аль-Бакара" речь идёт о сотворении Адама. В связи с этим событием, в этих стихах приводится беседа Всевышнего и ангелов. Так ангелы говорят:

"Они сказали: "Хвала Тебе! Мы знаем только то, чему Ты нас научил. Поистине, Ты - знающий, мудрый!" (2:32)

Так, божественное знание является абсолютным, совершенным, идеальным и полным знанием, которая охватывает всё и вся. Оно независимо от любого источника, ссылки и ,в свою очередь, является источником всех существующих знаний.

Знания же ангелов и людей, они относительные, ограниченные, несовершенные, изначально не автономны, а исходит из источника, т.е. зависимы от него и ссылаются и опираются на него. Во-вторых, эти знания ограниченные и несовершенные.

В Коране слово "ilm"(знание) иногда встречается в форме определенных словосочетаний и фраз, а иногда как отдельное слово.

В частности, когда слово знания "al-'ilmu" (знание) используется как само слово:

1) (Знание Всевышнего, т.е. "абсолютное знание") - 32 раза - (2:120,145,255; 3:19,61; 4:166; 6:80; 7:7,52,89,187(2); 10:39,93; 13:37; 17:85; 19:43; 20:52,98; 33:63; 35:11; 40:7,83; 41:47; 42:14; 44:32; 45:17; 45:23; 46:23; 53:30; 65:12; 67:26).

4:166 - Но Аллах свидетельствует о том, что низведенное тебе Он низвел по Своему знанию, и ангелы свидетельствуют, и довольны Аллаха как свидетеля!

Когда это слово используется в значении "абсолютное знание Аллаха", оно выражает следующие значения:

1) "знание Аллаха, охватывающее Все"(Al-'ilmu) - 5 раз (6:80; 7:89; 20:98; 65:12; 40:7). Пример: 20: 98 -" Ваш Бог ...Он объемлет всякую вещь Своим знанием";

2) "знание гайба"(знание сокровенного) (Al-'ilmu) - 14 раз (2:255; 4:166; 7:7,52; 10:39; 17:85; 20:52; 35:11; 40:83; 41:47; 44:32; 45:23; 46:23). Пример: 17: 85

- Они спрашивают Тебя о духе(душе). Скажи: "Дух от повеления Господа моего. Даровано вам знания(о душе) лишь немного"

3) "Откровение (руководство), посланное пророкам Аллаха " (Al-ilmu) - 9 раз (10:93; 45:17; 19:43; 2:120,145; 3:61; 13:37; 42:14; 3:19;(Тора, Евангелие, Коран и послания другим пророкам); пример: 13: 37- " И так мы ниспослали тебе его(Коран) ... Если же ты последуешь за их страстями, после того как пришло к тебе знание, - нет тебе от Аллаха ни помощника, защитника";

4) "знание о часе Воскрешения" (al - 'ilmu) - 4 раза - 7:187(2); 33:63; 67:26; пример: 33: 63 -" люди спрашивают тебя о часе. Скажи: Сведения о нем есть только у Аллаха.."."

II) "относительное (знание людей или ангелов" - 36 раза - (2:32,247; 3:66(2); 4:157; 5:109; 6:143,148; 11:46,47; 12:22; 16:70; 17:36; 18:5,65; 20:110,114; 21:74,79; 22:5,71; 24:15; 26:112; 27:15,66,84; 28:14,78; 29:8; 31:15; 38:69; 39:49; 40:42; 43:20; 45:24; 53:28).

Пример: 20: 114 - Превыше всех Аллах, царь истинный! Не торопись с Кораном прежде, чем будет закончено тебе его ниспослание, и говори: "Господи мой! Умножь мое знание".

В свою очередь, "относительные знания" также имеет ряд существенных особенностей:

1) "знание пророков" - 12 раз - (все пророки-5: 109; Ной - 11:46,47; 26:112; Лот - 21: 74; Иосиф - 12: 22; Давид и Соломон - 21:79; 27:15; Моисей - 28:14, 40:42; Мухаммад - 20:114; 38:69;

Пример: 12: 22-" И когда он дошёл до зрелости, даровали Мы ему мудрость и знание; и так воздаем Мы добродееющим"

2) "знающий скрытое знание" (Хизр), То есть иметь чёткие, ясные знания, которые даются Богом - 1 раз - 18: 65- " И нашли они раба из Наших рабов, которому мы даровали милосердие от Нас и научили Нашему знанию".

3) в значении "познание Ангелов" - 1 раз- 2:32; - (содержание стиха было процитировано выше).

4) "наука отдельных людей или человечества" - 12 раз - 2:247; 3:66(2); 4:157; 28:78; 16:70; 17:36; 20:110, 22:5; 29:8; 31:15; 39:49; пример: 20: 110 - " Знает Он(Бог) то, что было до них и что будет после них, а они не объемляют этого знанием";

4а) "знание идолопоклонников и богохульников" - 9 раз- 6:143,148; 18:5; 43:20; 22:71; 27:66,84; 45:24; 53:28; пример: 45: 24 - " И сказали они: "Это ведь - только наша ближняя жизнь; умираем мы и живём; губит нас только время". Нет у них об этом никакого знания, они ведь только предполагают!" (Когда слово "'ilm"(знание) используется в значении знание неверующих и идолопоклонников, то имеется в виду их общее представление о смерти, жизни(т.е. не научное знание, а знание в общем). И что интересно, ни в одном аяте(стихе) Корана данное слово не приходит к людям этой категории в положительном смысле, а в отрицательной форме, что означает-" без знания и доказательства", или " не владея знаниями и доказательствами".

Люди этой категории могут иметь разные мирские науки. Но о знании, связанном с верой-убеждением, у них нет достоверной информации. Потому что, как приводятся в аятах(стихах:"... они следуют только догадкам или другой ложной информации...

46: 4 - " Скажи: "Видели ли вы то, к чему взывает помимо Аллаха? Покажите мне, что они создали из земли, или у них есть компания в небесах? Принесите мне книгу более раннюю, чем эта, или какой-нибудь след знания(научное

доказательство), если вы правдивы!"

4б) "знание лицемеров" - 1 раз - 24:15 - "... о чем у вас нет знания, и считаете, что это ничтожно..."

Теперь рассмотрим словосочетания и выражения со словом "'ilm"(знание, наука), приведённых в аятах(стихах) Корана (36 раз), и отметим значение слова "знания" в них. В Коране слово "'ilm" (знание) в смысле "абсолютного знания, т.е. божественного приводится 7 раз. В дополнение к этому общему значению каждое выражение имеет свое необычное значение:

1) "'ilmul-lohi"(знание Аллаха) - 1 раз - 11:14 - Если же они не ответят вам, то знайте, что ниспослан он по ведению(знанию) Аллаха и что нет божества, кроме Него. Разве вы не предадитесь?"

2) "'ilm-ul-gaibi"(знание сокровенного) - 1 раз - 53:35 - "Разве у него знание о сокровенном, и он видит?"

3) "'ilmus-saati" (знание о часе Суда(Судного дня)) - 3 раза - 31:34; 41:47; 43:85; Примеры: 41:47 - "К Нему возводится знание о часе; не выходят плоды из их завязей, не понесет самка и не сложит иначе, как с Его ведома. В тот день, как Он возгласит: "Где Мои сотоварищи!" - те скажут: "Мы возвестили Тебе, нет среди нас никакого свидетеля!"

3а) "la 'ilmun lis-saati"(Знаки часа(Судного дня) - 1 раз - 43:61;

И он(Иисус), поистине, - признак часа. Не сомневайтесь в этом и следуйте за Мной! Это - прямой путь.

4) "'Imul-yaqin" (Знание достоверности или достоверное знание" 1 раз - 102:5 - "Нет же, если бы вы знали знанием достоверности..."

Другие словосочетания со словом "'ilm"(знание) в Коране относятся к человеку, т.е. к "относительному знанию", классифицируются следующим образом:

1) "utu-l-'ilma" (те, кому дано знание) - 9 раз (58:11; 17:107; 28:80; 27:42; 22:54; 29:49; 47:16,6;

58:11 - "Возвышает Аллах тех из вас, которые уверовали, и тех, кому дано знание, на разные степени. Аллах сведущ в том, что вы делаете!"

2) "Utul-'ilma val-'imana" (те, кому дано знание и вера) 1 раз - 30:56 - "И сказали те, кому было даровано знание и вера: "Пробыли вы по писанию Аллаха до дня воскресения. Вот - это день воскресения, но однако вы не знали".

3) "ulu-l-'ilmi" (обладающие знанием) - 1 раз - 3:18;

"Свидетельствует Аллах, что нет божества, кроме Него, и ангелы, и обладающие знанием, которые стойки в справедливости: нет божества, кроме Него, великого, мудрого!"

4) "ar-rasihuna fil-'ilmi" (твердые в знаниях, т.е. имеющие прочные знания) - 2 раза - 3:7; 4:162; Пример: 3: 7 - "... И твердые в знаниях говорят: "Мы уверовали в него; все - от нашего Господа". Вспоминают только обладатели разума!"

5) "zu-'ilmin" (обладающий знанием) - 2 раза - 12:68; 12:76;

Пример: 12:68 - "...И когда они вошли там, где велел им отец их, это не избавило их от Аллаха ни в чем, а только (удовлетворило) желание в душе Йакуба, которое он выполнил, - он ведь обладал знанием потому, что Мы его научили, но большая часть людей не знает".

6) "'Imul-kitabi" (сведущий знанием книги(Корана) - 1 раз - 13:43 - И говорят те, которые не верили: "Ты - не посланный!" Скажи: "Довольно Аллаха свидетелем между мной и вами и того, у кого знание книги!"

7) "'Imun minal-kitab" (Из знания Книги (Знания) - 1 раз - 27:40 - " Сказал тот, у которого было знание из книги(Божественной): "Я приду к тебе с ним,

прежде чем вернется к тебе твой взор. Когда же он увидел его утвердившимся у себя, то сказал: "Это - из милости Господа моего, чтобы испытать меня - буду ли я благодарен или неверен. Кто благодарен, тот благодарен для самого себя, а кто неверен - Господь мой богат, милостив".

8) "bi 'gairi-'ilmīn"(без всякого знания) - 12 раз (6:100,108,119,140,144; 16:25; 22:3,8; 30:29; 31:6,20; 48:25);

31:20 - "Разве вы не видели, что Аллах подчинил вам то, что в небесах и на земле, и пролил вам милость явную и тайную? И среди людей есть такой, который препирается относительно Аллаха без всякого знания и руководства и просвещающего писания.

В Коране, это выражение используется в основном для идолопоклонников, которые не верят в Бога или поклоняются какому-либо другому божеству, кроме Бога., и это потому, что они предпочитают себя самим знаниям, но в одном стихе эта фраза использовалась в отношении верующих, и этот стих относится к тому факту, что Аллах запретил им совершать грех:

Если бы у вас не было верующих мужчин и женщин, которые не знали, вы бы растоптали их, не зная их, и не добрались бы до вас, если бы они не пришли к вам (Аллах не запретил бы вам Мекку) ...).

Согласно классификации словосочетаний, связанные со значением "относительная наука", присущим человеку, встречались 29 раз. Источник человеческих знаний разнообразен, заметно, что в тех местах, которые мы классифицировали, речь идет скорее о мире сокровенном, о знании, которое люди приобретают божественные книги, дающие силу вере. Вопрос знания о материальном мире, необходимого для выживания человека, здесь не затрагивается, потому что это отдельная тема.

Итак, мы рассмотрели употребление слова "'ilm"(знание), его различные словосочетания в тексте Корана, особенности их интерпретаций и значений, выявили два основных значения данного слова: 1) "Абсолютное знание" - т.е. знание Божественное; 2) "относительное знание" - т.е. знание созданных Аллахом творений(знание, данное ангелам и человечеству).

Как мы видим, в стихах Корана "лица, наделенные знанием", "люди знания", и "лица, наделенные знанием и верой" прославляются и упоминаются с большим уважением. Например, исходя из текста некоторых аятов(стихов) "люди знания" имеют право свидетельствовать об Аллахе так же, как и ангелы, или что "люди знания и веры" возвышаются до высшей степеней, и что религия Ислам относится к "людям знания" (учёные, люди занимающиеся наукой и просвещением) с большим уважением и достоинством.

Согласно Корана сотворение окружающего нас прекрасного мира, связано с абсолютным знанием Бога, в нём неоднократно упоминается то, что познание мира и правильное использование(воспользование) всех его благ, можно только благодаря знания, науке и вере. Также в тексте Корана даются четкие границы "абсолютного"(Божественного) и "относительного"(знание людей и ангелов) знания, и пути приобретения знания, науки.

(В статье русский перевод коранических аятов(стихов) цитируется из книги "Коран". (перевод И.Ю. Крачковского. Москва "МАДЖЕСС" 1990.)

Список использованной литературы:

1. Mansurov A. Qur'oni karim ma'nolarining tarjimasini. (tarjima va izohlar muallifi). "Toshkent islom universiteti" nashriyoti - 2017.
2. Mets A. Musulmanskij Renessans (Die Renaissance des Islams). Heidelberg, - rus.perevod. - M.: Izdatelstvo "Nauka". Glavnaya redaktsiya vostochnoy literaturi. 1966.
3. Imomnazarov M.S.. Milliy ma'naviyatimiz asoslari. - T.: TIU, 2001.
4. Byukay Moris. Bibliya, Koran i nauka. (Ilk frantsuz tilidagi nashri - Parij), Religiovedenie, 2008.
5. Rouzentel Frants. Torjestvo znaniya. Kontsepsiya znaniya v sredne-vekovom islame. - M. Glavnaya redaktsiya vostochnoy literaturi izdatelstva "Nauka", 1978.
6. Frolova E.A. Problemi` veri` i znaniya v arabskoy filosofii. - M.: Glavnaya redaktsiya vostochnoy literaturi` izdatelstva "Nauka", 1983.
7. Al-Gazzoliy Imom Abu Homid. "Ihyou ulum id-din". ("Din ilmlarini jonlantirish"). 1-kitob. Ilm kitobi. - T.: "Movarounnahr", 2003.
8. Timoti J. XXI asrda islom(postmodern dunyoda qiblani topish). - T.: "Sharq" NMAK, 2005.
9. Zarrinkub A.X. Islamskaya sivilizatsiya. Velikie otkritiya i dostijeniya chelovechestva - SPB.: "Izdatelstvo "Dilya", 2011.
10. Blum D., Bler Sh. Islam. Ti`syacha let veri` i moguhestva. / Per. s angl. - SPB.: "Izdatelstvo "Dilya", 2010.
11. Koran. Perebod Krachkovskogo I.U. M.: "MADJESS" 1990.

TADQIQOT.UZ
ТОМОНИДАН ТАШКИЛ ЭТИЛГАН

**"ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМДА РАҚАМЛИ
ТЕХНОЛОГИЯЛАР: ФИЛОЛОГИЯ ВА
ПЕДАГОГИКА СОҲАСИДА ЗАМОНАВИЙ
ТЕНДЕНЦИЯЛАР ВА РИВОЖЛАНИШ
ОМИЛЛАРИ"**

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусахҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Файзиев Шахрам Фармонович

Контакт редакций журналлов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улицв Амира Темура пр. 1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr. 1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000